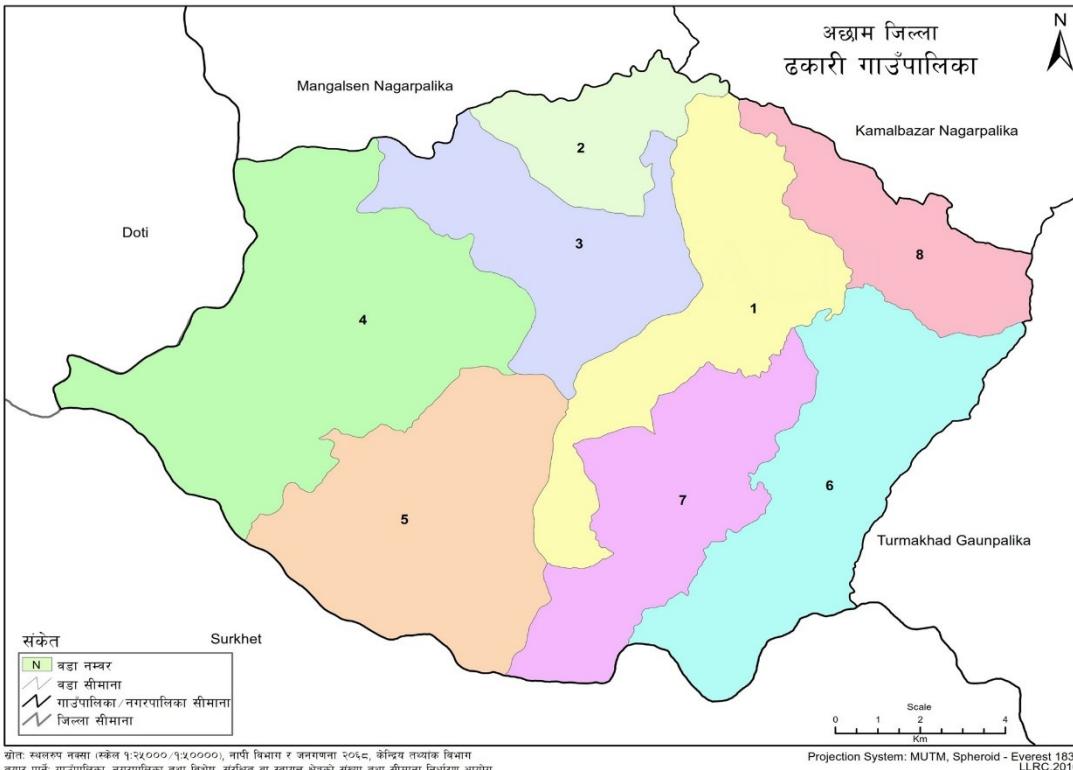

ढकारी गाउँपालिका, अछाम एकीकृत आवधिक विकास योजना २०८१/८२ - २०८५/८६

अन्तिम प्रतिवेदन (Final Report)

पेश गर्ने:

बुढीगंगा ईन्जिनियरिङ एण्ड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.

वैशाख २०८१

बिषयसूची

परिच्छेद १: परिचय

१.१. पृष्ठभूमि	२
१.२ आवधिक योजनाको उद्देश्य	२
१.३ आवधिक योजना तर्जुमा पक्रिया	२

परिच्छेद २: सोच तथा विकासको अवधारणा

२.१ पृष्ठभूमि	६
२.२ प्रमुख समस्या तथा चुनौती	६
२.३ प्रमुख सम्भावना तथा अवसर	७
२.४ निर्देशक सिद्धान्तहरु	८
२.५ सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य	१०
२.६ परिमाणात्मक लक्ष्य	१३
२.७ रणनीति तथा प्राथमिकता	१४
२.८ लगानी, स्रोत अनुमान र बाँडफाँट	

परिच्छेद ३ : आर्थिक क्षेत्र

३.१ कृषि तथा पशुपन्ची	१९
३.२. सिंचाई	२४
३.३. पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा	२८
३.४. उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ती	३१
३.५. श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा	३४

परिच्छेद ४ : सामाजिक क्षेत्र

४.१. स्वास्थ्य तथा पोषण	३८
४.२. शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन	३८
४.३ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग	४२
४.४ युवा तथा खेलकुद	५१

परिच्छेद ५ : पूर्वाधार क्षेत्र

५.१. वस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण	५६
५.२ सडक तथा पुल	६०
५.३. खानेपानी तथा सरसफाई	६६
५.४. जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा	७०
५.५. सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि	७४

परिच्छेद ६ : वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

६.१. वन तथा जैविक विविधता	७४
६.२. भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन	७६
६.३. वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	७९
६.४. विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता	८२

परिच्छेद ७ : संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

७.१. संस्थागत विकास तथा सुशासन	८७
--------------------------------	----

परिच्छेद ८ : कार्यान्वयन व्यवस्था

८.१. पृष्ठभूमि	९६
८.२. संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संसाधन योजना	९६
८.३. विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट	१००
८.४. स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण	१०१
८.५. स्रोत परिचालन रणनीति	१०२
८.६. आवधिक योजना कार्यान्वयन	१०५
८.७. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना	१०६
	१०८

तालिकाहरू:

तालिका १: परिमाणात्मक लक्ष्य	११
तालिका २: आवधिक योजनामा बहुक्षेत्रगान अनुमानित लागत	१४
तालिका ३: ढकारी गाउँपालिकाको सार्वजनिक खर्च र खर्च बेहोर्ने श्रोतहरु	१७
तालिका ४: सार्वजनिक खर्चको बाडफाँट	१८
तालिका ५ कृषिका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	२१
तालिका ६: कृषि क्षेत्रको अपेक्षित उपलब्धि	२३
तालिका ७: सिंचाईका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	२५
तालिका ८: सिंचाई क्षेत्रको अपेक्षित उपलब्धि	२७
तालिका ९: पर्यटनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	२९
तालिका १०: पर्यटन क्षेत्रको अपेक्षित उपलब्धि	३०
तालिका ११: आपूर्तिका रणनीति र कार्यनीति	३२
तालिका १२: अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	३४
तालिका १३: रणनीति र कार्यनीति	३५
तालिका १४: अपेक्षित उपलब्धिहरु	३७
तालिका १५: स्वास्थ्य तथा पोषणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	३९
तालिका १६: स्वास्थ्य क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धिहरु	४१
तालिका १७: शिक्षाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	४३
तालिका १८: शिक्षा क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धिहरु	४६
तालिका १९: महिला, बालबालिका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका रणनीति	४८
तालिका २०: लक्षित वर्ग कार्यक्रम क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धिहरु	५१
तालिका २१: युवा तथा खेलकुदका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	५३
तालिका २२: लक्षित वर्ग कार्यक्रम क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धिहरु	५५
तालिका २३: आवास तथा बस्ती विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	५७
तालिका २४: लक्षित वर्ग कार्यक्रम क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धिहरु	

तालिका २५: यातायात तथा पूर्वाधारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	५९
तालिका २६: सड़क तथा पुल क्षेत्रका नतिजा खाका	६१
तालिका २७: खानेपानी तथा सरसफाईका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	६३
तालिका २८: खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रका नतिजा खाका	६४
तालिका २९: ऊर्जाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	६६
तालिका ३० : ऊर्जा तथा विद्युत नतिजा खाका	६८
तालिका ३१: सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	६९
तालिका ३२ : सञ्चार सेवा क्षेत्रका नतिजा खाका	७३
तालिका ३३: वन तथा जैविक विविधताका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	७५
तालिका ३४: जैविक विविधता संरक्षण क्षेत्रका नतिजा खाका	७६
तालिका ३५: भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	७७
तालिका ३६: भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन क्षेत्रका नतिजा खाका	७९
तालिका ३७: वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	८०
तालिका ३८: जैविक विविधता संरक्षण क्षेत्रका नतिजा खाका	८१
तालिका ३९: विपद् व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	८३
तालिका ४०: विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता क्षेत्रका नतिजा खाका	८५
तालिका ४१: संस्थागत विकास तथा सुशासनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	९०
तालिका ४२: संस्थागत विकास सुशासन क्षेत्रका नतिजा खाका	९५
तालिका ४३: पछिल्लो तीन आ.व. को आम्दानी विवरण	१०१
तालिका ४४ : पछिल्लो चार आ.व. को खर्च विवरण	१०३
तालिका ४५: गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने बजेटको स्रोत तथा शीर्षकहरूको विवरण	१०४
तालिका ४६ : ढकारी गाउँपालिकाको आवधिक आम्दानी बजेट अनुमान	१०४
तालिका ४७: योजना कार्यान्वयन गर्न अन्तरसरकार समन्वयका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१०७
तालिका ४८: अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१०९

अनुसूचीहरू

मन्त्रव्य

नेपालको संविधान २०७२ जारी भएपश्चात् २०७९ मा सम्पन्न स्थानीय तहको निर्वाचनबाट चुनिएर आएका जनप्रतिनिधिहरूको नेतृत्वमा ढकारी गाउँपालिकाले दोस्रो स्थानीय सरकार पाएको छ । “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” राष्ट्रिय नारा सफल पार्नको लागि स्थानीय स्तरबाटै पहल गर्नुपर्ने हुन्छ । संविधानले स्थानीय तहहरूलाई आफ्ना सम्भावना र चुनौतीहरूलाई पहिचान गरी स्थानीय गाउँ ठाउँलाई उपयुक्त हुने खालका विकास योजनाहरू समावेश गरी स्थानीय तहको आवधिक विकास योजना बनाएर लागु गर्नसक्ने अधिकार दिएको छ ।

विश्व नै विकासको बाटोमा तिब्र गतिमा हिँडिरहेको समयमा हाम्रो समाजमा सामाजिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक विषमता चुनौतीपूर्ण छ । परम्परागत कृषि प्रणाली, वर्षेनी डुबान तथा कटानको समस्या, कुपोषण, नयाँ संक्रामक रोग र महामारी, सामाजिक तथा लैंगिक विभेद एवं निरपेक्ष गरिबी हाम्रा प्रमुख चुनौतीहरू हुन् । तसर्थ, दिगो विकास र सुशासनद्वारा समृद्धि हासिल गर्नु तथा समृद्धिलाई सामाजिक न्याय र समानताको जगमा उभ्याई वातावरणीय सुरक्षा र गाउँवासीहरूको सुख सुनिश्चित गर्नु हाम्रो दायित्व हो ।

समाजप्रतिको दायित्व पुरा गर्ने एउटा महत्वपूर्ण कार्य स्वरूप “शिक्षा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार: ढकारी गाउँपालिकाका बलिया आधार” दिर्घकालिन सोचका साथ ढकारी गाउँपालिकाको यो प्रथम आवधिक योजना तयार गरिएको छ । यस योजनामा शिक्षा, भौतिक पूर्वाधार, पर्यटन, वातावरण संरक्षण, व्यवसायिक कृषि, साना उद्योग लगायत स्वास्थ्य, लैंगिक समानता, गरिबी निवारण, बालबालिकाको क्षमता विकास तथा सुशासनका क्षेत्रमा उल्लेख्य उपलब्धि हासिल गर्ने दिर्घकालिन लक्ष्य लिइएको छ । आवधिक गाउँ विकास योजनाको दस्तावेज बनाएर मात्रै पुग्दैन र यो आफै कार्यान्वयन हुने योजना पनि होइन । यसलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा लैजनाको लागि वार्षिक योजनामा रूपान्तरण गर्नुपर्ने हुन्छ । योजना कार्यान्वयनको लागि सरकारी क्षेत्र, गैरसरकारी क्षेत्र, सहकारी क्षेत्र, निजी क्षेत्र र विकास साभेदार लगायतका सरोकारवालाहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रहने विश्वास लिएको छु ।

अन्त्यमा, आवधिक योजना बनाउने क्रममा मत्वपूर्ण भूमिका खेल्नु भएका गाउँपालिका उपाध्यक्ष, विषयगत शाखाका प्रमुख लगायत सम्पूर्ण कर्मचारीज्यूहरू, वडाध्यक्षज्यूहरू, वडा कार्यालय, विद्यालय, महिला संजाल, बालबालिका, सामाजिक परिचालकहरू, विभिन्न संस्थाका कर्मचारीहरू, लक्षित वर्गका सदस्यहरू, सम्पूर्ण गाउँवासीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । योजनाले परिलक्षित गरेको विकास कार्यक्रमहरूको सफल कार्यान्वयन गर्न हामी सबैको सक्रियता र जिम्मेवारी रहनेमा विश्वस्त छु ।

.....
प्रकाश बहादुर साउद
गाउँपालिका अध्यक्ष

मन्त्रव्य

सामाजिक, भौतिक तथा आर्थिक लगायत समग्र विकासलाई लेखाजोखा गर्न तथा उचित प्रतिफल प्राप्त गर्न व्यवस्थित र वैज्ञानिक योजनाको आवश्यकता हुन्छ । नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय सरकारलाई आफ्नो योजना तथा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । वार्षिक योजनाहरू नियमित रूपमा तयार भई कार्यान्वयन भइरहेता पनि ढकारी गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना भने यो नै पहिलो हो । दिगो र योजनाबद्ध विकासलाई अगाडि बढाउनका लागि वैज्ञानिक योजना पद्धतिको आवश्यकता पर्ने हुनाले यस ढकारी गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना तयार गरिएको छ ।

गाउँपालिकाको दिर्घकालीन सोच “**“शिक्षा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधारः ढकारी गाउँपालिकाका बलिया आधार”**” तय गरिएको छ । प्रशस्त वनजंगल र कृषि क्षेत्रले भरिपूर्ण यस ढकारी गाउँपालिकामा व्यवसायिक कृषि तथा पशुपालन, पर्यटन तथा भौतिक क्षेत्रको विकासबाट आर्थिक विकासको सम्भावना प्रबल रहेको छ । समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीको राष्ट्रिय नारा तथा परिकल्पनालाई सार्थक बनाउनका लागि सहयोगी हुने गरी यस ढकारी गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना तयार भएको छ ।

योजना तर्जुमा गर्दा स्थानीय रूपमा सम्भावना भएका कृषि, पशुपालन, घरेलु उद्योग, सिंचाई, वातावरण संरक्षण, महिला सशक्तिकरण, बालअधिकार संरक्षण लगायतका क्षेत्रमा विशेष जोड दिइएको छ । यसैगरी शिक्षा, स्वास्थ्यको गुणस्तर सुधार तथा स्वरोजगारी सृजना गरी गाउँवासीहरूको जीवनस्तर उकास्न योजन परिलक्षित छ ।

आ-आफ्नो महत्वपूर्ण समय दिएर यस योजनालाई मूर्तरूप दिन सहयोग गर्नुहुने गाउँपालिका अध्यक्षज्यू, वडाध्यक्षज्यूहरू, सम्पूर्ण शाखागत कर्मचारीज्यूहरू, वडा कार्यालय, महिला संजाल, बालबालिका, विद्यालय, सरोकारवालाहरू लगायत परामर्शदातालाई हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दै योजना कार्यान्वयनमा समेत सहयोग रहने विश्वास लिएको छु ।

.....
नेत्रकला देवी शाही
उपाध्यक्ष

मन्त्रव्य

नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूची द मा उल्लेखित २२ वटा अधिकारको प्रायोगको लागि स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ जारी भई स्थानीय सरकार संचालनको लागि प्रशस्त मार्गदर्शन गरेको छ । स्थानीय तहलाई प्राप्त अधिकार एवं स्थानीय सरकार संचालन ऐन सहित संघीय सरकारका नीतिगत दस्तावेज, कार्यक्रम, प्रादेशिक नीति तथा कानुनहरू बमोजिम स्थानीय तहले पुरा गर्नुपर्ने योजना तर्जुमा सम्बन्धी जिम्मेवारी र अधिकारलाई मनन गरी ढकारी गाउँपालिकाको आवधिक गाउँ विकास योजना तयार गरिएको छ ।

प्रशस्त वनजंगल र कृषि क्षेत्रले भरिपूर्ण यस ढकारी गाउँपालिकामा व्यवसायिक कृषि तथा पशुपालन, पर्यटन तथा भौतिक पूर्वाधारको विकासबाट आर्थिक विकासको सम्भावना प्रबल छ । सोही तथ्यलाई मध्यनजर गर्दै यस गाउँपालिकाको दिर्घकालीन सोच “शिक्षा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधारः ढकारी गाउँपालिकाका बलिया आधार” तय गरिएको छ ।

दिगो र योजनाबद्ध विकासलाई अगाडि बढाउनका लागि वैज्ञानिक योजना पद्धतिको आवश्यकता पर्दछ । स्थानीय तहको योजना स्थानीयस्तरको आवश्यकता परिपूर्ति मार्फत् जनताको आवश्यकता पुरा गर्न सक्ने व्यवहारिक खालको हुनुपर्दछ । योजनालाई व्यवहारिक बनाउनका लागि गाउँपालिकाका विषयगत शाखाका कर्मचारी, विज्ञ टोलीको संलग्नता सहित प्रतिनिधिमूलक रूपमा जनताको सहभागितामूलक विधिबाट आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

ढकारी गाउँपालिकाको पहिलो आवधिक योजना (पञ्च वर्षीय) का लागि सुरुवातको चरणदेखि ढकारी गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष लगायत सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिहरू, कर्मचारीहरू, स्थानीय संघ संस्था, कृषि तथा अन्य सहकारीहरू, टोल विकास संस्थाहरू, बालबालिका तथा किशोर किशोरीहरू, गैरसरकारी संस्था र अन्य स्थानीय सरोकारवाला निकायहरूले सहकार्य र सहजीकरणमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नु भएकोमा मेरो व्यक्तिगत तर्फबाट धन्यवाद दिन चाहन्छु । साथै यस आवधिक योजनालाई मूर्तरूप दिन परामर्शदाताको रूपमा सहयोग पुऱ्याउने विषय विज्ञ टोलीहरूलाई समेत धन्यवाद दिन चाहन्छु । यस आवधिक योजनाले परिलक्षित गरेको विकास कार्यक्रमहरूको सफल कार्यान्वयन हुने कुरामा हामी विश्वस्त छौं ।

.....
लक्ष्मण साह
नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद १: परिचय

१.१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले प्रस्ताव गरेका मौलिक हकहरूको प्रत्याभूत गर्न, प्रवर्द्धन गर्न र उपभोग गर्ने वातावरण निर्माण गर्ने दायित्व नेपालका तिनै तहका सरकारहरूको हो । सामाजिक न्याय र समाजवादको सैद्धान्तिक आधारमा राज्यका संयन्त्र, सेवा तथा कार्यक्रमहरू निर्माण गर्न वान्धनीय भएकोले तीनै तहका सरकारहरूले योजनावद्वा रूपमा आफ्नो काम गरिरहेका छन् । आर्थिक अधिकारलाई सबै अधिकारहरूको चालकको रूपमा ग्रहण गर्ने अन्तरराष्ट्रिय मान्यता रहिआएको छ । सरकारले आर्थिक विकासलाई आमनागरिकको लगानी र उत्पादनको उपभोग तथा वितरणमा सामाजिक न्यायको सिद्धान्तलाई अवलम्बन गर्नुका साथै वातावरणमैत्री दिगो विकासलाई आधार मानेको छ । योजनाका अन्तर्निहित सार वस्तु स्वरूप दिगो विकास, न्यायपूर्ण र समानतामा आधारित विकासको प्रतिफल वितरण, सामाजिक सुरक्षा र आर्थिक विकासका लागि सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको साभेदारी सहभागिता र स्वतन्त्र विकास मार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्र सुदृढ गर्ने नीति केन्द्रिय सरकारले लिएको छ । आर्थिक समृद्धिसँगै राष्ट्रले सामाजिक सुरक्षा बहनको क्षेत्र व्यापक बनाउने र त्यसका आधारमा विपन्न, गरिब, असाहय, वृद्ध, बालबालिका, पछाडि पारिएको वर्ग, क्षेत्र र लिङ्ग, लोपोन्मुख जातजाति आदिमा राज्यले सामाजिक सुरक्षा सुविधामा वृद्धि गर्ने सोच राखेको छ । राज्यले उच्चमीहरूलाई लगानीको अवसर सिर्जना गर्ने, वित्तीय स्रोत जुटाइदिने र सबै प्रकारका सेवा, उत्पादन र व्यापार क्षेत्र परिचालन गरी सामाजिक रूपान्तरण गर्न खोजको अवस्था छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले गाउँ तथा नगरको आवधिक योजना निर्माण गरी नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समय सीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी आर्थिक विकास तथा गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुग्ने, उत्पादनमूलक तथा छिटो प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने, जनताको जीवनस्तर, आम्दानी र रोजगार बढाने, स्थानीय बासिन्दाहरूको सहभागिता जुटाने, स्वयं सेवा परिचालन गर्न सकिने तथा लागत कम लाग्ने, स्थानीय स्रोत, साधन र सीपको अधिकतम प्रयोग हुने र दिगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा सम्बद्धन गर्न सघाउ पुऱ्याउने गरी एकीकृत विकासको योजना तयार गर्न निर्देशन गरेको छ । आवधिक योजना निर्माण गर्दा सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिन अनुरोध गरेको छ । गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले योजना तर्जुमा गर्दा योजनाको सम्भाव्यता अध्ययनको आधारमा स्रोत साधनको पूर्वानुमान, आयोजनाको प्राथमिकिकरण, योजना कार्यान्वयन तालिका र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना समेत तयार गर्न, संयूक्त लगानी वा सार्वजनिक, निजी र सहकारी कोषको साभेदारीमा योजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने विषयमा प्रेरित गर्दछ । योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय बुद्धिजीवी, विषय विज्ञ, अनुभवी, पेशाविद्, सीमान्तकृत तथा लोपोन्मुख समुदाय, महिला, बालबालिका, दलित युवा, अल्पसङ्ख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक लगायतका अन्य सरोकारवालाहरूको अधिकतम सहभागितामा र गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले सङ्घीय र प्रदेशस्तरको आयोजना कार्यान्वयनमा समन्वय, सहजिकरण र सहयोग गर्न आग्रह गरेको छ ।

जनउत्तरदायित्व, पारदर्शिता, जवाफदेहिता, विधिको शासन, समावेशीकरण, सहज र शीघ्र सार्वजनिक कार्य शैलीबाट सुशासन सेवा प्रवाह गरी सुशासन कायम गर्न सम्भव छ । हरेक स्थानीय सरकारले सुशासनका

यी विषयहरूलाई आफ्ना काम कार्वाहि र सेवाप्रवाहमा अवलम्बन गर्ने र त्यसको उपयुक्त अनुगमनको व्यवस्था गरिनु पर्दछ । हरेक स्थानीय सरकारले सुशासनका तत्वहरूलाई आफ्ना दैनिक काम कार्वाही र योजनामा अवलम्बन गर्न त्यसको उपयुक्त अनुगमनको प्रणाली तयार पारी लागु गर्ने गरी सुदूरपश्चिम प्रदेशले पहिलो आवधिक योजना निर्माण गरि स्थानीय तहहरूलाई विभिन्न स्थानीय कार्यसूचीहरू प्रदान गरेको छ । संविधानमा उल्लेखित अधिकार क्षेत्रहरूको वाँडफाँड र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, अन्तर सरकारी वित्तिय व्यवस्थापन ऐन, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्तिय आयोग ऐन र स्थानीय तहको योजना तर्जुमा कार्यविधि एवं दिग्दर्शनलाई यस आवधिक योजना भित्र अवलम्बन गर्न खोजिएको छ । पन्थौं पञ्चवर्षिय योजना र सुदूरपश्चिम प्रदेशको पहिलो आवधिक योजनामा प्रस्तुत भएका मार्ग चित्र तथा सूचकहरूलाई यस आवधिक योजनाले पछ्याउनु ढकारी गाउँपालिकाको दायित्व हुन आउँछ ।

संघियताको सारभूत अवधारणाको रूपमा रहेको सन्निकटताको अवधारणा अनुरूप स्थानीय तहलाई एकल र साभा अधिकारहरूका सूचीहरूले राज्य सेवालाई स्पष्ट गरेको छ । संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहका ऐन, नियम, नीति, कार्यक्रम, मापदण्ड, कार्यविधि र योजनाहरूले स्थानीय, प्रदेश, र संघ सरकारहरूको समन्वय, सहकार्य र साभा तथा एकल अधिकारहरूको कार्यान्वयनमा स्पष्ट गरेको छ । संघिय स्थानीय शासन पद्धतीलाई सुदृढ गरी स्थानीय तहमा विधायिकी, कार्यकारिणी र न्यायिक अभ्यासलाई संस्थागत गर्ने अधिकार तथा कर्तव्यहरूको प्रस्ताव संवैधानिक र कानुनी रूपमा गरेको छ । तीनवटा तहहरूको बीच हुने सहकारीता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवर्द्धन गर्ने र स्थानीय तहबाट प्रवाह हुने सेवाको गुणस्तरीयता, पारदर्शिता, उत्तरदायित्व र जनसहभागिता सुनिश्चित गर्नु रहेको छ ।

१.२ आवधिक योजनाको उद्देश्य

ढकारी गाउँपालिकाको योजनाबद्ध विकास प्रयास र प्रक्रियालाई मार्गदर्शन गर्नु आवधिक योजनाको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । आवधिक योजना तर्जुमाका विशिष्ट उद्देश्यहरू देहायअनुसार रहेका छन् :

- योजनाबद्ध, नतिजामूलक, समावेशी र उत्थानशील विकासका लागि स्थानीय तहका गतिविधिलाई निर्दिष्ट लक्ष्य हासिल गर्ने दिशातर्फ निर्देशित गर्नु;
- स्थानीय विकासका सरोकारवालाहरूमा विकास प्रयास र उपलब्धिमा साभा प्रतिवर्द्धता र उत्तरदायित्व सिर्जना गर्नु;
- विकासको राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक लक्ष्य र प्राथमिकतासँग स्थानीय विकासको तादात्म्य कायम गर्नु;
- सहभागितामूलक विधिका माध्यमबाट विकास प्रयासलाई मार्गदर्शन गर्ने र अपेक्षित नतिजा हासिल गर्ने गरी स्थानीय विकासको प्रारूप तयार गर्नु;
- नतिजामा आधारित स्थानीय विकासलाई प्रवर्द्धन गर्नु ।

१.३ आवधिक योजना तर्जुमा पक्किया

क. सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन

आवधिक योजना निर्माण कार्यको प्रारम्भमा स्थानीय सरकार सञ्चालनसँग सम्बन्धित विभिन्न ऐन, कानून, गत आ.व.को नीति, कार्यक्रम तथा योजना, प्रगति प्रतिवेदन आदिको अध्ययन गरियो । ढकारी

गाउँपालिकासँग सम्बन्धित अभिलेख, तथा उपलब्ध लेख रचना वा सम्बन्धित साहित्यहरूको डेस्क अध्ययन गरी यस नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक, प्राकृतिक लगायतका सम्भावित विविध पक्षको समीक्षा गरियो । यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाको समग्र सम्भावना तथा चुनौतीका क्षेत्रको विश्लेषण साथै नेपालको संविधान, राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्तिय आयोग अन्तर्गत ऐन, कानून तथा निर्देशिका, प्रदेश सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, राष्ट्रिय योजना आयोग अन्तर्गतका आवधिक योजना निर्माण निर्देशिका, गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र, घरधुरी सर्वेक्षणको प्रतिवेदन तथा अन्य सम्बन्धित स्रोत सामाग्रीहरूको अध्ययन गरियो । यी अध्ययनहरूको आधारमा ढकारी गाउँपालिकाले अगिंकार गर्नुपर्ने नीति तथा कार्यक्रमहरूको विश्लेषण गरियो ।

ख. अभिमुखीकरण तथा तयारी कार्यशाला

आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धमा स्थानीय विकासका सरोकारवालामाझ समान बुझाइ कायम गर्न एक दिवसीय अभिमुखीकरण तथा तयारी कार्यशाला गोष्ठी पालिकाको सभा हलमा आयोजना गरियो । कार्यशालामा गाउँकार्यपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, कार्यालयका कर्मचारी, विषयगत महाशाखा/ शाखाका प्रमुख, लक्षित वर्ग सञ्जालका प्रतिनिधि, व्यवसायिक संघ/संस्थाका प्रतिनिधि, सहकारी, नागरिक समाज, स्थानीय प्रबुद्ध व्यक्ति, राजनीतिक दलका स्थानीय प्रमुख/प्रतिनिधि तथा गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधि लगायतका गाउँ विकासका सरोकारवालाहरूको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गरियो । कार्यशालामा आवधिक योजना तर्जुमा ढाँचा, पक्षिया तथा जिम्मेवारी सम्बन्धी स्पष्टता र आवधिक योजना तर्जुमाको कार्ययोजना स्वीकृत गरियो ।

ग. बहुसरोकारवालाहरूसँग प्रारम्भिक छलफल

तोकिए बमोजिमको ढाँचामा आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने निर्णय बमोजिम स्थानीय तहको आयोजना तथा परामर्शदाता संस्थाको प्राविधिक सहयोगमा वि.सं. २०८० आषाढ २१ गते आवधिक योजना तर्जुमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरी योजना तर्जुमा कार्य औपचारिक रूपमा प्रारम्भ गरियो । प्रारम्भिक चरणमा गाउँपालिकाको सहयोगमा गाउँपालिका स्थित बहुसरोकारवालाहरूसँग आवधिक योजना निर्माणको सैद्धान्तिक पक्षलाई समेटेर छलफल गरियो । गाउँपालिकाका सरोकारवाला (निर्वाचित, जनप्रतिनिधिहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, स्थानीय जानकार, संस्थाका प्रतिनिधि, शिक्षक, गैरसरकारी संस्थाहरूका प्रतिनिधि आदि) को सहभागितामा भएको उक्त छलफल संघीय संरचना अन्तर्गत स्थापित स्थानीय सरकारहरूले अवलम्बन गर्नुपर्ने योजनाबद्ध विकासको आवश्यकताको बारेमा छलफल भयो । साथै आवधिक योजना निर्माणमा सबै समुदायको सम्मान, समतामूलक तथा समानुपातिक प्रतिनिधित्वका लागि पालिका स्तरीय समितिहरू गठन गरियो । जस अन्तर्गत गाउँपालिकाका प्रमुखको अध्यक्षतामा मूल निर्देशक समितिको गठन निर्माण गरियो भने विषयगत समितिका अध्यक्षहरूको संयोजकत्वमा विषयगत समितिहरू गठन गरियो । यी समितिहरू गठनको मुख्य उद्देश्य भनेको कार्यशालामा आवधिक योजनाको अवधारणा, उद्देश्य, औचित्य तथा सम्बन्धित विषयमा अभिमुखीकरण सहित विषय विज्ञ तथा विषयगत महाशाखा तथा शाखा प्रमुखहरूको सहजीकरण र समन्वयमा दीर्घकालिन सोच, गाउँ विकासको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता,

सम्भावना तथा समस्या विश्लेषण, अग्रणी क्षेत्रहरु, योजनाको नतिजा तालिका, गाउँ विकासका प्रमुख तथा रणनीतिक कार्यहरुको मस्यौदा तयार गर्नु रहेको थियो ।

घ. वडा प्रतिनिधिहरुसँग छलफल

निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको सहभागितामा सबै वडाका प्रतिनिधिहरुसँग छुट्टा छुट्टै बैठक गरी चेकलिष्टका आधारमा वडाबासीहरुले भोगिरहेको अवस्था, विकासको चाहना र सम्भावनाहरुको बारेमा छलफल गरी सूचनाहरु संकलन गरियो । यसैगरी गाउँपालिकाको सामाजिक तथा प्राकृतिक अवस्थाको वस्तुस्थिती पहिचान गर्न सक्ने केहि प्रतिनिधिहरुको सहभागितामा लक्षित समुहसँग छलफल गरेर गाउँबासीहरुको भावना र चाहनाहरु प्रतिनिधिमूलक रूपमा सूचना संकलन गरियो ।

ड. आधार रेखा सुचना तथा वस्तुस्थिति विश्लेषण

आवधिक विकास योजनाको खाका तयार गर्नुपूर्व ढकारी गाउँपालिकाको आठ वटै वडाका प्रतिनिधिसँग वडाको वस्तुस्थिति, समस्या, सम्भावना लगायतका विषयमा जानकारी लिने कार्य भएको थियो । साथै आवधिक योजना तर्जुमा कार्यमा सहयोग गर्ने महत्वपूर्ण सूचनाको आधारको रूपमा रहेको गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र, अध्ययन गरेको वस्तुगत विवरणमा भौगोलिक तथा भौतिक अवस्थिति, जनसांख्यिक, आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार विकास, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन र संस्थागत विकास तथा सुशासनको अवस्था सहित विषयगत वस्तुस्थिति विवरण समावेश गरिएको छ । आवधिक योजना तर्जुमाको क्रममा प्रस्तुत गरिएको वस्तुगत विवरणमा प्राप्त सुझाव अनुसार थप उपयोगी हुनेगरी तयार गरिएको छ । आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रियामा वस्तुगत विवरणको विश्लेषण एवं सहभागितामूलक छलफल गरी सरोकारवालाको नक्शाङ्कन, भूमिका तथा योगदानको लेखोजोखा समेत गरिएको थियो ।

च. आवधिक योजना तर्जुमा गोष्ठी

आवधिक योजना तयारी अभिमुखीकरण कार्यक्रम तथा वडास्तरीय तथा लक्षित समूह परामर्शबाट आएका सूचना तथा अपेक्षालाई विषय विज्ञहरुसँगको परामर्श तथा प्राविधिक टोलीको सहयोगमा नतिजामूलक योजनाको स्तरीय ढाँचामा विषयगत रूपमा लिपिबद्ध गरी योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी मिति २०८० फागुन ४ र ५ गते पालिकाको सभा हलमा आयोजना गरियो । गाउँपालिकाको नेतृत्व तथा विषयगत समितिहरुका संयोजक, गाउँ विकासका सरोकारवालाको सहभागिता र विषय विज्ञहरुको सहजीकरणमा सम्पन्न योजना तर्जुमा गोष्ठीमा गाउँ विकासको लक्ष्य, उद्देश्य निर्धारण सहित नतिजा खाकामा ढाल्ने कार्य सम्पन्न गरियो ।

यस क्रममा सबै विषय क्षेत्रगत विकास अवधारणा, नतिजा खाका, कार्यनीति, प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना, भौतिक लक्ष्य, आवश्यक श्रोत र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन खाकामा सहमति गरिएको थियो । यस चरणमा विगतका कार्यशालाहरुबाट प्राप्त उपलब्धि तथा सूचनाहरु समेतको सहयोग मार्फत योजना तर्जुमा भएको छ । गाउँपालिकाको समष्टिगत आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लक्ष्य प्राप्त गर्न गाउँपालिका तथा स्थानीय तहका सरोकारवालाहरुको स्रोत तथा क्षमतालाई आधार मानी ५ वर्ष आवधिको योजना प्रारम्भिक

मस्यौदा तयार गरियो । योजनालाई वार्षिक योजना (वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट) मार्फत कार्यान्वयन गर्ने र नियमित अनुगमन, नियमामूलक अनुगमन तथा आवधिक समीक्षा तथा मूल्याङ्कन गरी नियमामूलक अनुगमन तथा सिकाईको प्रारूप समेत तयार गरियो ।

छ. सूचना/तथ्याङ्क प्रशोधन, व्यवस्थापन, विश्लेषण तथा योजना दस्तावेज तयारी

योजना तर्जुमाका विभिन्न चरणहरूबाट प्राप्त विवरण, सुभाव एवम् निचोडका आधारमा आवधिक योजना दस्तावेजको मस्यौदा तयार गरियो । साथै योजनामा योजनाविद् तथा विषय विज्ञहरूको सुभाव लिई योजना तर्जुमा प्राविधिक टोलीद्वारा आवधिक योजना दस्तावेज लेखन तथा दस्तावेज नियमामूलक योजनाको ढाँचामा स्थानीय तहका अधिकार क्षेत्रका सबै विषय एवं प्राविधिक पक्षहरूलाई तार्किक र वस्तुनिष्ठ रूपमा प्रस्तुत गरी आवधिक योजनाको मस्यौदा दस्तावेज तयार गरिएको छ ।

ज. योजना प्रमाणिकरण कार्यशाला तथा अन्तिम दस्तावेज तयारी

माथि उल्लेखित अध्ययनका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरु पुरा गरी आवधिक योजना सम्बन्धी प्रारम्भिक खाका तयार पारियो । तयार पारिएको प्रारम्भिक खाकाको प्रमाणीकरणका लागि ढकारी गाउँपालिकाका सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको सहभागितामा प्रतिवेदन प्रमाणीकरण गोष्ठीको आयोजना गरियो । प्रमाणीकरण गोष्ठीमा गाउँपालिकाको आवधिक योजनामा समावेश हुने सम्पुर्ण विषयवस्तु तथा अध्ययनको सम्पुर्ण प्रारूप प्रस्तुत गरि सरोकारवालाबाट प्राप्त सुभावलाई संग्रहित गरियो । यसरी कार्यशालाबाट प्राप्त सुभाव तथा पृष्ठपोषणलाई समावेश गरि ढकारी गाउँपालिकाको आवधिक योजनाको अन्तिम दस्तावेज तयार गरिएको छ ।

परिच्छेद २: सोच तथा विकासको अवधारणा

२.१ पृष्ठभूमि

राज्यको चालु पन्थाँ पञ्चवर्षीय योजनाले गरेको परिकल्पनाको लक्ष्यलाई तीन चरणमा विभाजन गरेको छ। जसअनुसार प्रथम चरणमा उच्च आर्थिक वृद्धिका लागि आर्थिक, सामाजिक र भौतिक पूर्वाधारका क्षेत्रमा योजना निर्माण गरी फराकिलो आधार पाँच वर्षभित्रमा तयार गर्ने रहेको छ। दोस्रो चरणमा आर्थिक प्रगति र विकासको उपलब्धिहरूलाई न्यायपूर्ण वितरण गर्ने र सुख तथा समृद्धिको अनुभूति नागरिकमा गराउने रहेको छ। तेस्रो चरणमा आर्थिक वृद्धि र विकासका सूचकहरूलाई दिगो, आत्मनिर्भर, स्वतन्त्र र सार्वभौम रूपमा धानिन सक्ने बनाउने लक्ष्य रहेको छ।

त्यसैगरि दिगो विकास लक्ष्यहरु अन्तर्गतका छ वटा विकास सूचकहरूलाई आर्थिक विकास क्षेत्रको सूचकहरूका रूपमा राखिएको छ। आर्थिक क्षेत्रका छ वटा नतिजा लक्ष्य क्षेत्रहरु क्रमशः गरिबी उन्मूलन मानव विकास, आर्थिक वृद्धि, व्यापार सञ्चिती, रोजगार, पर्यटन र कृषि तथा पशुपन्धीपालन रहेका छन्। ढकारी गाउँपालिकाको आवधिक योजना निर्माणामा शिक्षा, कृषि, पूर्वाधार, खाद्य, सुरक्षा र स्वास्थ्यका प्रमुख सूचकहरूलाई गाउँपालिकाले आवश्यकताका आधारमा चयन गरेको छ।

२.२ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकाको समग्र विकास सम्बन्धी विकास योजनाको मुख्य आधार भनेको जनस्तरबाट महसुस गरिएका विकासको विभिन्न क्षेत्रहरूमा देखिएका सबल पक्षहरु जसले योजना कार्यान्वयनमा खेल्ने भूमिका तथा यसमा देखिएका कमजोरीहरूलाई न्युनिकरण गर्न, समस्याहरूलाई समग्र विश्लेषण गरेर पालिकाको निम्ती गर्न सकिने संभावनाहरूलाई नियोजित सम्बोधन गर्नु हो। यो योजना तर्जुमाका क्रममा स्थानीय समुदाय, वुद्धीजीवीहरु तथा सरोकारवालहरूबाट प्रस्तुत भएका समग्र समस्या तथा चुनौतीहरूलाई देहायका उपशिर्षकमा प्रस्तुत गरिएको छ।

क) समस्याहरु (Weakness)

- भौगोलिक विकटता
- भूकम्प, बाढी, पहिरो जस्ता प्राकृतिक प्रकोप हुन सक्ने क्षेत्र
- सडक यातायातको सुविधाको अभाव
- सिंचाइ सुविधाको कमी
- स्वास्थ्य सुविधा (अस्पताल) को अभाव
- उच्च शिक्षा तथा प्राविधिक शिक्षाको अभाव
- कृषि तथा पशु उत्पादकत्व न्यून
- नगदेवाली खेती प्रणाली नहुनु
- बजारको अभाव
- सार्वजनिक जमिनको संरक्षणको अभाव
- युवा, महिला, अपाङ्गहरुको वेरोजगारीको अवस्था एकिन गरि रोजगारमूलक काम दिन नसकेको
- बालबालिकाहरुको अवस्था एकिन नभएको
- खानेपानी मुहानहरुको उचित संरक्षण गरि प्रत्येक घरमा शुद्ध पानी पुऱ्याउन नसक्नु।
- आयात प्रतिस्थापन गर्न नसक्नु।

ख) चुनौतीहरु (Threats)

- बाढी, पहिरो, भूकम्प जस्ता प्राकृतिक विपत्तिहरु सँग जुध्न चुनौती रहेको छ ।
- अव्यवस्थित रूपमा रहेको वस्ती विकासमा चुनौती रहेको छ ।
- जंगली जनावर बाट मानिस तथा खेतीबाली सुरक्षाको चुनौती रहेको छ ।
- जंगलमा बेमैसममा लाग्ने आगलागीबाट चुनौती रहेको छ ।
- विद्यालयहरु भएता पनि सबै अभिभावकहरुको ध्यान समान रूपले आकर्षण गर्नु चुनौती रहेको छ ।
- लैङ्गिक, सामाजिक तथा बेरोजगारीको समस्याले गर्दा पालिका बासीको प्रतिव्यक्ति आय बढाउन चुनौती रहेको छ ।

२.३ प्रमुख सम्भावना तथा अवसर

यो योजना तर्जुमाका क्रममा स्थानीय समुदाय, बुद्धिजीवीहरु तथा सरोकारवालहरुबाट प्रस्तुत भएका समग्र सम्भावना तथा अवसरहरुलाई देहायका उपशिर्षकमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

क) सम्भावनाहरु/बलियो पक्ष (Strengths)

- यस पालिकामा नदी तथा पानीका मूलहरु भएकोले पानीका श्रोतहरु प्रशस्त मात्रामा उपलब्ध छ ।
- जलविद्युत उत्पादन गर्न सकिन्दछ ।
- वन जंगल, जडिबुटी, जस्ता प्राकृतिक श्रोत साधन प्रशस्त उपलब्ध छ ।
- हरियाली, वन जंगल धेरै भएको तथा आवादी क्षेत्र तुलनात्मक रूपमा कम भएकोले स्वस्थ बसोबासको लागि उपयुक्त क्षेत्र रहेको छ ।
- अर्गानिक खेती, सागसब्जी खेती, पशुपालन तथा मानवका लागि स्वच्छ हावापानी र सकारात्मक वातावरण उपलब्ध छ ।
- आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन प्रवर्धनका लागि धार्मिक तथा मनोरम दृश्यावलोकन गर्न पहाडी श्रृंखला, भरना, पोखरी, वन, जंगली जनावर जस्ता प्राकृतिक सम्पदाहरु रहेका छन् ।
- शैक्षिक पूर्वाधारका लागि ७ वटा मावि ३६ वटा आधारभूत विद्यालय (संस्थागत १ समेत) ८ वटा छुट्टै समुदायबाट सञ्चालित बाल विकास कक्षा संचालनमा रहेको छ (श्रोत: ढकारी गाउँपालिका कार्यालयको शिक्षा शाखा) ।
- विद्युत, संचार लगायतका पूर्वाधारहरुको विकास हुँदै गरेको अवस्था छ ।
- मिश्रित जातजातिको एकिकृत बसोबास भएकोले धार्मिक तथा सांस्कृति एकता राम्रो रहेको छ ।
- स्थानीय नेतृत्व विकासमा प्रजातान्त्रिक अभ्यास स्थापित भएको र निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु भएकोले विकासमा स्थानीयको चासो रहेको छ ।
- पालिकामा स्थानीय रूपमै काम गर्ने प्राविधिक तथा प्रशासनिक कर्मचारीहरु रहेको छन् ।
- पालिकाको आफ्नै भवन निर्माण कार्य भईरहेको छ ।
- कच्ची (धुले) भएपनी सडक पहुँचको सुविधा उपलब्ध छन् ।

ख) अवसरहरु (Opportunities)

- धार्मिक सांस्कृतिक, ऐतिहासिक र पर्यटकीय दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण क्षेत्रलाई आवश्यक वातावरण र पूर्वाधार तयार गरि पर्यटन प्रवद्धन गर्न सकिने अवसर छ ।

- नदि खोलाहरुमा खेर गईरहेको पानीको उचित प्रयोग गरी जलविद्युत सिंचाई तथा पिउने पानीको रूपमा प्रयोग गर्न सकिने अवसर छ ।
- कृषकको दक्षतामा अभिवृद्धि गरी जमिनको वहुआयामिक उपयोग गरेर उत्पादकत्व वृद्धि गरी प्राङ्गारिक खेती प्रणालीको लागि नमुना क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न सकिने अवसर छ ।
- कृषि, वन तथा जडिबुटिमा आधारित लघु तथा साना उद्योगहरुको स्थापना गरि रोजगार तथा आय आर्जनमा वृद्धि गर्न सकिने अवसर छ ।
- पर्यटकहरुलाई बस्ने व्यवस्था उपलब्ध गराउन Home Stay संचालन गरि आय आर्जन गर्न सकिने अवसर छ ।
- वातावरणमैत्री भौतिक पूर्वाधारहरु तथा सडक निर्माण गरी जीवन सरल सहज बनाउन सुअवसर छ ।
- उच्च मूल्य प्रजातिका जडिबुटिहरुको व्यवसायिक खेती गर्न सकिने अवसर छ ।
- साहसी खेल पर्यटनको विकास गर्न सकिने अवसर छ ।
- फलफूल खेतीको विकास र विस्तार गर्न सकिने अवसर छ ।
- अर्गानिक खेती प्रणालीको विकास गर्न सकिने अवसर छ ।

२.४ निर्देशक सिद्धान्तहरु

यस ढकारी गाउँपालिकाको पञ्चवर्षीय आवधिक योजनामा उल्लेखित उद्देश्यहरु प्राप्त गर्न निम्न अनुसार निर्देशक सिद्धान्तहरु निर्धारण गरिएको छ ।

२.४.१. दिगो विकासको सिद्धान्तः

यस आवधिक योजनाले लक्षित उपलब्धिहरुलाई आर्थिक सामाजिक, तथा वातावरणीय रूपमा सन्तुलित राख्न स्थानीय श्रोत र साधनहरुको आत्मनिर्भरतामा आधारित विकास कार्यक्रमहरुलाई दिगोपना प्रदान गर्ने तर्फ जोड दिईएको छ ।

२.४.२. उद्यमशिलता तथा व्यवसायिक कृषिजन्य उद्योग स्थापनाको सिद्धान्तः

पालिकाको वर्तमान मौलिक प्रविधिमा आधारित उत्पादन स्थितिलाई प्रतिस्पर्धात्मक बजार प्रणालीमा जोड्न स्थानीय कृषक र समुदायलाई उद्यमशिलता विकास तालिमले कृषिमा आधारित उद्यमशिलता विकास तर्फ यस आवधिक योजनाले जोड दिएको छ ।

२.४.३. भौतिक पूर्वाधार तथा वातावरणीय सन्तुलीत विकासको सिद्धान्तः

यस आवधिक योजनाले सडक यातायात, सिँचाइ, खानेपानी, विद्युत, संचार लगायतका भौतिक पूर्वाधार विकास सम्बन्धि उपलब्धिहरुलाई यहाँका प्राकृतिक सम्पदाहरुलाई नकारात्मक असर नपुऱ्याउने गरि एक आपसमा पुरक विकासका रूपमा अगाडी बढाउन जोड दिईएको छ ।

२.४.४. स्थानीय श्रोतको समुचित व्यवस्थापन सिद्धान्तः

पालिका विकासलाई दिगो र आत्मनिर्भरतामा आधारित बनाउन यहाँका स्थानीय श्रोत साधनहरुको पहिचान, धार्मिक/साँस्कृतिक पर्यटन विकास, त्यसका समस्या, कारण तथा समाधानका उपायलाई सम्बोधन गर्ने

प्रयास गरिएको छ । अझ विशेष गरि ढकारी गाउँपालिकाको आन्तरिक आयलाई वृद्धि गर्दै नतिजामुखि विकासका लागि आयमुखि र व्यवसायिक बनाउन समुचित व्यवस्थापनको सिद्धान्त अगाडि सारिएको छ ।

२.४.५. रोजगार प्रवर्द्धन तथा कृषि पशुपालन विकासको सिद्धान्तः

पालिका आर्थिक विकासको मुख्य आधारको रूपमा रहेको खेती, जडिबुटि, पर्यटन, कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रलाई सशक्त तथा रोजगारमूलक बनाउन मानविय श्रोत विकास, प्रचार प्रसार तथा व्यवसायिक विकासका माध्यमबाट अगाडि बढाउने सिद्धान्तलाई अगिंकार गरिएको छ ।

२.४.६. साभेदारी तथा सहभागितात्मक विकासको सिद्धान्त

विकासको विभिन्न तह र कार्यक्रमहरु संचालन गर्न स्थानीय तह, प्रदेश तथा संघीय सरकार, विभिन्न गैरसरकारी संस्थाहरु, सहकारी, निजी क्षेत्र, विकास साभेदारहरु सँग समन्वय तथा संजाल स्थापना गरी योजनाबद्ध रूपमा अगाडि बढ़ने सिद्धान्तलाई जोड दिएको छ । स्थानीय सरकारको रूपमा रहेको ढकारी गाउँपालिकाको स्वीकृति पश्चात मात्र विकास योजनाहरु संचालन गर्न प्रोत्साहन गरिएको छ ।

२.४.७. मानव संसाधन तथा संस्थागत विकासको सिद्धान्त

पालिका विकासका लागि विविध क्षेत्रहरुमा दक्ष मानविय संसाधन तथा सशक्त संस्थागत क्षमता आवश्यक पर्दछ । यसका लागि उपलब्ध मानवीय श्रोतलाई पुँजी निर्माण पद्धती निर्माण गरी प्रभावकारी तथा क्षमतावान बनाउने सिद्धान्तलाई अगाडि सारिएको छ । पालिकामा कृयाशिल सरकारी/गैरसरकारी क्षेत्र लगायत सहकारी र निजी क्षेत्रको साभेदारीलाई प्रोत्साहन गरिएको छ ।

२.४.८. लैज़िक तथा सामाजिक विकासको सिद्धान्त

पालिका विकासका सबै क्षेत्रहरुमा हुने कार्यक्रम तथा आयोजनामा महिला, दलित, आदिबासी, जनजाति तथा विपन्न वर्गको मानिसहरुको समावेसी सहभागितालाई यस आवधिक योजनाले प्रोत्साहन गर्नेछ । सेवा र सुविधाबाट पछाडी परेका वर्ग तथा समुदायको सहभागिता भूमिका तथा क्षमताको अभिवृद्धि गरि समाजिक न्यायमा आधारिक सम विकास गर्न लक्षित वर्ग समुदायको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक, साँस्कृतिक तथा संस्थागत क्षमता सशक्तिकरण गर्ने सिद्धान्तलाई जोड दिइएको छ ।

२.४.९. सुशासन पारदर्शी तथा जनकेन्द्रित विकासको सिद्धान्तः

पालिकाका हरेक तहमा गरिने क्रियाकलापहरुलाई चुस्त, दुरुस्त पारदर्शी तथा जनमुखि रूपमा योजना दस्तावेजमा उल्लेखित कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्न स्थानीय समुदायको भूमिका, अधिकार, सहभागिता एवम् पूर्ण जवाफदेहिता लाई आधार मान्ने सिद्धान्तलाई यस आवधिक योजनाले अभिन्न अंगको रूपमा आत्मसात गरेको छ । यसका लागि तथ्याङ्क प्रणाली अद्यावाद्यिक गरि विकास योजना कार्यान्वयन सँगै अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई सशक्त रूपमा लिगानेछ ।

२.४.१०. गैरसरकारी, सामुदायिक तथा निजी संस्थाहरुको क्षमता सशक्तिकरण तथा मूलप्रवाहीकरणको सिद्धान्तः

यस पालिका विकास गतिविधिमा सरोकार राख्ने स्थानीय सामुदायिक, गैरसरकारी, सहकारी तथा निजी संस्थाहरुलाई सक्रियता र मूलप्रवाहीकरणका लागि तिनिहरुको क्षमता अभिवृद्धि, साभेदारी तथा समावेशीकरणलाई अगाडि बढाउन क्षमता विस्तारका कार्यक्रमहरु प्रस्ताव गरिएको छ ।

२.५ सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य

**राष्ट्रिय सोच “समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली”
प्रादेशिक सोच “आत्मनिर्भर उन्मूल्ख समृद्ध सुदूरपश्चिम”**

यस आवधिक योजनालाई पालिका विकासमा मार्ग निर्देशकका रूपमा अगाडि बढाउनका लागि यसको दिर्घकालिन सोच/परिकल्पना, लक्ष्य निर्धारण गरिएको छः ।

२.५.१ गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच

“शिक्षा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार : ढकारीका बलिया आधार”

२.५.२ लक्ष्य

आवधिक विकास योजनाले ढकारी गाउँपालिकाको समग्र लक्ष्य “दिगो शान्ति, विकास, सुशासन र सेवा प्रवाहको माध्यमबाट समुन्नत सुखी र समृद्ध ढकारी निर्माण गर्ने” रहेको छ ।

२.५.३ उद्देश्य

यसैगरी उद्देश्यहरू देहाय अनुसार रहेका छन्:

आर्थिक विकास	समष्टिगत उद्देश्य	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीयस्तरमा उत्पादन तथा सेवाजन्य रोजगारीका अवसर वृद्धि भई गाउँपालिकावासीको समग्र आर्थिक अवस्थामा सुधार गर्ने ।
	क्षेत्रगत उद्देश्य	<ul style="list-style-type: none"> कृषि व्यवसायको व्यवसायिकरण र विधि विधानमा जोड दिई कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि भई जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने । उत्पादनमा वृद्धि गरी रोजगारीका अवसरहरू शृजना गर्ने । उद्योग, व्यापार, सहकारी र पर्यटन व्यवसायलाई गाउँपालिकाको आर्थिक विकासको महत्वपूर्ण हिस्साको रूपमा विकास गरी स्थानीय समुदायमा स्वरोजगारी शृजना गराई समन्यायिक विकास लगायत सामाजिक स्थितिमा सुधार गर्ने ।
सामाजिक विकास	समष्टिगत उद्देश्य	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय विकास र शासनमा महिला, बालबालिका, दलित, युवा, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक लगायत विपन्न क्षेत्र र वर्ग समुदायका व्यक्तिहरूको पहुँच अभिवृद्धि गराई समन्यायिक विकास लगायत सामाजिक स्थितिमा सुधार गर्ने ।
	क्षेत्रगत उद्देश्य	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय उमेरका सम्पूर्ण बालबालिकाहरू विद्यालयमा भर्ना भई गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्त हुनुका साथै प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा सम्बन्धी तालिमका लागि पूर्वाधार निर्माण गर्ने । स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तरीयता र प्रभावकारिता वृद्धि गरि गाउँपालिकावासीको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार ल्याउने ।

		<ul style="list-style-type: none"> समुदायको स्वास्थ्य अवस्थामा सुधार ल्याउन खानेपानी तथा सरसफाईको संस्थागत विकासमा सुधार ल्याउने । सशक्तिकरण मार्फत महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, सिमान्तकृत, असाहय, एकल महिलाहरुको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउने ।
भौतिक पूर्वाधार विकास	समष्टिगत उद्देश्य	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाबासीको पूर्वाधार विकासका क्षेत्रमा पहुँच अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
	क्षेत्रगत उद्देश्य	<ul style="list-style-type: none"> सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माण र व्यवस्थापन सम्बन्धी नीतिहरु सरोकारवालाहरुको सहकार्यमा निर्माण गरी प्रभावकारी ढड्मा लागु गर्ने । सडक, यातायात, सिँचाई र अन्य सार्वजनिक पूर्वाधारको विकास र विस्तार गर्ने । सञ्चार, मानव वस्ती लगायत स्थानीय पूर्वाधार तथा संरचना निर्माण व्यवस्थित, सुरक्षित र दीगो विकासको अवधारणा अवलम्बन गर्ने ।
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	समष्टिगत उद्देश्य	<ul style="list-style-type: none"> वन, वातावरण प्राकृतिक तथा जैविक सम्पत्तिको संरक्षण, सम्बद्धन र वितरण प्रणालीमा सुधार गराई गाउँपालिकामा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी दिगो उपायहरु अवलम्बन गर्ने ।
	क्षेत्रगत उद्देश्य	<ul style="list-style-type: none"> समुदायको संलग्नता वृद्धि गर्दै दिगो वन व्यवस्थापन र भू संरक्षणका माध्यमबाट जैविक विविधताको संरक्षण तथा रोजगारीमा वृद्धि गर्ने । तटबन्धनलाई प्रभावकारी बनाई जनधनको सुरक्षा गर्ने ।
संस्थागत विकास	समष्टिगत उद्देश्य	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाबासीलाई गुणस्तरीय, छिटो, छरितो, प्रभावकारी र पारदर्शी सार्वजनिक सेवा प्रदान गर्ने स्थानीय शासन पद्धतिको संस्थागत विकास गर्ने ।
	क्षेत्रगत उद्देश्य	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा प्रवाह हुने सबै संघ संस्थाका सेवाहरुलाई समावेशी, प्रतिफलमूलक र प्रभावकारी बनाउने ।

२.६ परिमाणात्मक लक्ष्य

योजनाको समष्टिगत परिमाणात्मक लक्ष्य तालिका १ मा दिईएको छ ।

तालिका १: परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था			योजनाको लक्ष्य		
			नेपाल	प्रदेश	पालिका	नेपाल	प्रदेश	पालिका
क)	समष्टिगत गन्तव्य तथा सूचक							
१	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकांक	०.५७१	०.५४७	०.३७८		०.६२१	
२	औसत आयु	वर्ष		६६.५३	६७.१४		७२	
३	ग्राहस्थ प्रतिव्यक्ति आमदानी	युएसडलर		९१८	५३६		१७०५	

क्र.सं.	सचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था			योजनाको लक्ष्य		
			नेपाल	प्रदेश	पालिका	नेपाल	प्रदेश	पालिका
४	साक्षरता दर पु. ८१.३% म. ६५.१%	प्रतिशत		६३.५	७२.८		९०	
५	बेरोजगारी दर	प्रतिशत		११.५			७.५	
६	निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनीको	प्रतिशत	१५.९	२४.६	४७.२		११	
ख)	विषय क्षेत्रगत गन्तव्य र सूचक							
१	प्रति व्यक्ति खाद्यान्न उत्पादन	के.जि.	११७.५		१००			
२	काठको उत्पादन (लाखमा)	घ.मि.	११४					
३	कुल उद्योग व्यवसाय	संख्या	९२३३५६	६२९६८	३७१			
४	उद्योगबाट रोजगारी सिर्जना (	संख्या	३२२८४५७	१८५२००	७८५			
५	पर्यटन आगमन (हजारमा)	संख्या			०			
६	वैदेशिक रोजगारी रहेको	प्रतिशत			२०			
७	विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	८८	६४.६९	१		९९	
८	नवीकरणीय उर्जा उपयोगको	प्रतिशत	७					
९	विद्युत उत्पादन	मे.वा.		५२			२५०	
१०	सिँचित क्षेत्रफल	प्रतिशत		२८	१		५८	
११	उपलब्ध सडक लम्बाई (कालोपत्रे+ग्रामेल)	कि.मि.	७८९०	१३९२	०		२५९	
१२	सुरक्षित आवासमा बसोबास गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	४०		२			
१३	इन्टरनेटको प्रयोगकर्ता जनसंख्या	प्रतिशत	६५.९	४७.८	२०		८०	
१४	युवा साक्षरता दर (१५-२४ वर्ष)	प्रतिशत	९२					
१५	विद्यालय (सामुदायिक र संस्थागत)	संख्या			४२/१			
१६	आधारभूत तह (१-८) खुद भर्ना	प्रतिशत	९३	९७.५	९५		१००	
१७	माध्यामिक तह (९-१२) खुद भर्ना	प्रतिशत	४६	४९.३			६५	
१८	प्राविधिक र व्यवसायिक तालिम प्राप्त जनसंख्या	जना						
१९	सुरक्षित सुत्करी गराउने गर्भवती	प्रतिशत		७१.६			८२	
२०	बाल मत्युदर (प्रति हजार जीवित	जना		६९			३९	
२१	आधारभूत स्तरको खानेपानीबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	८९	८६.५३	१४.३४		९९	
२२	सुरक्षित र सुलभ शौचालय	प्रतिशत		४७.२९	९३			
२३	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शाखा	संख्या		७७७	१			
२४	घर/जग्गाको एकल स्वामित्व	प्रतिशत	१६.७	१६.८				
२५	आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	४८.२	६६	१०			

क्र.सं.	सचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था			योजनाको लक्ष्य		
			नेपाल	प्रदेश	पालिका	नेपाल	प्रदेश	पालिका
२६	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध जनसंख्या	प्रतिशत	१७	१६.८				

श्रोत : पन्थौं योजना, आर्थिक समेक्षण २०१८, सुदूरपश्चिम प्रथम पञ्च वार्षिक योजना र ठकारी गाउँपालिकाको प्रोफाइल

२.७ रणनीति तथा प्राथमिकता

२.७.१. रणनीतिहरू

- पालिका विकासका लागि योजना पुस्तकामा उल्लेखित योजनाहरूलाई प्राथमिकताका साथ लागु गर्ने ।
- गरिबी न्युनिकरणका लागि लक्षित वर्ग केन्द्रित आयमूलक कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिनुका साथै महिला र विपन्नको सहभागितालाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- विकास निर्माण कार्यमा गुणस्तर र प्रभावकारिताकोलागि जनसहभागिताको अधिकतम परिचालन गर्ने ।
- स्थानीय श्रोत साधनको परिचालन गरि स्थानीय उपभोक्ता तथा साभेदारी अवधारण मार्फत विकास कार्य संचालन गर्ने ।
- उपभोक्ता समिति मार्फत संचालन हुने कार्यक्रमहरूको हकमा उपभोक्तहरूको क्षमता विस्तार पश्चात मात्र सम्भाव्य योजनाहरू संचालन गर्ने गराउने ।
- पालिकाको समग्र आय वृद्धिको लागि कृषि क्षेत्रको आम्दानी मजबुत बनाउदै दिगो श्रोतको व्यवस्थापन गर्ने साथै कृषि र वनमा आधारित साना लघु तथा कुटीर उद्यमको विस्तार गर्दै जाने ।
- पालिकामा बाट्य सहयोगमा संचालन गरिने विकास कार्यहरूमा दोहोरोपना आउन नदिन पालिकामा सम्पर्क पश्चात पालिकाले तोकेको क्षेत्रमा मात्र संचालन गर्न दिने ।
- रोजगार प्रवर्द्धन गर्न आयमूलक तथा सिपमूलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- कृषि बाली तथा जडिबुटिलाई व्यवसायिकरण गरि उद्यमशिलता विकासमा जोड दिने ।
- कृषक समुह तथा सहकारी मार्फत उन्नत तथा दिगो कृषि प्रणाली स्थापित गर्ने ।
- नदीनाला, खोल्सी खोलामा खेर गझरहेको पानिको प्रयोगमा सम्भाव्यता अध्ययन गराई खानेपानी सिँचाई तथा जलविद्युत उत्पादनमा जोड दिने ।
- विकास निर्माण कार्यमा तथ्याङ्कीय प्रणालीको विकास गर्दै पारदर्शिता, अनुगनमन तथा मूल्याङ्कन प्रकृया प्रभावकारी बनाउने ।
- पर्यटकीय क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार गरी आवश्यक पूर्वाधार वृद्धि गर्दै जाने ।

२.७.२. प्राथमिकता

आवधिक विकास योजनाले लिएको लक्ष्य, उद्देश्य र परिमाणात्मक लक्ष्य हासिल गर्न देहायअनुसारका प्रमुख प्राथमिकता क्षेत्र निर्धारण गरिएकोछः

- मौलिक र वैज्ञानिक ज्ञानमा आधारित मानव संशाधन तथा प्रविधिको विकास र परिचालन,
- कृषि र पशुपक्षीजन्य उत्पादनको व्यावसायिकरण, विविधिकरण, औद्योगिकीकरण र बजारीकरण,
- उत्पादनशील, उत्थानशील र दिगो पूर्वाधारको विकास तथा विस्तार,
- मौलिक ज्ञान, नवप्रवर्तन, उद्यमशीलता विकास र रोजगारी प्रवर्द्धन,
- कृषि, ग्रामीण, हरित तथा दिगो पर्यटकीय अवसरको सृजना र विकास,

- व्यवस्थित भू-उपयोग, जनशक्ति र जलशक्तिको समोचित विकास र परिचालन,
- व्यवसायिक, जीवनपर्योगी र गुणस्तरीय शिक्षा तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य तथा सरसफाई सेवा,
- समावेशीकरण, सामाजिक न्याय, सुशासन तथा जवाफदेहिता प्रवर्द्धन
- जल, जमीन र जंगलको संरक्षण, वातावरणीय सन्तुलन, जलवायु तथा विपद् उत्थानशिलता

२.८ लगानी, स्रोत अनुमान र बाँडफाँट

२.८.१ वित्तीय व्यवस्थापन

२.८.१.१ सार्वजनिक स्रोत परिचालनको आधार

ढकारी गाउँपालिकाको आवधिक योजनाको दीर्घकालिन सोच अनुसारको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तिका लागि पहिचान गरिएका कार्यक्रमहरुको प्राथमिकिकरण गरी सोको लागि आवश्यक स्रोतहरुको व्यवस्थापन गर्न सम्भाव्य स्रोतहरुको आँकलन र नयाँ स्रोतहरुको पहिचान गरी परिचालन तथा उपयोग गरिनेछ ।

क) वित्तीय हस्तान्तरण

नेपालको संविधान र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनद्वारा व्यवस्था गरिए बमोजिम यस गाउँपालिकालाई संघ र प्रदेशहरुबाट देहाय बमोजिमका वित्तीय स्रोतहरु हस्तान्तरण हुनेछ ।

- ✓ संघीय सरकारद्वारा वार्षिक रूपमा उपलब्ध हुने समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान, समपूरक अनुदान र राजस्व बाँडफाँट
- ✓ प्रदेश सरकारद्वारा वार्षिक रूपमा उपलब्ध हुने समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान, समपूरक अनुदान र राजस्व बाँडफाँट
- ✓ वैदेशिक अनुदानतर्फ अन्तरराष्ट्रिय विकास सहायता नीति, २०७६ बमोजिम संघीय अर्थ मन्त्रालयको संयोजनमा प्राप्त हुने रकम ।

ख) आन्तरिक आय

- ✓ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन बमोजिम स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने कर तथा गैरकरका रकमहरु ।

ग) अन्य

- ✓ गाउँपालिकाको बजेट संरचना बाहिर संघद्वारा प्रत्यायोजित कार्यक्रमअन्तर्गत सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमका लागि प्राप्त हुने रकम
- ✓ निर्वाचन क्षेत्र पूर्वाधार विकास कार्यक्रमबाट प्रवाहित हुने रकम
- ✓ संघीय तथा प्रदेश तहबाट कार्यक्रमसहित प्राप्त हुने रकम

२.८.२ कुल वित्तीय लगानी

ढकारी गाउँपालिकाको समग्र आर्थिक तथा सामाजिक विकासका निमित्त आवधिक योजना अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु सञ्चालनका लागि कूल ८९ करोड ७१ लाख वित्तीय लगानी हुने अनुमान छ । सार्वजनिक क्षेत्र अन्तर्गत रु. १ अर्ब ५४ करोड ५१ लाख करोड लगानी हुने अनुमान गरिएको छ भने न्यून हुन आउने

करिव रु. ६.५ करोड निजी, सहकारी तथा गै.स.स (राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय) बाट हुने अनुमान गरिएको छ।

तालिका २: आवधिक योजनामा बहुक्षेत्रगत अनुमानित लागत

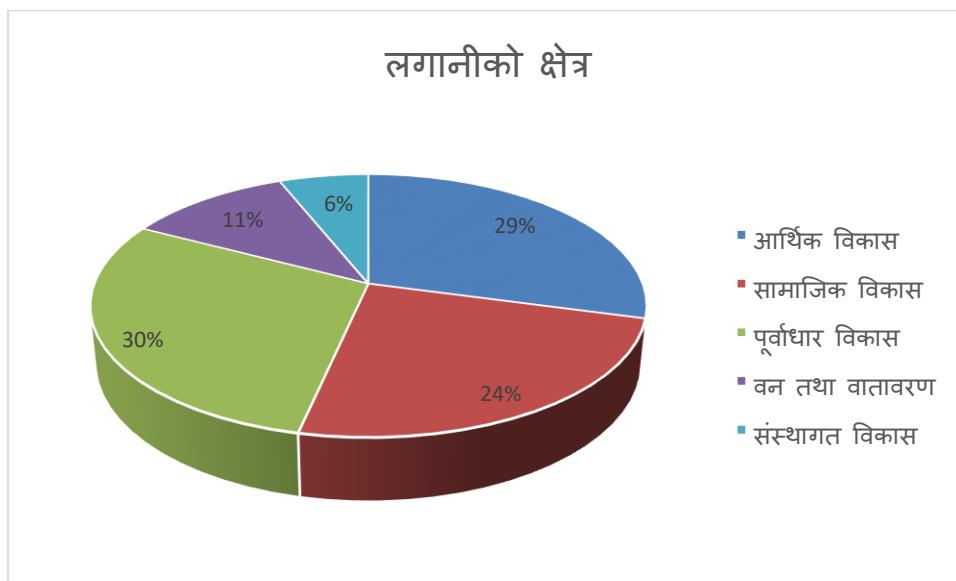
क्र.सं.	श्रेत्र	प्रतिशत
१	सार्वजनिक क्षेत्र	९७.६९
२	निजी क्षेत्र	१.३१
३	गैरसरकारी / अन्तरराष्ट्रिय गै.स.स.	१
४	कूल जम्मा	१००

यसरी लागतको ठूलो हिस्सा सार्वजनिक क्षेत्रले ८४ प्रतिशत छ भने निजी क्षेत्र र गैरसरकारी / अन्तर्राष्ट्रिय गै.स.स.लाई समेत समाहित गरेर कार्यक्रमको साभेदारीको रूपमा लिइएको छ। आवधिक योजनामा विभिन्न योजनाहरूको लक्ष्य प्राप्तिको लागि आवश्यक पर्ने अन्य रकम रु प्रदेश सरकार तथा संघीय सरकारका साथै अरु साभदारी संघ / संस्था बाट जम्मा गर्न सक्नेछ।

२.८.१.३ लगानीका क्षेत्रहरू

आधार वर्ष २०७९/८० को आधारमा बजेटको सबै भन्दा थोरै रकम सामाजिक विकास क्षेत्रमा ६.४१ प्रतिशत खर्च भएको देखिन्छ। पूर्वाधार विकासमा २३.५३ प्रतिशत खर्च भएको छ भने संस्थागत विकास र सुशाशनमा ७०.०६ प्रतिशत खर्च भएको देखिन्छ।

तर यस आवधिक योजना तयारी गर्ने क्रममा माग भएको तथा प्राथमिकतामा परेको योजनाहरूको आधारमा हेर्दा उक्त प्रतिशतहरूमा परिवर्तन भएको छ। आवधिक योजनाले लक्ष्य लिए बमोजिमका योजनाहरूको प्रक्षेपण निम्न तालिका/ग्राफमा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्रः लगानीका क्षेत्रहरु

लगानीका क्षेत्रहरुमा यस पाँच वर्ष भित्र रकम रु २३ करोड ८२ लाख ५० हजार पूर्वाधार क्षेत्रमा, यसैगरी करिब १९ करोड ७३ लाख ५० हजार सामाजिक क्षेत्र तर्फ, २३ करोड ७९ लाख ५० हजार आर्थिक तर्फ, ९ करोड १५ लाख वन वातावरण र करिब ५ करोड संगठन सुधार तर्फ प्रस्तावित गरिएको छ।

२.८.२ सार्वजनिक खर्च र खर्च बेहोर्ने श्रोतहरु

ढकारी गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक योजना अन्तर्गत प्रक्षेपित खर्च जुटाउन अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरणका साथै आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरू पनि परिचालन गर्नुपर्नेछ। हाल आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरूको सीमितताको कारणले संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने विभिन्न अनुदान लगायतका रकमहरू माथि निर्भर रहनुपर्ने स्थिति विद्यमान रहेको छ। लगभग ९५ प्रतिशत रकम संघीय सरकार र प्रदेश सरकारबाट अनुदान र राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने यस ढकारी गाउँपालिकाले स्थायी रूपमा अन्य श्रोतहरूको पहिचान गर्न पर्ने अवस्था देखिन्छ।

बहुपक्षीय स्रोतहरूको परिचालन

यस गाउँपालिकाको समग्र आर्थिक तथा सामाजिक विकासका निमित्त आवधिक योजना अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू सञ्चालनका लागि सह-वित्तीयकरण एवं सहकार्यको रणनीतिलाई अवलम्बन गर्दै सार्वजनिक, सहकारी नीजी क्षेत्र र गैर-सरकारी/अन्तर्राष्ट्रिय गैर-सरकारी संस्थाहरू लगायतबाट पूरक स्रोतहरू परिचालन गरिनेछन्। आवधिक योजनाले परिलक्षित गरेका आर्थिक तथा सामाजिक विकासका कार्यक्रमहरूका लागि सबै क्षेत्रहरूबाट सम्भाव्य स्रोतहरूको परिचालन गरिनेछ। सार्वजनिक क्षेत्र, सहकारी क्षेत्र, निजी क्षेत्र तथा र गैर-सरकारी/अन्तर्राष्ट्रिय गैर-सरकारी संस्थाहरू समेत सहभिगता गराएर जान पर्ने अवस्था रहेको छ।

तालिका ३: ढकारी गाउँपालिकाको सार्वजनिक खर्च र खर्च बेहोर्ने श्रोतहरु

आमदानी विवरण	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	जम्मा
वित्तिय समानिकरण अनुदान नेपाल सरकार	९६५५२५००	१०६२०७७५०	११६८२८५२५	१२८५११३७७	१४१३६२५१५	५८९४६२६६७
सशर्त अनुदान चालु नेपाल सरकार	१७१४९००३	१८९१४३९०३	२०८०५८२९३	२२८८६४९२२	२५१७५०५३५	१०४९७६५८५
सर्वानुदान नेपाल सरकार पूँजीगत	३३०४३७७४	३६३४८१५२	३९९८२९६७	४३९८१२६४	४८३७९३९०	२०९७३५४७
संघीय विशेष अनुदान	६००८९९६	६६०९८०८	७२७०७८८	७९९७८८६७	८७९७६५४	३६६८५०३३
समपूरक अनुदान नेपाल सरकार	३६४९६९०	४०९४६५९	४४९६९२५	४८५७७३७	५३४३५११	२२२८१७२२
प्रदेश समपुरक अनुदान	०	०	०	०	०	०
विशेष अनुदान प्रदेश सरकार	२७५००००	३०२५०००	३३२७५००	३६६०२५०	४०२६२७५	१६७८९०२५
वित्तिय समानिकरण अनुदान प्रदेश सरकार	६९७९८००	७६६८९८०	८४३५८७८	९२७९४६६	१०२०७४१२	४२५६३५३६
राजश्व बाँडफाँड	८९४३८८०७	९८३८२६८७	१०८२२०९५६	११९०४३०६	१३०९४७३५७	५४६०३२८५९
आन्तरिक आमदानी	३८५८५४५१	४२४४३९९६	४६६८८३९६	५१३५७२३६	५६४९२९५९	२३५५६८०३८
कूल जम्मा	४४८९४९९४१	४९३८४४९३५	५४३२२९४२८	५९७५५२३७१	६५७३०७६०८	२७४०८८४२८३

आधार वर्ष २०८१/८० को आधारमा १० प्रतिशतको सरदर वार्षिक वृद्धिको आधारमा अनुमानित गरिएको छ।

२.८.३ सार्वजनिक खर्चको बाँडफाँट

तालिका ४: सार्वजनिक खर्चको बाँडफाँट

आधार वर्ष २०८१/८०	व्यय	पाँच वर्षको प्रस्ताव					कुल जम्मा
		२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
२८४२१९६३८	चालु खर्च	३१२६४९६०१	३४९९०५७६२	३७८२९६३३८	४१६९२५९७२	४५७७३८५६९	१९०८७०८२४२
८७४४८८३८४	पुँजीगत खर्च	१०९३९०४८०	१३६६३८९००	१७०७९७६२५	२१३४९७०३१	२६६८७१२८९	८९७९४५२५

नोट: चालु खर्च तर्फ प्रत्येक आ.व १० प्रतिशतको सरदर वार्षिक वृद्धि र पुँजीगत तर्फ सरदर २५ प्रतिशतको सरदर वार्षिक वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ।

परिच्छेद ३ : आर्थिक क्षेत्र

३.१ कृषि तथा पशुपन्धी

३.१.१ पृष्ठभूमि

ढकारी गाउँपालिकामा खेति योग्य जमिन तर्फ जम्मा कुल क्षेत्रफल ५७९० हेक्टर रहेको छ भने उक्त कृषि क्षेत्र कुल क्षेत्रफलको करिव २५.४१ प्रतिशत भूभागमा मात्र खेती गरिएको तथ्याङ्क भेटिन्छ । यहाँ हुने उत्पादनले वर्षेभरी खान पुग्ने परिवार संख्या करिव ४.३९% मात्र रहेका छन् भने पशुपांक्षि पालन पनि निर्वाहमुखी मात्रै देखिएको छ । ठूलो भूभागमा परम्परागत खेती गरिन्छ भने मकै, कोदो, गहुँ, धान, जस्ता बाली पनि उत्पादन गरिन्छ । यस भूगोलमा कागती, सुन्तला जातका फलफूल उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

३.१.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
<ul style="list-style-type: none"> ● व्यवसायिक सोचका साथ खाद्यान्न बाली एवं तरकारी खेती हुन नसक्नु ● कृषि उपजको उचित बजार व्यवस्थापनमा कमी ● सिंचाई सुविधाको अपर्याप्तता ● यान्त्रिकरणको प्रयोगका लागि अनुदान एवं प्रविधि सञ्चालन सम्बन्धी सीपको कमी हुनु ● नगदे बाली खेतीका लागि पर्याप्त बिउबिजन वितरण नहुनु ● व्यावसायिक कृषि फर्म सञ्चालन गर्न प्रवर्द्धनका कार्यक्रम सञ्चालन नहुनु ● हाटबजार प्रवर्द्धनको कमी ● कृषक समूह, सहकारीहरूको व्यवसाय सञ्चालनमा क्षमता कमजोर हुनु ● जनशक्ति कम हुनाले कृषि प्राविधिक सेवा पर्याप्त नहुनु ● न्यून उत्पादकत्व ● निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली 	<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि निर्वाहमुखी भएकोले प्रति इकाई क्षेत्रफल उत्पादन निकै न्यून छ । ● परम्परागत खेती प्रणाली, साना तथा मझौला स्तरका किसान र कृषि सामग्रीहरूको तथा आधुनिक प्रविधिक र ज्ञानको अभाव हुनु ● सरकारी नीति तथा कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुनु ● कृषकलाई सरकारी सेवा तथा सुविधाहरूको समयमै सूचना नहुनु ● व्यवस्थित बजारको सुविधा नहुनु ● व्यवसायिक पशुपालनका बारेमा पर्याप्त सूचना र सिप नहुनु ● पशु बिमाको अभावमा उच्च जोखिम हुनु ● पूँजीको अभाव हुनु ● बजारको सुनिश्चितता नहुनु ● सामूहिकतामा काम गर्ने प्रचलन नहुनु ● सेवार सामग्रीहरूको आपूर्ति गर्ने संयन्त्र नहुनु

३.१.३ सम्भावना र अवसर

सम्भावना	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> व्यवसायिक तरकारी खेतीको लागि उपयुक्त हावापानी रहेको । पानीको श्रोत प्रशस्त भएकोले सिंचाई सुविधालाई बढाउन सकिने । व्यवसायिक धान पकेट क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न सकिने । खेतीको लागि उपयुक्त हावापानी तथा मौसम रहेको । भौगोलिक विविधताका कारण पहाडि क्षेत्रमा फल्ने उच्च मूल्यका बाली तथा जडिबुटी उत्पादन हुने । बाखापालन पकेट क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न सकिने । पशुपालनमा युवा आकर्षणको सम्भावना रहेको । 	<ul style="list-style-type: none"> भौगोलिक विविधता भएको कारण उष्ण देखि पहाडि क्षेत्रसम्मका बाली नालीको व्यावसायिक खेती हुन सक्ने आलुको सुपरजोनको रूपमा विकास गर्न सकिने उच्च बजार मूल्य भएका बालि तथा फलफूल उत्पादन तथा प्रशोधन गर्न सकिने कृषिमा युवा पुस्तालाई सहभागी गरेर उद्यम विकास गर्न सकिने पर्याप्त मात्रामा घास तथा चरण क्षेत्रको उपलब्धता धुले भए पनि सङ्कर सञ्जालको पहुँच भएकोले बजारको सुनिश्चितता पशुजन्य उत्पादनको उच्च माग

३.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

नारा : “व्यवसायिक र आधुनिक कृषि : गाउँ विकासको आधार”

लक्ष्य

कृषि तथा पशुपालनको उत्पादकत्वमा वृद्धि गरि सक्षम कृषक, आधुनिक प्रविधि र व्यवसायिक उत्पादन गर्ने ।

उद्देश्य

- कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी गाउँपालिकालाई कृषि उपजमा आत्मनिर्भर गर्नु ।
- निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई दिगो र व्यवसायिक प्रणालीमा रूपान्तरण गर्नु ।
- हरेक उत्पादन समूहको लागि वस्तुको गुणस्तरीय उत्पादनको लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।
- पशुपन्थी पालनलाई प्रविधियुक्त र व्यवसायिक बनाई पशुपन्थी जन्य पदार्थको आयात घटाउँदै निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु ।
- गाउँपालिकामा खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ५ कृषिका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बढ़ावा गरी गाउँपालिकालाई कृषि उपजमा आत्मनिर्भर गर्नु ।	
१.१: कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व बढ़ावा र आधुनिकीकरण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> दिगो कृषि विकासकालागि आवश्यक नीति, ऐन र नियमहरू तर्जुमा तथा संसोधन गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । कृषि वस्तु उत्पादन अभिवृद्धि गर्ने कृषि जन्य वस्तुको व्यवसायिक उत्पादनका लागि उपयुक्त र दिगो सिंचाइ सुविधा लगायतका आवश्यक पूर्वाधारको पहुँच बढाइनेछ । आधुनिक प्रविधिमा सुलभ कृषि कर्जाको व्यवस्था मिलाइनेछ । कृषिमा आधुनिकीकरणका लागि आवश्यक कृषि औजारको व्यवस्था गरिनेछ । खेतीयोग्य जग्गालाई बाँझो राख्ने प्रवृत्ति निरुत्साहित गर्दै बाँझो रहेका कृषि भूमिको दिगो उपयोगका लागि उपयुक्त योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
उद्देश्य २: निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई दिगो र व्यवसायिक प्रणालीमा रूपान्तरण गर्नु ।	
२.१: तुलनात्मक लाभ हुन सक्ने स्थानीय बालीनाली र आधारभूत खाद्यवस्तुको उपभोगमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> खाद्य तथा अन्य कृषि उत्पादनमा आत्म निर्भरताकालागि उत्पादन पकेट क्षेत्र विकास गरी सघन व्यवसायिक खेती प्रणाली अघि बढाइनेछ । कृषि उपज उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण एवम् वितरण प्रणालीमा नयाँ प्रविधिको विकासको अनुसरण, अबलम्बन र आधुनिकीकरण गरिनेछ । उत्पादन र भण्डारणका क्रममा हुने हानी नोक्सानीलाई न्यूनीकरण गर्ने कृषि उपज सङ्कलन तथा भण्डारण केन्द्रको स्थापना गरिनेछ । निजी तथा सहकारी क्षेत्रको संलग्नता बढाउँदै करार सम्झौतामा आधारित तथा सहकारी खेतीलाई प्राथमिकता दिइनेछ । मूल्य शृङ्खला पद्धति अनुसार उत्पादनदेखि बजारीकरणसम्मका कार्यक्रमहरू एकीकृत रूपमा सञ्चालन गरिनेछ । खाद्यान्त उत्पादन न्युन भएका पोषण असुरक्षित स्थानहरूमा स्थानीय स्तरमै उत्पादन गर्न सकिने कृषिजन्य उत्पादन (कोदो, धान, आलु, फलफूल) प्रवर्द्धन तथा उपयोगमा जोड दिइनेछ । सुरक्षित खानपान र पौष्टिकतत्वका स्रोत तथा उपयोगबारे सचेतनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: हरेक उत्पादन समूहको लागि वस्तुको गुणस्तरीय उत्पादनको लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।	

<p>३.१: जलवायु परिवर्तन र प्रकोपबाट पर्ने नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्दै वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. प्राङ्गारिक खेतीलाई प्रोत्साहित गरी उत्पादित वस्तुलाई बजारीकरणमा जोड दिइनेछ । २. जलवायु परिवर्तनसँगै कृषिमा अनुकूलन गरी कृषि जैविक विविधताको संरक्षण, सम्वर्द्धन तथा उपयोगमा वृद्धि गरिनेछ । ३. लोपोन्मुख तथा रैथाने विउबिजन र बालीजन्य जैविक विविधता संरक्षणमा स्थानीय समुदायको अग्रसरतालाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ४. कृषि अध्ययन तथा अनुसन्धानमा आधारित वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको विकास एवम् विस्तार गरिनेछ । ५. कृषि उपजको अधिकतम उत्पादन एवम् उत्पादकत्व वृद्धिकालागि स्थानीय साधन स्रोत र जैविक प्रविधिको उपयोग गरिनेछ ।
<p>उद्देश्य ४: पशुपन्धी पालनलाई प्रविधियुक्त र व्यवसायिक बनाई पशुपन्धी जन्य पदार्थको आयात घटाउँदै निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. कृषकलाई पशुपन्धी पालन तथा पशुपन्धीजन्य व्यवसायमा प्रेरित गरी आत्मनिर्भर हुने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. युवाको विदेश पलायन रोक्न तथा विदेशबाट फर्किएका र बेरोजगार युवालाई पशुपन्धी पालनमा युवा लाक्षित कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गरिनेछ । ३. पशुपन्धी पालनमा युवा सहभागिता र महिला सशक्तीकरणलाई केन्द्रित गरी व्यवसायिक कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइनेछ । ४. व्यवसायिक पशुपन्धी पालनकाका लागि अनुदान तथा सहुलियत ऋणको व्यवस्था गरिनेछ । ५. विपन्न परिवारलाई पशुपन्धी पालनकालागि प्रोत्साहन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ६. पौष्टिकताका लागि 'एक घर, एक दुधालु पशु' कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ७. प्रत्येक वडामा पशु प्राविधिको व्यवस्था गरिनेछ ।
<p>उद्देश्य ५: गाउँपालिकामा खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता गर्नु ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> ५.१: न्यून आय भएका तथा गरिबीको रेखामुनि रहेका परिवारहरूको पहिचान गरी ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूकालागि पोषणयुक्त खानेकुराहरूको प्रबन्ध मिलाइनेछ । २. स्थानीय अर्गानिक उत्पादनको महत्व तथा सन्तुलित आहारका बारेमा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ३. गाउँपालिका भित्र खाद्य सुरक्षाको अवस्था सन्तोषजनक राख्न एक घर एक टनेल/करेसावारीको व्यवस्था गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

ढकारी गाउँपालिकाको कृषि तथा पशुपालन क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीय रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधार मानी देहायअनुसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ। कृषि तथा पशुपालन क्षेत्र तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु :

क्र.सं.	कार्यक्रमको नाम
१	प्रत्येक वडामा कृषि बजार (उत्पादन संकलन र विक्री केन्द्र)
२	शीतभण्डार
३	पालिकाको कृषि नीति तयार
४	पालिकास्तरीय बहुस्तरीय बहुउद्देशीय नर्सरी स्थापना
५	धान खेती पकेट क्षेत्र निर्धारण
६	आलु खेती पकेट क्षेत्र निर्धारण
७	जडिबुटी व्यवसायिक उत्पादन

३.१.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच उन्मुख हुँदै गाउँपालिका विकासको समष्टीगत लक्ष्य तथा उद्देश्य अनुरूपको अपेक्षित उपविधिहरुको तर्कबद्ध खाका तल प्रस्तुत गरिएको छ।

- कृषि नीति तयार भएको हुनेछ।
- कृषि उत्पादकत्वमा वृद्धि भएको हुनेछ।
- ढकारी गाउँपालिकामा धान पकेट क्षेत्र, कृषि पकेट क्षेत्र जस्ताको विकास भएको हुनेछ।
- उच्च मूल्य भएका बालिहरुको उत्पादन सुरु हुनेछ।
- कृषकको क्षमता अभिवृद्धि भई कृषि पेशा महत्वपूर्ण व्यवसायको रूपमा स्थापित भएको हुनेछ।
- पशुपालन आर्थिक विकासको एक सशक्त व्यवसायको रूपमा रहनेछ।
- ढकारी गाउँपालिकाबाट पशुजन्य उत्पादनको निर्यात बढेर जानेछ।

तालिका ६: कृषि क्षेत्रको अपेक्षित उपलब्धि

सि.नं.	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	कृषि नीति तयारी	संख्या	-	१	पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	दक्ष अगुवा कृषक	जना	-	३२	
३	खेती गर्ने व्यक्ति	जना	-	१५०	
४	कृषि उद्यम गर्ने व्यक्ति	जना	-	१००	
५	गोठ/खोरको सुधार	संख्या	-	४०	
६	पकेट क्षेत्रको घोषणा	संख्या	-	२	

३.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- यस आवधिक योजनाको कार्यान्वयनको नेतृत्वदायी भूमिका गाउँपालिकाले खेल्नेछ ।
- सबै क्रियाशिल राजनैतिक दलहरूको जनसहभागिता वृद्धि गराउन तथा श्रोतहरूको उपयोगमा सकारात्मक सहयोग गर्नेछन् ।
- गाउँपालिकाभित्र क्रियाशिल गैसस/सहकारी संस्थाहरु/कृषक समूहको भूमिका रहनेछ ।
- प्रदेश तथा संघीय सरकार सँग सहकार्य र समन्वय हुनेछ ।
- ठुला परियोजना संचालन गर्न विकास साभेदारहरुसँग सहकार्य हुनेछ ।

३.२. सिंचाई

३.२.१ पृष्ठभूमि

करिब २५.४१% मात्र कृषि भूमि रहेको यस ढकारी गाउँपालिकामा उत्पादित कृषि उपजले झण्डै ८५% भन्दा बढी जनसंख्यालाई वर्षेभरी खान पुग्दैन । खेतीयोग्य भूमि भए तापनि उपलब्ध भूमिमा सिंचाई सुविधा नहुनाले कृषि उत्पादकत्व न्यून छ । नदी किनारका क्षेत्र तथा बेसीहरुमा धान खेती हुन्छ । त्यसमा पनि सिंचाईको अभावले उत्पादन कम छ । उपयुक्त सिंचाई प्रविधिको विकास गर्ने हो भने बाहै महिना उत्पादन गर्न सकिने थियो । हाल यहाँ ८६ वटा लघु सिंचाई योजना सञ्चालनमा छन् जसले ३९७ हेक्टर जमिनमा सिंचाई सुविधा पुऱ्याउछन् जुन कृषियोग्य भूमिको ६.८५ प्रतिशत मात्र हुन आउँछ । ती बाहेक अन्य स्थानमा वर्षाको भरमा/आकाशे पानीको भरमा खेतीपाति हुँदै आएको देखिन्छ । समुदायमा आधारित भएर र सम्भाव्यता अध्ययन गरेर सिंचाई सुविधा बढाउन सक्ने देखिन्छ । सिंचाई सुविधा बढाउन सक्दा उत्पादन वृद्धि हुनाका साथै खाद्य सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्न सकिन्छ ।

३.२.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
<ul style="list-style-type: none"> ● धेरै अग्लो र होचो भिरालो जमिन ● ठाडो खोलाहरुमा बाँध बाध्न कठिन ● जलश्रोत पर्याप्त भएपनि सिंचाईको कुलो व्यवस्थापन नहुनु । ● वर्षाको पानीमा निर्भर रहेर सिंचाई गर्नुपर्ने । ● कृषि र सिंचाई बीच अन्तरसम्बन्ध स्थापना नहुनु ● थोरै मात्र खेतीयोग्य जमिन हुनु । ● खेर गएका पानीहरुको उचित व्यवस्थापन गर्न नसक्नु ।	<ul style="list-style-type: none"> ● भूबनोटका कारण सबै खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाईको उपलब्ध हुन चुनौतीपूर्ण छ । ● भूबनोटका कारण लागत बढी पर्न जान्छ । ● पूर्वाधार निर्माण गर्दा पर्यावरणमा पर्ने असर मुख्य चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

३.२.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> जलश्रोतको पर्याप्त उपलब्धता । बाहै महिना बर्ने खोलाहरु भएकोले बेसीमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउन सकिने । सिंचाई नहर (कुलो) को सँगसँगै विद्युत उत्पादन तथा खानेपानीको आपुर्ति गर्न सकिने सम्भावना । 	<ul style="list-style-type: none"> वनजन्य तथा नदीनालाजस्ता स्रोतहरु रहेका छन् । वैकल्पिक सिंचाइका उपायहरु, पानी संकलन केन्द्र, थोपा सिंचाई जस्ता प्रविधिहरुको विस्तार गर्न सकिन्छ ।

३.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सिंचाई सुविधाको माध्यमबाट खाद्य तथा तरकारी बालिको उत्पादनमा बढ्दि गर्ने ।

उद्देश्य

- परम्परागत सिंचाइ संरचनामा सुधार गर्दै नयाँ वैकल्पिक सिंचाइ स्रोतको पहिचान गर्नु ।
- कृषियोग्य जमिनमा सिंचाइको पहुँच बढ्दि गर्न दिगो सिंचाइ प्रणालीको विकास तथा व्यवस्थापन गर्नु

रणनीति र कार्यनीति

तालिका ७: सिंचाईका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: परम्परागत सिंचाइ संरचनामा सुधार गर्दै नयाँ वैकल्पिक सिंचाइ स्रोतको पहिचान गर्नु ।	
१.१: परम्परागत सिंचाइ संरचनामा सुधार र व्यवस्थापनबाट खाद्य असुरक्षित क्षेत्रहरूलाई प्राथमिकतामा राखी सिंचाइको पहुँच बढ्दि गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> परम्परागत सिंचाइका परम्परागत स्रोतहरूको विवरण तयार पारिनेछ । परम्परागत स्रोतहरूको क्षमताको प्राविधिक टोलीबाट मूल्याङ्कन गराइनेछ । यस्ता स्रोतहरूको संरक्षण गर्ने कार्यको थालनी गरिनेछ । आधारभूत सिंचाइको पहुँच बढिकोलागि खाद्य असुरक्षित क्षेत्रहरूको पहिचान गरी प्राथमिकताको निर्धारण गरिनेछ । संरचना निर्माणकोलागि वित्तीय स्रोतको व्यवस्था गरिनेछ । निर्माण कार्य सम्पन्न गर्न निर्माण तथा अनुगमन समितिको गठन गरिनेछ ।
१.२: आधारभूत सिंचाइको पहुँच नपुगेका कृषिजन्य	<ol style="list-style-type: none"> सिंचाइका वैकल्पिक स्रोतहरूको पहिचान गरिनेछ ।

<p>क्षेत्रहरूमा स्रोतहरूको व्यवस्थापन गरी सिंचाइको पहुँच बढ़ि गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> २. पहिचान गरिएका स्रोतहरूको विज्ञ सम्मिलित टोलीबाट सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । ३. संरचना निर्माणकोलागि आवश्यक वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन गरिनेछ । ४. सिंचाइको पहुँच नपुगेका कृषिजन्य क्षेत्रहरूको विवरण तयार गरी प्राथमिकताको सूची तयार गरिनेछ । ५. प्राथमिकताको आधारमा वैकल्पिक सिंचाइ संरचनाको निर्माण गरिनेछ । ६. सतह सिंचाइको सम्भावना नभएको क्षेत्रमा लिफिटड प्रणालीबाट सिंचाइ गर्ने योजना तथा लागत इष्टिमेट गरिनेछ । ७. संरचना निर्माणको निमित निजी वा अन्य क्षेत्रसँग साझेदारीको प्रयास गरिनेछ । ८. संरचना निर्माणको प्रयोजनकोलागि निर्माण तथा अनुगमन समिति गठन गरिनेछ । ९. संरचना विस्तारको लागि उपभोक्ताको लागत सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । १०. सिंचाइ आयोजनाहरूको मर्मत सम्भारको लागि कृषक तथा समुदायको क्षमता बढ़ि गरिनेछ । ११. सिंचाइको आवश्यक रेखदेख, अनुगमन र सञ्चालनकोलागि जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ ।
<p>उद्देश्य २: कृषियोग्य जमिनमा सिंचाइको पहुँच बढ़ि गर्न दिगो सिंचाइ प्रणालीको विकास तथा व्यवस्थापन गर्नु ।</p>	
<p>२.१: खेतीयोग्य जमिन भएको तर सिंचाइको पहुँच नपुगेको वा अपर्याप्त भएको क्षेत्रमा प्राथमिकताको आधारमा सिंचाइको पहुँच बढ़ि गरिनेछ ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. सिंचाइ नपुगेका अथवा अपर्याप्त खेतीयोग्य जमिनको विवरण तयार पारिनेछ । २. निर्माण भए तापनि समुचित प्रयोगमा नआएका सिंचाइ कुलोहरूको प्रयोगमा आउनेगरी पुनर्निर्माण गरिनेछ । ३. एक योजनाबाट समुदायमा खानेपानी र सिंचाइको व्यवस्थापन गर्न सम्भव भएको अवस्थामा त्यस्ता योजनालाई प्राथमिकता दिइनेछ । ४. सिंचाइकोलागि प्राथमिकताको आधारमा साना जलासय, पोखरी आदि संरचना तयार गरिनेछ । ५. सिंचाइका संरचनाको मर्मत सम्भारकोलागि सामूहिक कोषको व्यवस्था गरिनेछ । ६. संरचना विस्तारकोलागि उपभोक्ताको लागत सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । ७. सिंचाइको व्यवस्थापनकोलागि उपभोक्ताहरूको समितिको गठन गरिनेछ ।

<p>२.२: दिगो सिंचाइ प्रणालीको लागि संरचनाको विकास र व्यवस्थापन गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. जल उपभोक्ता समितिको संस्थागत क्षमताको विकास गरिनेछ । २. सिंचाइ योजनाको सञ्चालन र व्यवस्थापनलाई दिगो बनाउन सिंचाइ सेवा शुल्क निर्धारण गरी सङ्कलन र उपयोग गर्न कानुनी व्यवस्था गरिनेछ ३. दिगो सिंचाइको व्यवस्थापनकोलागि उपभोक्ता र समुदायको दक्षतामा बृद्धि गरिनेछ । ४. सिंचाइ पुगेका क्षेत्रमा उत्पादकत्व बढाउन सकिने खालका नगदेबाली, फलफूल तथा खाद्यवस्तुको उत्पादनलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । ५. सिंचाइ आयोजनाका मुहानहरूको संरक्षण गरिनेछ ।
--	---

प्रमुख कार्यक्रम

ठकारी गाउँपालिकाको सिंचाई क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । सिंचाई क्षेत्र तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू:

- कुलो सिंचाई
- लिपिटङ्ग सिंचाई
- स्प्रिङ्कलर
- पोखरी निर्माण

३.२.५ अपेक्षित तथा नतिजा खाका

गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच उन्मुख हुँदै गाउँपालिका विकासको समष्टीगत लक्ष्य तथा उद्देश्य अनुरूपको अपेक्षित उपब्युहरुको तर्कबद्ध खाका तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

१. पालिकाको जलश्रोत नीति तयार गरी लागु गरिएको हुनेछ ।
२. पालिकाका जलश्रोत तथा मुहानहरू संरक्षण भएका हुनेछन् ।
३. किसानहरूले थोपा सिंचाई, स्प्रिंकलर (Sprinkler), कुलो, नहर र सुख्खा पोखरीहरूको प्रयोग गरी सिंचाई गरेका हुनेछन् ।

तालिका द: सिंचाई क्षेत्रको अपेक्षित उपलब्धि

सि.नं .	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	नहर/कुलो निर्माण	संख्या	८६	१२६	पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	पोखरी निर्माण	संख्या	३०	७०	
३	थोपा सिंचाई	संख्या	८		
४	स्प्रिंकल	संख्या	८		

३.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सम्पूर्ण कृषक तथा कृषि समूह सिँचाईको महत्वबारे जानकार र सचेत रहनेछन्।
- बाढी पहिरो तथा भूकम्प जस्ता प्राकृतिक प्रकोपको जोखिम न्यूनिकरण भएको हुनेछ।
- कृषक तथा कृषि समूह सिँचाईका कुलो/नहर निर्माण, संरक्षण तथा संवर्द्धन गर्न सहायक हुनेछन्।

३.३. पर्यटन, साँस्कृति तथा सम्पदा

३.३.१ पृष्ठभूमि

ढाकारी गाउँपालिकामा पर्यटकीय हिसाबले धनि छ। पालिकाभित्र जैविक विविधतायुक्त पशुपक्षिहरु तथा प्राकृतिक र साँस्कृतिक सम्पदाहरु रहेका छन्। यहाँ धार्मिक र ऐतिहासिक महत्व भएका २७ वटा स्थलहरु रहेका छन् र पर्यटकीय महत्वका जात्रा मेला पनि लाग्ने गरेका छन्। जसले पर्यटन उद्योग विकास र विस्तार गर्न सहयोग पुऱ्याउछन्। पर्यटकीय स्थलमा होमस्टे, पर्यटकीय स्तरका होटल लज, सडक सुविधाको विस्तार गर्न सके स्थानीय बासिन्दाको भरपर्दो आर्थिक श्रोत पर्यटन व्यवसाय हुन सक्ने देखिन्छ।

३.३.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
<ul style="list-style-type: none"> ● प्रचार प्रसारको कमी ● पर्यटकीय पूर्वाधारको कमी ● पर्यटन व्यवसायका लागि जनशक्तिको कमी ● उचित संस्थागत संरचना र समन्वयको अभाव ● पर्यटन लाई व्यवसायको रूपमा स्थानीयले स्वीकार गर्न नसक्नु।	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रचार प्रसार गर्ने चनौती ● पर्यटकीय पूर्वाधार वृद्धि गर्ने ● जनशक्ति विकास ● हिंसक जंगली जनावर

३.३.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> ● नयाँ पदमार्ग विकासको लागि सम्भावना ● पालिकाभित्र धार्मिक पर्यटकको आकर्षणका केन्द्र रहेकोले विकास र विस्तार गर्न सकिने।	<ul style="list-style-type: none"> ● जलविद्युत, साहसिक पर्यटन लगायत विभिन्न प्रकारका पर्यटकीय स्रोत तथा साधनहरू ● नयाँ र भिडभाड नभएको गन्तव्य ● गाउँपालिकाका विभिन्न क्षेत्रबाट पदयात्रा मार्गको विकास गर्ने सम्भावना ● पर्यटन व्यवसायलाई रोजगारी तथा आय आर्जनको माध्यम बनाउने अवसर।

३.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

यस गाउँपालिकाको पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा विकास क्षेत्रको लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छ:

- दिगो पर्यटन प्रवर्द्धनः जिवीकोपार्जनको आधार तयार गर्ने ।

उद्देश्य

1. पर्यटन व्यवसायको गुणस्तर बढ़ि तथा पर्यटकीय स्थलको प्रचार-प्रसार गर्नु ।
2. पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु ।
3. मानव संसाधन विकास गर्नु ।
4. स्रोतसाधनको व्यवस्थापन गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ९: पर्यटनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: पर्यटन व्यवसायको गुणस्तर बढ़ि तथा पर्यटकीय स्थलको प्रचार-प्रसार गर्नु ।	
१.१: गाउँपालिकामा हाल सञ्चालनमा रहेका होटेल र चियापसलहरूको सेवाको स्तरोन्नति गर्ने ।	१. स्थानीय होटेल, लज, रेस्टुराँ र चियापसलका व्यवसायीहरूलाई विषयगत इन्स्ट्रक्टर भिकाई स्थानीय स्तरमै पेशागत तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । २. होमस्टे संचालनका लागि तालिम उपलब्ध गराइनेछ ।
२.२: गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय स्थलहरूको प्रचारप्रसार गर्ने ।	१. पर्यटन प्रवर्द्धन बारेमा विज्ञहरूबाट संक्षिप्त अध्ययन गराइनेछ । २. विभिन्न सञ्चार माध्यमको प्रयोग गरी ठाउँहरूबारे प्रचार प्रसार गरिनेछ । ३. पालिकास्तरिय पर्यटन वृत्तचित्र तयार गरी प्रचार प्रसार गर्ने । ४. वेबसाइट, युट्युब, फेसबुक, ट्वीटर, इन्स्टाग्राम जस्ता सामाजिक सञ्जालको प्रयोग गरी आवश्यक प्रचार प्रसार गरिनेछ ।
उद्देश्य २: पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु ।	
१.१: पर्यटन क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने ।	१. पर्यटकीय महत्वका स्थानहरूमा आवागमन सहज बनाउन सडक पदमार्ग, निर्माण गरिनेछ । २. भइहरेका सडक पदमार्गको स्तरोन्नति गरिनेछ ।
१.२: पर्यटन पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्ने ।	१. विशेष पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान गरी पूर्वाधार निर्माणको विस्तृत योजना प्रतिवेदन तयार पारिनेछ । २. पूर्वाधार निर्माणकालागि आवश्यक जग्गा खरिद तथा अधिग्रहण गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: मानव संसाधन विकास गर्नु ।	
२.१: गाउँपालिकाभित्रका युवायुवतीलाई पर्यटन विषयको शिक्षा प्रदान गर्ने ।	१. पर्यटन व्यवसायप्रति युवायुवतीको आकर्षण बढाउन आफ्नो क्षेत्रभित्रका योग्य र इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई पर्यटन तथा अतिथि सत्कार विषयमा व्याचलर्स डिग्रीमा अध्ययन गर्न पठाइने र आर्थिक सहयोग गरिनेछ । २. आफ्नो क्षेत्रभित्रका योग्य र इच्छुक युवायुवतीलाई नेपाल पर्यटन तथा होटेल व्यवस्थापन एकेडेमीबाट दिने गरिएका यथम एचभउबचबतप्पल बलम ऋयलतचया,

	त्यगचक्त नाम्पम, त्वभपपल्लन नाम्पम लगायतका छोटो अवधिका तालिममा पठाइने र आर्थिक सहयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य ४: अध्ययन अनुसन्धान गर्नु ।	
४.१: बाट्य स्रोतसाधनको खोजी गर्ने ।	१. गाउँपालिका भित्र सामान्य रूपमा सम्भावना देखिएका योजनाहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्न संघीय र प्रदेश सरकारसमक्ष अनुरोध गरिनेछ । २. गाउँपालिकामा आउने गैरसरकारी संस्थाहरूलाई यस योजनामा समावेश भएका कार्यक्रमहरूमा लगानी गर्न आव्वान गरिनेछ ।
४.२: आन्तरिक स्रोतसाधनको परिचालन गर्ने ।	१. गाउँपालिकाको वार्षिक बजेटको निश्चित रकम पर्यटन क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि छुट्याइनेछ । २. पर्यटन क्षेत्रको विकासका लागि स्थानीय निजी क्षेत्रलाई आव्वान गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

ढकारी गाउँपालिकाको पर्यटन, सँस्कृति तथा सम्पदा क्षेत्रसँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीय रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधार मानी देहाय अनुसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । पर्यटन, सँस्कृति तथा सम्पदा क्षेत्र तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू:

- च्यापिटङ्ग सञ्चालनको लागि सम्भाव्यता अध्ययन
- होमस्टे क्षेत्र निर्धारण तथा सञ्चालन
- पर्यटकीय क्षेत्र व्यवस्थापन
- सूचना केन्द्रको स्थापना

३.३.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. ढकारी गाउँपालिका देशको एक सुपरिचित पर्यटन गन्तव्यस्थलको रूपमा स्थापित भएको हुनेछ ।
२. पर्यटनमा आधारित रोजगार तथा आयआर्जनका अवसरहरु सिर्जना भएका हुनेछन् ।
३. पर्यटन विकासको लागि आवश्यक भौतिक संरचनाहरु तयार भएका हुनेछन् ।

तालिका १०: पर्यटन क्षेत्रको अपेक्षित उपलब्धि

सि.नं.	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याइको आधार
१	पर्यटन पदमार्ग निर्माण	कि.मि	-		पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	होमस्टे	संख्या	-	१०	"
३	गाउँपालिका भित्रका सम्पदाको प्रचार प्रसार	संख्या	-	९	"

४	पर्यटकीय सेवा प्रदान गर्ने व्यवसाय	संख्या -	८	
---	------------------------------------	----------	---	--

३.३.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- स्थानीय बासिन्दाहरूले पर्यटकीय व्यवसायको महत्व बुझेका हुनेछन् ।
- प्राकृतिक प्रकोप पर्दा पालिकाले व्यवसाय र व्यवसायीलाई सहयोग गरेको हुनेछ ।
- पर्यटकको जिउधनको सुरक्षा भएको हुनेछ ।

३.४. उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ति

३.४.१. पृष्ठभूमि

ढकारी गाउँपालिकामा हालसम्म संगठित उद्योग स्थापना भएको देखिएन । केही रूपमा पसल व्यवसायहरूको स्थापना भएको पाइन्छ । आर्थिक सर्वेक्षण २०१८ अनुसार यस्ता पसल र व्यवसाय ३७९ रहेका छन् जसमा ७८५ जना रोजगार छन् । रोजगारी र आय आर्जनको महत्वपूर्ण क्षेत्र ठूला उद्योग स्थापना हुन नसक्नाले बाहिर (पालिका बाहिर) बाट सामान ल्याई बिक्री गर्ने पसलहरू फाटफुट भेटिन्छन् । यहाँका मानिसहरूको खरिद बिक्रीको मुख्य बजारको रूपमा जिल्लाको सदरमुकाम मंगलसेन नै रहेको देखिन्छ ।

३.४.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू
<ul style="list-style-type: none"> दुवानी समस्या कच्चा पदार्थको उत्पादनमा कमी अदक्ष श्रमिक प्राविधिक शिक्षा नहुनु न्यून आय 	<ul style="list-style-type: none"> पूर्वाधारको कमिले गर्दा उद्योग स्थापनामा चुनौती निजी क्षेत्रले उद्योग स्थापना गरे पनि दक्ष श्रमिक नहुनाले स्थानीय बासिन्दालाई फाइदा नपुग्ने । बाहिरी बजारसँग प्रतिस्पर्धामा उत्तर न कठिन परिवारको आय वृद्धि गर्ने चुनौती

३.४.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
<ul style="list-style-type: none"> जंगलमा पाईने विभिन्ने किसिमका जडिबुटिलाई प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्न सकिने सम्भावना । दैनिक उपभोग्य सामान चामल मिल, पिसानी मिल संचालन गर्न सकिने सम्भावना । सडक, बिजुली, इन्टरनेट, फोनको सुविधा उपलब्धताले व्यापार व्यवसाय गर्न सकिने सम्भावना । श्रमिकको उपलब्धता 	<ul style="list-style-type: none"> उद्योग स्थापना गर्न सकिने वातावरण निर्माण भईसकेको । बढ्दै गरेको जनसंख्या, शिक्षाले उत्पादन गरेको अर्धदक्ष श्रमिकलाई प्रयोग सकिने अवसर जल, जमिन र जंगल प्रशस्त हुनाले कच्चा पदार्थ प्रयोग गर्ने अवसर ।

३.४.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

गाउँपालिका र नीजि क्षेत्रको साभेदारीमा वनजन्य, कृषिजन्य, पर्यटन र जडिबुटी उद्योग स्थापना गरी रोजगारी र आयआर्जन गर्ने ।

उद्देश्य

१. गाउँपालिका भित्रको आपूर्ति प्रणालीलाई प्रभावकारी एवम् दिगो बनाउनु ।
२. स्थानीय स्रोत, कच्चा पदार्थ, सीप र साधनको अधिकतम परिचालन गर्नु ।
३. उत्पादित वस्तुहरूको विक्री वितरणकालागि बजार व्यवस्थापन गर्नु ।
४. वाणिज्य क्षेत्रलाई स्थानीय अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण अङ्गको रूपमा विकास गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ११ : आपूर्तिका रणनीति र कार्यनीति

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: गाउँपालिका भित्रको आपूर्ति प्रणालीलाई प्रभावकारी एवम् दिगो बनाउनु ।	
१.१: अत्यावस्यक सामग्रीहरूको सहज आपूर्तिको सुनिश्चितता गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. सुपथ मूल्य पसलहरू सञ्चालनको व्यवस्था गरिनेछ । २. सुपथ मूल्य पसल सञ्चालनका लागि सहज कर्जा तथा नियमित अनुगमनको व्यवस्था मिलाइनेछ । ३. गाउँपालिका भित्रको सम्पूर्ण आपूर्ति व्यवस्थालाई प्रभावकारी बनाउन उच्चस्तरीय बजार अनुगमनको संयन्त्र परिचालित गरिनेछ ।
उद्देश्य २: स्थानीय स्रोत, सीप र साधनको अधिकतम परिचालन गर्नु ।	
२.१: स्थानीय स्रोतमा आधारित कच्चा पदार्थको प्रशोधन गर्न तथा उद्योग सञ्चालन गर्न सहजिकरण एवम् प्रोत्साहन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. स्थानीय कच्चा पदार्थमा (कोदो, जडिबुटि आदि) वाइन डिस्टीलरी जडिबुटी प्रशोधन उद्योग स्थापना र व्यवसायिक उत्पादन गरी वाइन औषधि उद्योग सञ्चालन गरिनेछ । २. स्थानीय रूपमा उपलब्ध हुने कच्चा पदार्थको प्रशोधन गर्नेकार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. निजी-सहकारी लगानी मैत्री वातावरण निर्माण गर्न आवश्यक संस्थागत संयन्त्र बनाई क्रियाशील गरिनेछ । ४. उद्योगी, व्यवसायी एवम् लगानीकर्तालाई उद्योग दर्तादेखि स्थापना सम्मका सेवाहरू सहज उपलब्ध गराइनेछ ।
उद्देश्य ३: उत्पादित वस्तुहरूको विक्री वितरणकालागि बजार व्यवस्थापन गर्नु ।	
३.१: स्थानीय उत्पादनलाई गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्दै औद्योगिक वस्तुको बजारीकरण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. जडिबुटी उत्पादन, प्रशोधन तथा निकासीमा जोड दिइनेछ । २. स्थानीय स्रोतमा आधारित हस्तकला उद्योगहरूको स्थापनाद्वारा परम्परागत सीप तथा प्रविधिको संरक्षण र विकास गरिनेछ । ३. औद्योगिक उत्पादनको गुणस्तरमा सुधार गर्न गुणस्तर परीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था गरिनेछ ।

उद्देश्य ४: वाणिज्य क्षेत्रलाई स्थानीय अर्थतन्त्रको महत्त्वपूर्ण अङ्गको रूपमा विकास गर्नु।

४.१: तुलनात्मक लाभका वस्तु तथा सेवाहरूको पहिचान गरी निर्यातयोग्य हुने वस्तु तथा सेवाको उत्पादकत्वमा बृद्धि गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने।

१. तुलनात्मक लाभका वस्तुहरूको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सम्बन्धित निकायसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ।
२. साना, घरेलु तथा मझौला उद्योगहरूलाई उत्पादन तथा आपूर्ति सञ्जालमा आवद्ध गर्दै माग वमोजिमका वस्तु तथा सेवाहरूको उत्पादनलाई प्राथमिकता दिइनेछ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

ठकारी गाउँपालिकाको उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ती क्षेत्रसँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीय रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ। उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ती क्षेत्र तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरु निम्न वमोजिम रहेकाछन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू:

- औद्योगिक ग्राम स्थापना अध्ययन
- कृषि उद्यमी तालिम
- लघु उद्यमी तालिम
- दक्षता अभिवृद्धि तालिम
- उद्यमी अध्ययन भ्रमण
- कृषिमा आधारित उद्योग स्थापना
- वनजन्य उद्योग स्थापना

३.४.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

- स्थानीय स्तरमा प्रत्येक वडाका बासिन्दा युवा/युवतीहरूका लागि गाउँमै रोजगार र आयआर्जनको अवसर सिर्जना हुनेछ।
- पालिकामा उद्यमशिलताको विकास प्रारम्भ भएको हुनेछ।
- स्थानीय कच्चापदार्थको मूल्य अभिवृद्धि भई स्थानीय आय वृद्धि हुनेछ।
- स्थानीय सिप, स्थानीय श्रम, स्थानीय कच्चा पदार्थको अर्गानिक उत्पादन हुनेछ।

तालिका १२ : अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

सि.नं.	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
--------	------	------	--------------------	-------------------------------	------------------

१	सिप विकास/उद्यम विकास तालिम/उद्यमी अध्ययन भ्रमण	संख्या	-	१५०	पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	नीति निर्देशिका तयारी	संख्या	-	२	
३	उद्यमी/व्यवसायी	संख्या	-	५०	
५	दुर्घट प्रशोधन/दुर्घट संकलन केन्द्र स्थापना	संख्या	-	२	
६	जडिबुटि संकलन केन्द्र	संख्या	-	१	

३.४.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- पालिकाले उद्योग वाणिज्य र आपूर्ति नीति तयार गरी लागु गरेको हुनेछ । साथै उद्योग संचालन निर्देशिका तयार गरि लागु गरेको हुनेछ ।
- सिप विकास तालिम तथा उद्यम विकास तालिम गरी दक्ष/अर्धदक्ष जनशक्ति तयार गरेको हुनेछ ।
- जडिबुटि संकलनमा पालिकाको योगदान हुनेछ ।
- उत्पादित सबै वस्तु बिक्री वितरण भएका हुनेछन् ।
- सहकारी संस्था तथा वित्तिय संस्थाले पुँजी जुटाउन सहयोग गरेको हुनेछन् ।

३.५. श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा

३.५.१. पृष्ठभूमि

ढकारी गाउँपालिका अछाम जिल्लाको दक्षिण पूर्वी भागमा रहेको पालिका हो । यहाँ उद्योग धन्दा व्यवसाय कम नभएका कारण अधिकांश वासिन्दाहरु परम्परागत कृषि प्रणालीमा आफ्नो श्रम खर्च गर्दछन् । रोजगारीका लागि विदेश जानु वा स्वदेशकै अन्य सहरमा जानु यहाँका वासिन्दाहरुको नियति नै बनेको छ । जो यहाँ बसेका छन् कृषि, पशुपालन अभ्य खासगरी गाईभैंसी, बाखा पालनमा आफ्नो श्रम, पौरख खर्चिन्छन् । जुन साहै कष्टपूर्ण रहेको छ । भूमिको न्युन उत्पादकत्वको कारण बाँच्नका लागि आयातित खाद्य सामग्रीमा भर पर्नु पर्ने अवस्था छ ।

३.५.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
<ul style="list-style-type: none"> श्रमिकमा सिपको अभाव/अदक्ष श्रमिक उच्च शिक्षाको कमी भौगोलिक जटिलता युवा जनशक्ति विदेश पलायन हुनु । मौसमी तथा लुकेको बेरोजगारी । न्यून आय 	<ul style="list-style-type: none"> हरेक वर्ष श्रम बजारमा आउने श्रमीकाको व्यवस्थापन । रोजगारी सिर्जना गर्न चुनौती सबै जाति सम्प्रदायलाई दक्ष बनाउने । ●

३.५.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> ● युवा जनशक्ति काम गर्न तयार छन् । ● वन सम्पदा, जल सम्पदा प्रचुरमात्रामा उपलब्ध छन् । ● रोजगारी लाई सामाजिक सुरक्षा सँग जोड्न सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● पर्यटकीय क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना गर्न सकिने । ● जलविद्युत आयोजना मार्फत रोजगारी सिर्जना गर्न सकिने । ● खेर गईरहेको जडिबुटि औद्योगिकरण गर्न सकिने । ● आजको युवा भोलीको उद्यमी बनाउन सकिने अवसर रहेको ।

उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गरी बेरोजगारी तथा अर्धबेरोजगारी न्यूनीकरण गर्दै रोजगारीको हकलाई सुनिश्चित गर्ने ।

उद्देश्य

१. स्थानीय युवा रोजगारी अभिवृद्धि गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १३: रणनीति र कार्यनीति

रणनीतिहरु	कार्यनीतिहरु
उद्देश्य १: स्थानीय युवा रोजगारी अभिवृद्धि गर्नु	
१.१: युवा लक्षित गरी उत्पादन/रोजगारीमा वृद्धि गर्ने ।	<p>१. बेरोजगार युवालाई प्राथमिकता दिई कृषि, पशुपालन, उद्योग, पर्यटन, निर्माण व्यवसायमा आधारित उद्यम, व्यवसाय /आयोजना संचालन गरिनेछ ।</p> <p>२. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका /जान लागेका युवालाई कृषि, पशुपालन, वन, माछा /पर्यटनमा आधारित उत्पादन, प्रशोधन /बजारीकरण सम्बन्धी उद्योग व्यवसाय संचालनको लागि उद्यमशिलताशीप विकास तालिम, परामर्श/ सहयोगको एकीकृत प्याकेज कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।</p> <p>३. सङ्घ तथा प्रदेशले ल्याएको रोजगारमूलक कार्यमा अपनत्व कायम गर्दै रोजगारीका क्षेत्र वितरण गरिनेछ ।</p> <p>४. आन्तरिक रोजगारी सिर्जना गर्न सरोकारवाला निकाय /निजी सहकारी तथा गैरसरकारी संस्थासँग समन्वय /सहकार्यमा जोड दिइनेछ ।</p> <p>५. युवा तथा शैक्षिक बेरोजगारलाई प्राथमिकतामा राखी स्वरोजगारमूलक कार्यमा संलग्न स्थानीय युवा उद्यमीहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।</p>

	६. पालिकामा रहेको बैड्क तथा वित्तय संस्थाहरूसँग समन्वय गरी सस्तो व्याजदरमा ऋणको व्यवस्था गरी युवाहरूका लागि उच्चमशील कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
--	---

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

ढकारी गाउँपालिकाको श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा क्षेत्र तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु :

- सिप विकास तालिम
- क्षमता अभिवृद्धि तालिम
- महिला उद्यमी तयारी तालिम
- लघु उद्यमी तयारी तालिम
- उद्योग ग्राम स्थापना अध्ययन

३.५.५. अपेक्षित उपलब्धिहरु

गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच उन्मुख हुँदै गाउँपालिका विकासको समष्टीगत लक्ष्य तथा उद्देश्य अनुरूपको अपेक्षित उपलब्धिहरुको तर्कबद्ध खाका तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

- श्रम सिल्पीमा परिवर्तन भएको हुनेछ ।
- श्रमीको उपलब्धताले उद्योग स्थापना हुने वातावरण सिर्जना गरेको हुनेछ ।
- लघुउद्यम तथा कुटिर उद्योग स्थापना भएका हुनेछन् ।
- नवप्रवर्तन रोजगारहरु उपलब्ध भएको हुनेछ ।
- पर्यटन व्यवसायमा रोजगारी सिर्जना भएको हुनेछ ।

तालिका १४ : अपेक्षित उपलब्धिहरु

सि.नं .	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	गाउँपालिका स्तरीय श्रम तथा रोजगार सूचना एवम प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना	संख्या	-	१	पालिकाको बार्षिक प्रतिवेदन
२	उद्यमी संख्या	संख्या	-	१५०	

३	रोजगार श्रमिक संख्या	संख्या	-	२५०	
४	महिला उद्यमी संख्या	संख्या	-	५०	
५	लघु उद्यमी संख्या	संख्या	-	३०	
६	पर्यटन व्यवसायमा रोजगारी	संख्या	-	२०	

३.५.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- १०+२ पास गरेका युवाहरु गाउँमै बस्न रमाउने छन्।
- उच्च शिक्षा हासिल गर्न गएका विद्यार्थीहरु गाउँ फर्कनेछन्।
- विचमै पढाई छाडेकाहरु सिप सिकेर गाउँमै सिप अनुसारको काम गरिरहेको हुनेछन्।

परिच्छेद ४ : सामाजिक क्षेत्र

४.१. स्वास्थ्य तथा पोषण

४.१.१. पृष्ठभूमि

प्रत्येक नागरिकले राज्यबाट गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्राप्त गर्ने एवम् स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँचको विषयलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ। यस ढकारी गाउँपालिकामा स्वास्थ्य सुविधा तर्फ एउटा पालिका अस्पताल बन्दै गरेको अवस्था छ। साथै सबै वडामा स्थास्थ्य चौकी रहेका छन् भने ठाउँठाउँमा गाउँघर क्लिनिक रहेका छन्। भूगोलको आधारमा हेर्दा यो सेवा साहै कमजोर अवस्थामा रहेको देखिन्छ। कमजोर स्वास्थ्य सेवाको कारण विरामी हुँदा भारत, नेपालगंज, काठमाण्डौ जानुपर्ने अवस्था छ। यस पालिकामा स्वास्थ्य सुविधा पुऱ्याउने जनशक्ति पनि कम र न्युन गुणस्तरका रहेको देखिन्छ। संवैधानिक प्रावधान र दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न स्वास्थ्य सेवा बढाउनु पर्ने देखिन्छ।

४.१.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय स्वास्थ्य संस्थामा मापदण्ड अनुसारको पूर्वाधार र औजार तथा उपकरणलगायत जनशक्ति व्यवस्थापन तथा क्षमता विकासका अवसरको कमी रहेको छ। ● विशिष्ट तथा विशेषज्ञ सेवाको पहुँच कमी रहेको छ। ● सबै वर्ग तथा समुदायका व्यक्तिलाई स्वास्थ्य सेवाका पहुँचमा ल्याउन नसक्नु ● स्वास्थ्य सेवा लिने अभ्यास कम देखिनु ● संक्रमण र महामारीजन्य रोगहरूको समुचित नियन्त्रण नहुनु ● प्राकृतिक विपद र दुर्घटना वा चोटपटकबाट समग्र स्वास्थ्यमा पर्ने जोखिम न्यूनिकरण गर्ने प्रयास अव्यवस्थित बसाइँसराइ र आश्रित जनसङ्घ्याको बढ्दो अनुपात स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रमा देखा परेका प्रमुख समस्याहरू हुन्। ● स्थानीय स्तरमा उत्पादिन खानेकुरा भन्दा आयातित प्याकेटमा उपलब्ध हुने खानेकरा खाने चलन रहेको। ● स्वास्थ्य सेवाहरूलाई गुणस्तरिय र प्रभावकारी बनाउन प्रविधिमैत्री जनशक्ति परिचालन गर्न सकिएको छैन। ● एम्बुलेन्स सेवाको प्रभावकारिता नहुनु। 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई सुविधा सम्पन्न बनाउने। ● स्वास्थ्य संस्थाहरूमा दक्ष जनशक्तिहरु उपलब्ध गराउने। ● स्वास्थ्यमा प्रधिवि तथा उपकरण उपलब्ध गराउने ● जनतालाई नियमित स्वास्थ्य सेवा लिन उत्प्रेरित गर्ने ● पर्याप्त औषधीहरूको व्यवस्थापन गर्ने ● नसर्ने तथा दीर्घरोगमा वृद्धि हुँदै जानु। ● आधुनिक अप्राकृतिक खानपान, तनावपूर्ण दैनिकी र स्वस्थ जीवन शैलीको कमी रहेको छ, भने जंड फुड, सुर्तीजन्य पदार्थ र मदिराजन्य वस्तुको सेवनका कारण जनस्वास्थ्य समस्या बढिरहेको।

४.१.३. सम्भावना तथा अवसरहरु

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा रहेको जडिबुटिहरुको पहिचान गरी उचित प्रशोधन गर्न सकिने । सीमान्तकृत समुदायलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्दै स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्ना । स्थानीय स्तरमा उत्पादित खाद्य उत्पादनहरुको उपभोग वृद्धि गर्न सकिने । बन जंगलमा पाईने जडिबुटिको पहिचान गरि आयुर्वेदिक औषधि मार्फत स्वास्थ्य सेवा दिन सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> स्वास्थ्य क्षेत्रमा विभिन्न गैससको सहयोग रहेको देखिन्छ । स्वास्थ्य क्षेत्र प्रमुख प्राथामिकता मध्ये एक भएकोले बजेट विनियोजनमा वृद्धि गर्दै लैजान सकिने । स्वच्छ सफा ग्रामीण वातावरणको उपलब्धता छ । जनताको बढ्दो चेतना भएकोले श्रोतहरुको सहि सदुपयोग । विपन्न वर्गको स्वास्थ्यमा सहज पहुँच पोषण सम्बन्धि प्रयाप्त जानकारी प्रदान गर्न सकिने

४.१.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

नारा : गुणस्तरीय र सर्वशुलभ स्वास्थ्य सेवा : समृद्ध ढकारी निर्माणमा टेवा"

लक्ष्य

सबै नागरिकलाई आधारभूत गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाहरु उपलब्ध गराउने ।

उद्देश्य

१. गाउँपालिकाका सबै नागरिकहरुको आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि गराउनु ।

२. थप लगानीको वातावरण सिर्जना गरी स्वास्थ्य सेवा सुधारका लागि स्वास्थ्य सेवालाई प्रवर्द्धन गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १५: स्वास्थ्य तथा पोषणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: गाउँपालिकाका सबै नागरिकहरुको आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि गराउनु ।	
१.१: गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको सहज पहुँच हुने गरी प्रभावकारी रूपमा सेवा उपलब्ध गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> आवश्यक एम्बुलेन्स, औषधी, उपकरण, प्रविधि र दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू सहितको प्रभावकारी एवम् जवाफदेहीपूर्ण स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको विकास गरिनेछ । गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच पुऱ्याउन स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम लागु गरिनेछ ।

	<p>३. सर्ने वा नसर्ने रोगहरूका बारेमा प्रवर्द्धनात्मक, निरोधात्मक र उपचारात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>४. स्वास्थ्यको सहज पहुँचका लागि आधुनिक सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गरिनेछ ।</p> <p>५. स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही एवम् जनउत्तरदायी बनाउन सुशासनमा जोड दिइनेछ ।</p> <p>६. ल्याब सेवा सञ्चालनका लागि आवश्यक पहल अघि बढाइनेछ ।</p>
१.२: पालिका मातहतका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा तोकिएका सङ्घामा स्वीकृत जनशक्ति व्यवस्थापन गरी सेवा प्रवाहको क्षमता र पहुँच विस्तार गर्ने ।	<p>१. पालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा स्वीकृत कुल दरबन्दीको सङ्घायकिन गरी आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>२. दरबन्दी अनुसार माग भई प्राप्त जनशक्ति र पालिकाको निजी स्रोतबाट नियुक्त गरिएका स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई पालिकाको मातहतमा आवश्यक तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।</p>
उद्देश्य २: थप लगानी वातावरण सिर्जना गरी स्वास्थ्य सेवा सुधारकालागि स्वास्थ्य सेवालाई प्रवर्द्धन गर्नु	
२.१: स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको संलग्नता वृद्धि गरी ती क्षेत्रहरूबाट हुने लगानीलाई व्यवस्थित गर्ने ।	<p>१. निजी र गैरसरकारी क्षेत्रमा स्थापित स्वास्थ्य सम्बन्धी व्यवसायिक सङ्घ-संस्थाहरूबीच स्वास्थ्य सेवा प्रवाह, अध्ययन, अनुसन्धान कार्यमा सहकार्यलाई बढावा दिइनेछ ।</p> <p>२. स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा सरकारी, निजी, सामुदायिक एवम् सहकारी क्षेत्रलाई समेटदै गुणात्मक सेवा सुनिश्चित गराउन सुशासन कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p>
२.२: पालिका क्षेत्रमा उपलब्ध जडीबुटीको व्यवस्थापन र उपयोग गर्दै आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीको विकास गर्ने ।	<p>१. आयुर्वेद पद्धतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि उपयुक्त संरचनाको विकास र विस्तार तथा स्थानीय जडीबुटीमा आधारित औषधी तयार गरी प्रयोग तथा वितरण गरिनेछ ।</p> <p>२. आयुर्वेद प्रणालीको क्रमबद्ध विकास प्रणालीको संरक्षण, विकास एवम् विस्तारका लागि दीर्घकालीन योजना तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ ।</p>

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

ढकारी गाउँपालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीय रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । स्वास्थ्य तथा पोषण तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू :

- पालिका स्तरीय १० शैयाको अस्पताल निर्माण सम्पन्न गर्ने
- एम्बुलेन्स खरिद
- स्वास्थ्य संस्थाहरूको स्तरोन्नति

- बर्थिङ सेन्टर संचालन

४.१.५. अपेक्षित उपलब्धिहरु तथा नतिजा खाका

- सबै नगरिकहरुको आधारभूत तथा गुणस्तरी स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- १० शैयाको अस्पताल तथा आयुर्वेदिक अस्पताल निर्माण भई गाउँपालिकामा विशेषज्ञ टोली बाट सेवा उपलब्ध भएको हुनेछ ।
- बालबालिकाको खोप लगाउनेको दरमा उल्लेखनिय वृद्धि भएको हुनेछ ।
- सबै बालबालिकाहरुको जन्म सुरक्षित रूपमा जन्म केन्द्रमा भएको हुनेछ र मातृ तथा बाल मृत्युदरमा कमी भएको हुनेछ ।
- गाउँपालिकावासीले नियमित रूपमा स्वास्थ्य जाँच गराएको हुनेछन् ।
- प्रजनन स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुनेछ ।
- पालिकाले एम्बुलेन्स सेवा दिएको हुनेछ ।

तालिका १६: स्वास्थ्य क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धिहरु

सि.नं.	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	२४ घण्टे प्रसूति सेवा सञ्चालन	संख्या	-	९	पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	स्वास्थ्य चौकीमा पूर्ण दरबन्दी	संख्या	-	९	
३	निशुल्क वितरित ३४ थरीका औषधिहरु वितरण	वडा संख्या	-	८	
४	खोप सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्था	संख्या	-	९	
५	आयुर्वेदिक अस्पताल	संख्या	-	१	
६	एम्बुलेन्स सेवा संचालन	संख्या	-	१	
७	गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी विभिन्न तालिमहरु	संख्या	-	५	

४.१.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- प्राकृतिक प्रकोप तथा महामारीको अवस्था सिर्जना भएको हुने छैन ।
- स्वास्थ्य सेवा प्रति पालिका बासिको विश्वास अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- स्वास्थ्य संस्थामा नै गएर सेवा लिने मानसिकताको विकास भएको हुनेछ ।
- स्वास्थ्यकर्मीहरुले नियमित सेवा पुऱ्याएका हुनेछन् ।

४.२. शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन

४.२.१ पृष्ठभूमि

यस पालिकामा ७ वटा माध्यमिक विद्यालय, ३६ वटा आधारमूत विद्यालय (संस्थागत १ समेत), १ वटा सामुदायिक सिकाई केन्द्र, ८ वटा बाल विकास केन्द्र गरी जम्मा ५१ वटा विद्यालयहरु रहेका छन् जसमा एउटा विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा अन्तर्गत ९-१२ कक्षामा सिभिल इन्जिनियरिङ पढाई भईरहेको छ। ७ वटा माध्यमिक विद्यालयमा जम्मा मा.वि. शिक्षक १६ जना मात्र मावि शिक्षक रहेका छन् भने अरु करार शिक्षकले कक्षा सञ्चालन गरिरहेको अवस्था देखिन्छ। यस पालिकाको साक्षरता दर ७२.८ प्रतिशत रहेको छ, जसमा पुरुष साक्षरता दर ८१.३ प्रतिशत र महिला साक्षरता ६५.१ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। यसबाट यस पालिका शैक्षिक गुणस्तरमा पछाडी रहेको प्रष्ट हुन्छ।

४.२.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
<ul style="list-style-type: none"> विषयगत शिक्षकको कमी गुणस्तरीय शिक्षकको अभाव माध्यमिक तहमा व्यवहारिक र प्राविधिक शिक्षाको कमी हुनु पुस्तकालय, शैक्षिक सामग्री र विज्ञान प्रयोगशाला आदिको उपलब्धता नहुनु। सबै विद्यालयमा इन्टरनेटको पहुँच नहुनु। सबै विद्यालयहरुमा खेलकुद मैदानहरुको उचित व्यवस्थापन नहुनु। विद्यालय भवन तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु यथोचित मात्रामा उपलब्ध नहुनु। निराक्षर जनसंख्याको मात्रा अधिक हुनु।	<ul style="list-style-type: none"> शैक्षिक गुणस्तर व्यवस्थापन भौतिक पूर्वाधारहरुको समावेशीकरण आवासीय र प्राविधिक शिक्षालय बनाउन चुनौती दक्ष जनशक्ति व्यवस्थापन सिपयुक्त शिक्षाको उपलब्धता तह अनुसार विद्यार्थीको टिकाउन विद्यालयहरुलाई आपसमा गाभ्न तथा मर्ज गर्न कमजोर विद्यालय व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित र सुदृढ गराउन दलित तथा अति गरिब समुदायका केटाकेटिहरुलाई विद्यालयमा ल्याउन र टिकाउन साक्षरदा दरमा लिङ्ग, जातिगत रूपमा समानस्तरमा ल्याउन निरक्षरता उन्मूलन गर्न।

४.२.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावना तथा अवसर	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक वडमा विद्यालय रहेकोले साक्षरता दर वृद्धि हुने । विद्यालयमा भौतिक संरचना सुविधा सम्पन्न हुनाले कक्षा छाइने विद्यार्थी कम हुने । प्राविधिक शिक्षा तर्फ रुची बढनाले आवश्यक जनशक्ति पालिका भित्रै तयार हुने । बेरोजगारी दर कम हुँदै जाने । 	<ul style="list-style-type: none"> नयाँ बनेका भौतिक संरचनाहरु समावेशी र सुविधा सम्पन्न भएका प्राविधिक शिक्षा तर्फ बढ्दो आकर्षण शिक्षामा प्रविधिको प्रयोग नियमीत अनुगमन तथा मूल्यांकन शिक्षण सिकाई कृयाकलापमा सूचना तथा तथा सञ्चारको बढ्दो प्रयोग

४.२.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

नारा : “सीपमूलक व्यवसायिक र सर्वशुलभ गुणस्तरीय शिक्षा : हाम्रो आवश्यकता”

लक्ष्य

गुणस्तरीय शिक्षा मार्फत सिर्जनशील, दक्ष, प्रतिस्पर्धी, उत्पादनशील र नवप्रवर्तनशील मानव श्रोतको विकास गर्ने ।

उद्देश्य

- सबै बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालशिक्षाको अनुभव सहित आधारभूत शिक्षा अनिवार्य तथा निःशुल्क र माध्यमिक शिक्षामा निःशुल्क पहुँच सुनिश्चित गरी शिक्षालाई गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी र प्रविधिमैत्री बनाउनु ।
- प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक सिप विकासमा समावेशी र समतामूलक पहुँच विस्तार र गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु ।
- पहुँच र गुणस्तर अभिवृद्धि गरी उच्च शिक्षालाई वैज्ञानिक, नवप्रवर्तनात्मक, अनुसन्धानात्मक, प्रविधी मैत्री र रोजगारमूलक बनाउने ज्ञानमा आधारित समाज र अर्थतन्त्र निर्माण गर्नु ।
- स्थानीय कृषिलाई प्रवर्द्धन गर्न कृषिमा आधारित शिक्षा र तालिमको व्यवस्था गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १७: शिक्षाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: सबै बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालशिक्षाको अनुभव सहित आधारभूत शिक्षा अनिवार्य तथा निःशुल्क र माध्यमिक शिक्षामा निःशुल्क पहुँच सुनिश्चित गरी शिक्षालाई गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी र प्रविधिमैत्री बनाउनु ।	

<p>१.१: यस गाउँपलिकाको माध्यमिक तह सम्मको शिक्षालाई निशुल्क, प्राविधि मैत्री तथा भौतिक सुविधा सम्पन्न बनाउन पहल गर्ने तथा कार्यान्वयन गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. शैक्षिक सामाग्री, स्तरीय भवन, फर्निचर, प्रयोगशाला तथा सवारी साधन सहित सुविधा सम्पन्न विद्यालय बनाइनेछ । २. गाउँपलिकामा कम्तिमा १ वटा सुविधा सम्पन्न आवासीय प्राविधिक विद्यालय स्थापना गरी सञ्चालन गरिनेछ । ३. सबै विद्यालयमा आधारभूत तह देखि नै अंग्रेजी, गणित, विज्ञान, कम्प्यूटर र नैतिक शिक्षा विषय अनिवार्य गर्ने नीति लिइनेछ । ४. सबै विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकालाई अनिवार्य विद्यालय भर्ना अभियान सञ्चालन गरिनेछ । ५. सबै बालबालिकालाई विद्यालयमा ल्याउन र टिकाउन बालक्लव, आमा समूह, सामुदायिक वन समिति, क्लव तथा स्थानीय गैससलाई परिचालन गरिनेछ ।
---	---

उद्देश्य २: प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक सिप विकासमा समावेशी र समतामूलक पहुँच विस्तार र गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु ।

<p>२.१: समावेशी सहितको व्यवसायिक सिप विकासको लागि प्राविधिक शिक्षाको आधारशिला तयार पार्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. महिला, दलित, अपाङ्ग, विपन्न तथा सिमान्तकृत समूहको गुणस्तरीय, प्राविधिक एवं विशेष शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्दै लगिनेछ । २. भिन्न क्षमता भएका बालबालिकालाई सीपमूलक विशेष शिक्षा प्रदान गर्न अन्तर सरकार, अन्तर स्थानीय तह, गैसस र निजी क्षेत्र समेतसँग समन्वय गरी उपयुक्त विद्यालयमा छात्रवृत्ति सहित पठनपाठनको व्यवस्था गरिनेछ । ३. प्राविधिक शिक्षा बाली विज्ञान, कृषि पशु विज्ञान सिभिल इन्जिनियरिङ, पर्यटन व्यवसाय सम्बन्धित विषय कक्षा ११ र १२ मा पढाइ हुने वातावरण सिर्जना गर्ने ।
---	---

उद्देश्य ३: पहुँच र गुणस्तर अभिवृद्धि गरी उच्च शिक्षालाई वैज्ञानिक, नवप्रवर्तनात्मक, अनुसन्धानात्मक, प्राविधिमैत्री र रोजगारमूलक बनाउने ज्ञानमा आधारित समाज र अर्थतन्त्र निर्माण गर्नु ।

<p>३.१: शिक्षालाई वैज्ञानिक, नवप्रवर्तनात्मक, अनुसन्धानात्मक, प्राविधिमैत्री र रोजगारमूलक बनाउने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. आधारभूत शिक्षाबाट वञ्चित विद्यालय उमेर समूहका किशोर किशोरीहरूलाई उनीहरूको अनुकूल अनौपचारिक सीपमूलक र साक्षरता कक्षा सञ्चालन गरिनेछ । २. आधारभूत तहमा स्थानीय सिपको प्रतिनिधित्व हुने गरी स्थानीय पाठ्यक्रममा यस सम्बन्धी सामग्री समावेश गरिनेछ । ३. माध्यमिक विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशाला निर्माण गर्न भौतिक र प्राविधिक पक्षलाई सुदृढिकरण गरिनेछ ।
--	---

	४. पालिका भित्रको एक माध्यमिक विद्यालयलाई आवासीय विद्यालय बनाई कमिट्टीमा एउटा प्राविधिक र एउटा व्यवसायिक विषय पढाउन प्रोत्साहन गर्दै जनशक्ती र श्रोतको लागि सहयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य ४: स्थानीय कृषिलाई प्रवर्द्धन गर्ने कृषिमा आधारित शिक्षा र तालिमको व्यवस्था गर्नु ।	<p>४.१: कृषिलाई व्यवसायिकरण गर्ने खालको शिक्षा लाई प्रोत्साहन गर्ने ।</p> <p>१. कृषि सम्बन्धी प्राविधिक शिक्षाको सुरुवात गरिनेछ ।</p> <p>२. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रै प्रांगारिक मल तथा फलफूल र विभिन्न तरकारीको बिउ उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्ने तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>३. कृषि र दुग्ध पदार्थमा आधारित उत्पादन, प्याकिङ र स्टोरेज को लागि तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।</p>

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

ढकारी गाउँपालिकाको शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखित रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु:

- विद्यालय भवन निर्माण
- विद्यालय परिसर घेराबेरा
- स्थानीय पाठ्यक्रम तयार
- सामुदायिक अध्ययन केन्द्र संचालन
- विज्ञान प्रयोगशाला तयारी
- विद्यालय खानेपानी जडान
- गाउँपालिका शिक्षा नीति तयार

४.२.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. पूर्ण साक्षर गाउँपालिका भएको हुनेछ
२. प्राविधिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित भएको हुनेछ ।
३. विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तरमा आमूल सकारात्मक परिवर्तन भएको हुनेछ ।
४. शिक्षण सिकाई प्रकृयामा प्रविधिको सदुपयोग भएको हुनेछ ।
५. स्थानीय पाठ्यक्रम तयार भई लागु भएको हुनेछ ।

तालिका १८ : शिक्षा क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धिहरु

सि.नं .	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	सामुदायिक अध्ययन केन्द्र तथा गाउँ पुस्तकालय सञ्चालन	संख्या	१	३	पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	दक्ष शिक्षकको दरबन्दी पुरा विद्यालय	संख्या	०	सबै	
३	विद्यालयहरु प्रविधिमैत्री भएको विद्यालय (कक्षा ६ भन्दा माथि)	संख्या	०	सबै	
४	खेल मैदान कम्पाउण्ड व्यवस्थित भएको विद्यालय	संख्या	०	सबै	
५	प्राविधिक शिक्षा दिने विद्यालय	संस्था	१	१	
६	स्थानीय पाठ्यक्रम तयारी	संख्या	१	२	
७	विद्यालय भर्ना अभियान	संख्या		५	
८	आवासीय मावि	संख्या		१	
९	गाउँपालिका शिक्षा नीति तयारी	संख्या	०	०	

४.२.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- शिक्षालाई पालिकाले विशेष प्राथमिकता दिएको हुनेछ ।
- विद्यार्थीहरु पालिकाको विद्यालयमा नै अध्ययनरत हुनेछन् ।
- विद्यालय नियमित संचालन भएको हुनेछ ।
- महामारी, प्राकृतिक प्रकोपबाट विद्यालय टाढा रहनेछ ।

४.३ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

४.३.१ पृष्ठभूमि

नेपालको कानुनले लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गर्ने संकल्पसहित महिलालाई लैङ्गिक भेदभावविना समान वंशीय हक, समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक लगायत मौलिक हकको प्रत्याभूति गरेको छ । नेपालले महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने सम्बन्धी महासन्धि, १९७९ को अनुमोदन तथा दिगो विकासका लक्ष्यमा लैङ्गिक समानता तथा सशक्तीकरणको विषय समावेश भएको छ । महिलाहरूको क्षमता, श्रम, सीप र सृजनालाई विकास प्रकृयामा लगाई संविधानको मर्म अनुरूप सामाजिक समानता कायम गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु आवश्यक छ । यस पालिकामा बाल विवाह तथा छाउपडी प्रथा सामाजिक कूरीतिका रूपमा रहेको पाइएको र यस्ता कूरीति हटाउन पालिकाले विशेष योजना बनाई लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुरूप यस पालिको कूल जनसंख्या २१९९८ मध्ये महिला करिब ५१.८९ प्रतिशत, पुरुष ४८.११ प्रतिशत रहेको छन्। त्यसैगरी क्षेत्री ब्राह्मण ९.२ प्रतिशत, जनजाति ०.४ प्रतिशत र दलित ३१.२ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। त्यसैगरी १४ वर्ष मुनिका बालबालिका ३९.५८ प्रतिशत रहेका छन् भने ६५ वर्ष माथिका बृद्धबृद्धाहरु ६.२ प्रतिशत रहेका छन् अर्थात् भण्डै ४५.८ मानिस आश्रित जनसंख्या रहेका छन्। त्यसैगरी महिला सशक्तिकरण गर्नका लागि सामाजिक साथै आर्थिक रूपमा सम्पन्न बनाउनु पर्ने देखिन्छ।

बाल अधिकार सम्बन्धी अन्तरराष्ट्रिय महासंघी १९८९ मा हस्ताक्षर गरी नेपालले बाल अधिकार प्रवर्द्धन गर्ने स्वीकार गरेको छ। बालबालिकाको हकलाई संविधानले मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको हुँदा बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बालसहभागिता जस्ता बालअधिकारका आधार स्तम्भहरू प्रत्याभूति गर्न बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०७५ लागु गरिएको छ। त्यसैगरी ज्येष्ठ नागरिकहरूको जीवन सहज, सुरक्षित एवं सम्मानित बनाई सामाजिक न्याय कायम गर्नु कल्याणकारी राज्यको दायित्व हो भने अपाङ्गतासम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा कार्ययोजनाका आधारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई विकासको मूलधारमा ल्याउनका लागि समावेशी र समन्यायिक पहुँच तथा सहभागितामा जोड दिइनु पर्दछ।

४.३.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू
<ul style="list-style-type: none"> प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा लैङ्गिक विभेद सम्पत्तिमा महिलाको स्वामित्व कम हुनु। ठूलो र विकट भूगोलका कारण बालबालिकालाई शिक्षा र स्वास्थ्य सेवामा कठीनाई। बालविकासको न्युन अवसर रहेको। फरक क्षमता भएका मानिसहरुको पहिचान हुन नसक्नु। महिलाहरुमा सिप तथा दक्षताको अभाव बालबालिकालाई श्रममा प्रयोग गरिनु। ज्येष्ठ नागरिकहरुको ज्ञान, सिप र अनुभवको उपयोग र नयाँ पीढिमा हस्तान्तरण हुन नसक्नु। अपाङ्गमैत्री शिक्षाको अभाव हुनु। 	<ul style="list-style-type: none"> महिलाहरुका भूमिकालाई सहायकका रूपमा हेरिनु महिलाहरुलाई घर भित्रका काममा सिमित गरिनु महिलाहरुमा दक्ष सिप तथा प्राविधीक ज्ञानको अभाव बालबालिकाहरुका व्यक्तित्व विकासका न्यून अवसरहरु घरायसी काममा बालबालिकाहरुको श्रमको उपयोग ज्येष्ठ नागरिकहरुका अनुभवको उपयोग गर्ने संयन्त्रको अभाव अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई विभेद तथा वहिष्करण

४.३.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> ● निर्वाचित प्रतिनिधिहरु विकासका नमुना बन्न उत्सुक ● महिलाहरुमा सचेतनाको विकास ● लक्षित वर्ग आफ्नो अधिकारका लागि सचेत ● सूचना, संचार तथा विद्यालय शिक्षाले नागरिक आफ्नो अधिकार प्राप्ति सम्बन्धमा जानकार भएको 	<ul style="list-style-type: none"> ● महिलाहरुको सिप तथा दक्षतामा अभिवृद्धि गरी आय आजनका कार्यहरुमा सहभागिता वृद्धि गर्न सकिने ● महिला सशक्तिकरणका कारण सामाजीक विभेदको अन्त गर्न सकिने ● बाल विकासका कार्यक्रमहरु मार्फत बालबालिकाहरुको व्यक्तित्व विकास गर्न सकिने ● ज्येष्ठ नागरिकका अनुभव र सिकाईलाई सदुपयोग गरेर नयाँ अवसरहरु सिर्जना गर्न सकिने ● समावेशी सोच तथा व्यवहारको विकास

४.३.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

नारा - “जेष्ठ आमा बुबा महिला तथा बालबालिका माझ उपाध्यक्ष”

लक्ष्य

विकासको मूलधारमा पहुँच नपुगेका विपन्न तथा अल्पसंख्यक, जनजाति र महिलाहरुलाई शिक्षा स्वास्थ्य रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा न्यायोचित पहुँच वृद्धि गर्ने।

उद्देश्य

1. महिला हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक समता कायम गर्नु।
2. बालबालिकाको समग्र अधिकारको संरक्षण तथा बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्नु।
3. ज्येष्ठ नागरिकको हक अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै ज्ञान, सीप र अनुभवको उपयोग गर्नु

४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि आधारभूत सेवा, स्रोत र प्रविधिमा सहज पहुँचको वृद्धि गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण मार्फत् जीवनयापनमा सहजता तथा आत्मसम्मान प्रदान गर्नु

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १९: महिला, बालबालिका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: महिलाको हक र अधिकारको संरक्षण र लैङ्गिक समता कायम गर्नु।	
१.१ पालिका मातहतका सबै निकायहरूमा प्रतिनिधित्वमा बढोत्तरी गरिनेछ।	१. गाउँपालिकाका नीति निर्माण र कार्यान्वयनमा महिलाको समान सहभागिता तथा

लैंगिक समानता बृद्धि गर्ने ।	२. लैंगिक समानता प्राप्तिको लागि पुरुषको समेत सक्रिय सहभागितामा बृद्धि गरिनेछ ।
१.२ लैंगिक हिंसा अन्त्य गर्ने कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।	१. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, शोषण र विभेद नियन्त्रणको कानुनी उपचार प्रणालीलाई पहुँच योग्य बनाइनेछ । २. स्थानीय तहमा हिंसा प्रभावित महिलाहरूको लागि पुनर्स्थापना तथा सुरक्षा गृह स्थापना तथा सञ्चालन का साथै पालिकामा राहतकोषको सञ्चालन गरिने छ ।
उद्देश्य २: बालबालिकाको समग्र अधिकारको संरक्षण तथा बालमैत्री वातावरण सृजना गर्नु ।	
२.१ विभेद, हिंसा, उत्पीडन, शोषणबाट बालबालिकालाई उचित संरक्षण गर्ने ।	१. बालबालिका विरुद्ध हुने हिंसा, यौनदुर्घटवहार, बालश्रम, बलात्कार, बेचविखनजस्ता अपराध विरुद्ध सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । २. हिंसा प्रभावित बालबालिकाको उचित संरक्षण तथा पुनर्स्थापनाका लागि बाल हेल्पलाइन सेवाको व्यवस्था गरिनेछ । ३. अनाथ, असहाय, पूर्ण अपाङ्गता भएका र विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको लागि पुनर्स्थापना केन्द्र तथा बालकोषको स्थापना गरिनेछ ।
२.२ बालबालिकाको सहभागिता बृद्धि गर्ने ।	१. बालबालिकाको प्रोफाइल तयार गरिनेछ । २. बाल क्लब तथा बाल सञ्जालको गठन, विस्तार तथा परिचालन गरी बालबालिकाको सहभागिता बढाइनेछ । ३. स्थानीय नीति निर्माण तहमा बालबालिकाको सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । ४. बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक र शैक्षिक विकासमा अवरोध तथा बाधा नपर्ने गरी बाल सहभागितामा बृद्धि गरिनेछ ।
२.३: बालमैत्री वातावरणको विकास गर्ने ।	१. बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासका लागि प्रत्येक वडामा बाल उद्यान निर्माण गरिनेछ । २. बालमैत्री स्थानीय शासनका माध्यमबाट बाल अधिकार सूचकहरू पूरा गरी बालमैत्री पालिका घोषणा गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: ज्येष्ठ नागरिकको हक अधिकारको संरक्षण र प्रवर्धन गर्दै ज्ञान, सीप र अनुभवको उपयोग गर्नु ।	
३.१: ज्येष्ठ नागरिकको लागि हेरचाह, स्याहारसुसार र उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्ने ।	१. आफ्ना आमाबाबुलाई सन्तानले हेरचाह तथा उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने पद्धतिको प्रवर्द्धन गरिनेछ । २. आवश्यकता अनुसार ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र तथा आश्रमको व्यवस्था गरिनेछ ।
३.२: ज्येष्ठ नागरिकको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई उपयोग गरी सहभागितामा बृद्धि गर्ने ।	१. ज्येष्ठ नागरिकको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई उपयोग गर्न अवसर प्रदान गर्नुका साथै अन्तरपुस्ता हस्तान्तरण गरिनेछ ।

३.३: ज्येष्ठ नागरिकको सामाजिक सुरक्षा सेवालाई वृद्धि गर्ने ।	<p>१. ज्येष्ठ नागरिकलाई सम्मान स्वरूप सेवा र सुविधामा विशेष सहलियतको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>२. ज्येष्ठ नागरिकले समाज र राष्ट्रको लागि पुर्याएको योगदानको आधारमा सम्मान गरिनेछ ।</p>
उद्देश्य ४: अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि आधारभूत सेवा, स्रोत र प्रविधिमा सहज पहुँचको वृद्धि गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण मार्फत् जीवन यापनमा सहजता तथा आत्मसम्मान प्रदान गर्नु ।	
४.१: अपाङ्गमैत्री भौतिक संरचना निर्माण तथा सुधार गरी सार्वजनिक सेवामा पहुँच बढाउने ।	<p>१. भौतिक संरचना, पूर्वाधार तथा यातायातका साधनहरू अपाङ्गमैत्री बनाई सहज हुने वातावरण निर्माण गरिनेछ ।</p> <p>२. शिक्षण सिकाइ पद्धति अपाङ्गमैत्री बनाई गुणस्तरीय शिक्षामा सबै अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको पहुँच वृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सरकारी र निजी क्षेत्रमा रोजगारीको अवसर वृद्धि गरिनेछ ।</p>
४.२: अपाङ्ग व्यक्तिहरूप्रति गरिने हिंसाको न्यूनीकरण गर्ने ।	<p>१. अपाङ्ग व्यक्तिहरूप्रति गरिने विभेद र हिंसा निराकरण गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>२. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहभागितामा वृद्धिका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p>

प्रमुख कार्यक्रमहरू

ढकारी गाउँपालिकाको महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग क्षेत्रसँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखित रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू:

- पुनर्स्थापना गृह संचालन
- बालबालिका प्रोफाइल र स्थिति पत्र तयार
- बालक्लब, बालसंजाल गठन र संचालन
- महिला उद्यमी तयार
- छाउपडी प्रथा विरुद्ध अभियान

४.३.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. महिला सशक्तिकरणका मार्फत सामाजिक विभेदहरू न्यून भई महिला सहभागिता वृद्धि भएको हुनेछ ।
२. जोखिममा भएका बालबालिकाहरूको संरक्षण र बालबालिकाहरूको व्यक्तित्व विकासको अवसर सिर्जना भएको हुनेछ ।
३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आत्मसम्मान र सहभागितामा वृद्धि भएको हुनेछ

४. ज्येष्ठ नागरिकका अनुभव तथा ज्ञानहरुको सदुपयोग भएको हुनेछ ।

तालिका २०: लक्षित वर्ग कार्यक्रम क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धिहरु

सि.नं .	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	विपन्न र पिछडिएका महिलालाई सिप तथा उद्यमशिलता विकास मार्फत रोजगारीको अवसर बढ़ि	प्रतिशत		१० %	पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	बाल विवाह, दाईजो प्रथा, तिलक, देउकी, वोक्सी, छाउपडी लगायत सबै प्रकारका कुरीति अन्धविश्वास र महिला हिंसामा न्यूनीकरण	प्रतिशत		५० %	
३	बालबालिका, महिला तथा लक्षित वर्गको निर्णय प्रकृयामा संलग्नता बढ़ि भएको हुनेछ	प्रतिशत		१०० %	
४	सामाजिक लैङ्गिक तथा जातिय विभेदमा कमी	उजुरी प्रतिशत		७० %	
५	बालमैत्री स्थानीय शासन लागु भएको हुनेछ ।	प्रतिशत		१०० %	
६	अपाङ्गमैत्री व्यवहारमा बढ़ि	प्रतिशत		२५ %	
७	महिला उद्यमी	प्रतिशत		७० %	
८	छाउपडी प्रथामा आएको कमी	प्रतिशत		५० %	

४.३.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- महिला तथा सिमान्तकृत वर्ग तालिम पश्चात व्यवसायिक कृयाकलापमा समावेश गरी रोजगारी र आय आर्जन तर्फ उन्मुख भएको हुनेछन् ।
- बालमैत्री स्थानीय शासन लागु गर्ने पालिका प्रतिबद्ध भएको हुनेछ ।

४.४ युवा तथा खेलकुद

४.४.१ पृष्ठभूमि

कुल जनसंख्याको करिब ३०% रहेको युवाहरु (२० देखि ४० वर्षसम्मका) यस पालिकमा विकासको गति अघि बढाउन सक्ने देखिन्छन् । विकासमा युवा सहभागिताको अभिवृद्धि गर्दै राजनैतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक अधिकारको पूर्ण उपयोगको बातावरण तयार गरी युवाहरुको सशक्तीकरण र विकासका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गरिनु पर्दछ । जनसाङ्घिक्यक पूँजीको रूपमा रहेका युवाहरुको विदेश पलायन रोक्दै विकासको हरेक क्षेत्रमा युवाहरुको पहुँच बढाउने र सामाजिक-

आर्थिक रूपान्तरणमा युवाहरूलाई मूलप्रवाहीकरण गर्दै शिक्षित, दक्ष, लगनशील, अनुशासित युवाहरूबाट पालिकाको विकासमा योगदानको वातावरण सिर्जना गर्नु पर्ने भएको छ ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू
<ul style="list-style-type: none"> • युवा पलायन • उच्च शिक्षा दिने शैक्षिक संस्थाको अभाव • खेलकुद सम्बन्धि संरचनाको उचित विकास नहुनु । • युवामा प्राविधिक सिप दक्षताको अभाव • बेरोजगारीको समस्या • युवाहरु उद्यमशिलता तर्फ आकर्षित नहुनु • प्राविधिक शिक्षाको अभाव । 	<ul style="list-style-type: none"> • युवाहरुको शहरतर्फको आकर्षण रोक्न • वर्षेनी श्रम बजारमा थपिने युवालाई रोजगारमूलक र व्यवसायिक शिक्षा तालिम उपलब्ध गराई रोजगारी प्रदान गर्नु । • सामाजिक कार्यमा युवाहरुको सहभागिता वृद्धि गर्नु । • खेलकुद प्रशिक्षण तथा विभिन्न प्रतियोगिताहरुको आयोजना गरी स्वच्छ, तथा प्रतिस्पर्धी खेलाडी विकास एवम् खेल संस्कृतिको विकास गर्नु ।

४.४.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
<ul style="list-style-type: none"> • ठूलो संख्यामा खेर गईरहेको युवा श्रमलाई उद्यम तथा सिल्पीमा विकास गरी आय आर्जन बढाउन सकिने । • खेलकुद तथा मनोरञ्जनात्मक कृयाकलाप गर्न उपुक्त पर्यावरण रहेकोले विकास गर्न सकिने । • युवा जनशक्तिलाई विकासका कार्यहरुमा सहभागि गराई विकास लाई गति दिन सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • उद्योग सञ्चालन गर्न प्रशस्त युवा शक्ति र श्रम पालिकामा उपलब्ध हुनु • संविधानले नै खेलकुदलाई राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा सम्मान अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा लिनु • युवा आकर्षण कार्यक्रम लागु गरी बाहिरिएका युवालाई फर्काउने अवसर रहेको ।

४.४.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

युवा जनशक्तिलाई पालिकाको सामाजिक-आर्थिक विकास तथा खेलकुदमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

उद्देश्य

१. युवाहरूलाई उद्यमशील, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउदै विकासमा युवाको सहभागिता वृद्धि गर्नु ।
२. खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यवसायिक बनाउनु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका २१: युवा तथा खेलकुदका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: युवाहरूलाई उच्चमशील, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउँदै विकासमा युवाको सहभागिता वृद्धि गर्नु ।	
१.१: विकासमा युवा सहभागिता बढाउने ।	१. विकास निर्माणमा युवाहरूलाई परिचालन गर्न युवा स्वयंसेवा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. पालिकाका नीति-कार्यक्रम निर्माण तथा अनुगमन-मूल्याङ्कनमा युवा सहभागिता वृद्धि गरिनेछ ।
१.२: युवालाई उच्चमशील, व्यवसायी र आत्मनिर्भर बनाउन वित्तीय स्रोत साधनको पहुँचमा वृद्धि गर्ने ।	१. रोजगार तथा स्वरोजगार सिर्जनाका लागि सार्वजनिक, निजी, साभेदारीका वित्तीय संस्थाहरू मार्फत् सहुलियत व्याजदरमा ऋण उपलब्ध गराइनेछ ।
१.३: युवा केन्द्रित प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सीप विकासका अवसरहरू विस्तार गरी उच्चमशील बनाउने ।	१. युवामा उच्चमशीलता विकासका लागि स्वदेश तथा विदेशको बजारको माग अनुरूप व्यवसायिक तथा प्राविधिक तालिम उपलब्ध गराइनेछ । २. वैदेशिक अध्ययन तथा रोजगारीबाट आर्जन भएका पूँजी, ज्ञान, सीप, प्रविधि र अनुभवलाई पालिकामा नै उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. परम्परागत पेशा र व्यवसायको जगेन्ता, आधुनिकीकरण, र व्यवसायीकरण गर्न युवाहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१.४: युवामा सकारात्मक सोच, सिर्जनशीलता र नेतृत्व क्षमताको विकास गर्ने ।	१. सिर्जनात्मक अन्वेषण र नवप्रवर्तन कार्य गरी राष्ट्रको गौरव बढाउन योगदान दिन युवाहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । २. विकास वा खेलकुद सम्बन्धी विभिन्न क्लबहरूको स्थापना तथा प्रभावकारी सञ्चालन मार्फत युवाहरूको नेतृत्व र व्यक्तित्वको विकास गरिनेछ । ३. युवाहरूलाई परिवार र समाजप्रति जिम्मेवारी गराइनेछ । ४. युवाहरूलाई लागु पदार्थ दुर्घटना तथा नियन्त्रण सम्बन्धी चेतना मूलक कार्यक्रम तयारी तथा सञ्चालनमा सहभागी गराइनेछ । ५. वातावरण संरक्षण र दिगो विकासमा युवा सहभागितालाई प्राथमिकता दिइनेछ । ६. विज्ञान तथा सूचना प्रविधिमा युवाको पहुँचका लागि प्रत्येक वार्डमा सूचना प्रविधि सम्पन्न युवा सूचना केन्द्रको स्थापना गरिनेछ ।
उद्देश्य २: खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यवसायिक बनाउनु ।	

२.१: खेलकुदको समुचित विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. पालिकामा कम्तिमा एउटा न्युनतम सुविधा सम्पन्न वहुउद्देशीय खेलकुद रङ्गशाला निर्माण गरिनेछ । २. सार्वजनिक निजी साभेदारीमा खेलकुद पूर्वाधार निर्माण र सुदृढ गरिनेछ । ३. पालिकामा कम्तिमा एउटा न्युनतम सुविधा सम्पन्न कभर्डहल तथा आवश्यक खेल सामग्रीको व्यवस्था गरिने छ ।
२.२: खेल सम्बद्ध राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी खेलकुद विकास गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. खेलकुद विकासका लागि सरोकारवाला राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थासँग सहयोग र सहकार्य गरिनेछ । २. खेलकुद पूर्वाधारको विकास र खेल क्षेत्रको उत्थानका लागि विज्ञता हासिल गरेका स्वदेशी विदेशी खेलाडीसँग ज्ञान र सीपको आदानप्रदान गर्न आवश्यक समझदारीको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
२.३: योग तथा ध्यानका साथै मनोरञ्जनात्मक, परम्परागत तथा संस्कृतिजन्य खेलकुद विकास गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. योग तथा ध्यान मार्फत युवाहरूमा सकारात्मक विकासका लागि योग तथा ध्यानका प्रशिक्षक तयार गरिने छ । २. पालिकामा कम्तिमा एउटा योग तथा ध्यान प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना तथा सुसञ्चालन गरिनेछ । ३. मनोरञ्जनात्मक तथा संस्कृतिजन्य खेललाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ४. लोपोन्मुख रैथाने (Indigenous) खेल उत्थान तथा विकासका लागि आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
२.४: प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, क्षमता विकास र प्रोत्साहन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. राष्ट्र र प्रदेशको गौरव राख्न सफल खेलाडीहरूलाई सम्मान एवम् पुरस्कार दिइनेछ । २. स्थानीय स्तरदेखि प्रतियोगिता सञ्चालन गर्दै प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, विकास, सम्मान तथा प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. विद्यालय तथा पालिका तहमा खेलकुद पूर्वाधारको विकास गरी खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ । ४. खेलकुदमा युवाहरूको सहभागिता वृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

ढकारी गाउँपालिकाको युवा तथा खेलकुद क्षेत्रसँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । युवा तथा खेलकुद तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू :

- रंगशाला निर्माण १

- कभडहल निर्माण १
- हरेक वर्ष विद्यालयस्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता संचालन
- युवा सीप विकास तालिम
- उद्यमशिलता तथा क्षमता विकास तालिम

४.४.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. युवाहरूलाई उद्यमशील, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउदै विकासमा युवाको सहभागिता वृद्धि भएको हुनेछ।
२. खेलकुद पूर्वाधारको विकासबाट युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यवसायिक बनाइएको हुनेछ।
३. प्रत्येक वडामा खेलमैदान निर्माण तथा स्तरबृद्धि गरिनेछ।
४. खेदकुदमा महिलाहरूको उल्लेखनीय सहभागितामा वृद्धि भएको हुने छ।

तालिका २२ : लक्षित वर्ग कार्यक्रम क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धिहरु

सि.नं .	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	पालिका स्तरीय खेलकुद मैदान	संख्या		१	पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	विद्यालय स्तरीय खेलकुद मैदान	संख्या		२	
३	कभडहल निर्माण	संख्या		१	
४	खेलकुद प्रतियोगिता (पालिका स्तरीय) वर्षको एकपटक	पटक		५	
५	युवा उद्यमी संख्या	जना		५०	

४.४.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सिप विकास, क्षमता विकास, लघु उद्यममा युवा रोजगारी सँग जोडिएको हुनेछ।
- स्थानीय स्तरमा निजी क्षेत्रबाट प्राप्त हुने रोजगारीमा युवालाई जोडिएको हुनेछन्।

परिच्छेद ५ : पूर्वाधार क्षेत्र

५.१. वस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण

५.१.१. पृष्ठभूमि

ढकारी गाउँपालिका आछाम जिल्लाको क्षेत्रफलको हिसाबले सबैभन्दा ठूलो पालिका हो । यसको क्षेत्रफल २२७.९ वर्ग कि.मि. रहेको छ । ठूलो भौगोलिक क्षेत्रफल भएको कारणले वस्तीहरु पातला र घरहरु छारिएर रहेका छन् । महाभूकम्प २०७२ पछि बनेका घरहरु सिमेन्ट जोडबाट बनेको भएतापनि त्यस भन्दा अगाडिको घरहरु ढुङ्गा माटो बाट नै बनेका छन् । ठूला ठूला व्यापारिक भवनहरु हालसम्म निर्माण भइसकेका छैनन्, साना साना आवासिय भवन हरु मात्रै रहेको पाईन्छ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा यस पालिकाको २ प्रतिशत भन्दा कम परिवार मात्र ढलान पिल्लरबाला घरमा बसोबास गर्दछन् । २८ प्रतिशत परिवार अझै फुस/खरको छानो भएका घरमा बस्दछन् ।

५.१.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
<ul style="list-style-type: none"> पातालो वस्ती, साना साना आवासिय भवन भूउपयोग नीति अनुसार वस्ती विकास नहुनु भिरालो भौगोलिक बनावटका कारण निर्माण कठिन हुनु । वस्तीहरु जोखिममा हुनु । एकिकृत वस्ती विकासको अवधारणा नहुनु । आवास तथा भवन निर्माण हुँदा दक्ष जनशक्ति तथा प्राविधिकको पहुँच नुहुनु । ४ वटा वडा कार्यालय भवन निर्माण नभएको	<ul style="list-style-type: none"> शहर उन्मुख वस्ती विकास गराउन । एकिकृत वस्ती विकासलाई कार्यान्वयन गर्न । भवन निर्माण मापदण्ड लागु गर्न । सबै वस्तीमा आधारभूत पुर्वाधारको विकास गर्न । प्राकृतिक प्रकोपको जोखिम न्युनिकरण गर्न । सामुदायिक निर्माणको अवधारणा कार्यान्वयन गर्न ।

५.१.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> सैनबजारमा एकीकृत बस्ती विकासको सम्भावना रहेको । सामुदायिक भवनहरु निर्माण गर्न सकिने । भवन निर्माण मापदण्ड बनाई अब बन्ने भवनहरुलाई व्यवस्थित गर्न सकिने । बस्ती बस्ति स्वस्थकर हावापानी रहेको । 	<ul style="list-style-type: none"> यस गाउँपालिकामा कुनै ठुलो अव्यवस्थित किसिमको शहरीकरण नभइसकेकोले शुरुको अवस्थाबाट नै वैज्ञानिक ढङ्गले बस्ती विकासको अवधारणा अगाडि बढाउन सकिने । भौगोलिक अवस्था र बस्तीलाई एकीकृत कार्यमूलक योजना मार्फत बस्ती विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने । सुरक्षित आवास निर्माणमा जनचेतना वृद्धि हुनु ।

५.१.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सुरक्षित, सुलभ र वातावारणमैत्री एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गर्ने ।

उद्देश्य

१. एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छारिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाहको विकास गर्नु ।

२. स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरु निर्माण गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका २३: आवास तथा बस्ती विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छारिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाहको विकास गर्नु ।	
१.१: ग्रामीण क्षेत्रमा भौगोलिक हिसाबले बिकट, छारिएर रहेका तथा विपद्को जोखिममा रहेका र सीमान्तकृत घर परिवारलाई आधारभूत सुविधा सहितको एकीकृत बस्ती निर्माण गर्ने ।	<p>१. भू-उपयोग नीति तथा बस्ती विकास योजना तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ ।</p> <p>२. भौगोलिक हिसाबले बिकट र छारिएर रहेका तथा विपद्को जोखिममा रहेका घर परिवारकालागि सुरक्षित, वातावारणमैत्री, सुलभ, आधारभूत सुविधायुक्त र मौलिक पहिचान बोकेको एकीकृत बस्ती निर्माण गरिनेछ ।</p>

	<p>३. भौगोलिक रूपले विकट र विपद्को उच्च जोखिममा रहेका स्थानमा हुन सक्ने थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।</p>
१.२: सडक क्षेत्रको बस्ती व्यवस्थित गर्ने ।	<p>१. सडक क्षेत्रमा हुन सक्ने थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गरिनेछ र मापदण्डहरूलाई पूर्णरूपले कायन्वयन गरिनेछ ।</p> <p>२. कृषियोग्य जमिन सुरक्षित गरिनेछ ।</p> <p>३. शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक लगायत विपद्को उच्च जोखिममा रहेका व्यक्तिका लागि विशेष सामाजिक आवासको विकास गरिनेछ ।</p> <p>१. एकीकृत बस्ती विकास गर्न जग्गा प्राप्ति व्यवस्थालाई सरल बनाइनेछ ।</p>
१.३: भूउपयोग नीति तथा योजना निर्माण गर्ने र योजनाबद्द रूपमा एकीकृत बस्ती विकास गर्ने कार्यलाई अभियानको रूपमा अगाडि बढाउने ।	उद्देश्य २ स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरू निर्माण गर्नु ।
२.१: स्थानीय पहिचान भएको र सबै वर्ग तथा समुदायले किन्तु सक्ने भवनहरूको निर्माण गर्ने ।	<p>१. सरकारी तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गरी उपयुक्त भवन डिजाइन तथा निर्माण गरिनेछ ।</p> <p>२. पालिकामा निर्माण हुने भवनहरूको डिजाइनमा एकरूपता ल्याउन भवन निर्माण मापदण्ड बनाई लागु गरिनेछ ।</p> <p>३. स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती निजी भवन निर्माण गर्न निजी क्षेत्र तथा समुदायलाई प्राविधिक सहयोग गरिनेछ ।</p>
२.२: भवन डिजाइन, निर्माण तथा सुपरीवेक्षणका कार्यमा संलग्न जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने ।	<p>१. सुरक्षित, किफायती, वातावरणमैत्री र पहिचानयुक्त भवन निर्माण बारे जनचेतना बढ़ा गर्न समुदाय लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>२. स्थानीय रूपमा उपलब्ध निर्माण सामग्रीहरूको प्रयोगलाई अधिकतम प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।</p> <p>३. एकीकृत सेवा प्रदायक बहुपयोगी र बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण गरी एकीकृत जनसेवा प्रदान गरिनेछ ।</p>

प्रमुख कार्यक्रमहरू

ढकारी गाउँपालिकाको बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू :

- भू-उपयोग नीति तयार
- वस्ती विकास योजना तर्जुमा
- पालिकास्तरीय भवन निर्माण मापदण्ड तयार

५.१.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

- एकिकृत आवास तथा वस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छारिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाह भएको हुनेछ।
- स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित भवनहरु निर्माण भएको हुनेछन्।
- सुरक्षित आवासमा बसेबास गर्नेको संख्या बढ्नेछ।
- भवन निर्माण मापदण्ड तयार भई कार्यान्वयन भएको हुनेछ।

तालिका २४: लक्षित वर्ग कार्यक्रम क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धिहरु

सि.नं .	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	वडा कार्यालय भवन	संख्या	४	८	पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	वडागत कर्मचारी आवास गृह	संख्या	-	१	
३	एकिकृत वस्ती	संख्या	-	१	
४	सामुदायिक भवन	संख्या	-	१	
५	तालिम केन्द्र	संख्या	-	१	
६	सार्वजनिक शैचालय	संख्या	-	८	
७	भू-उपयोग नीति	संख्या	-	१	
८	वस्ती विकास योजना	संख्या	-	१	

५.१.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- दक्ष जनशक्तिको अभावले निर्माण कार्यको गुणस्तरीयता परीक्षण।
- आधुनिक निर्माण सामग्रीले पराम्परागत निर्माण सामग्रीलाई निरुत्साहित गर्नु।
- भवन निर्माण मापदण्ड अनुरूप भवन बनाउन जनता आर्थिक रूपले सबल नहुनु।
- प्राकृतिक प्रकोपको जोखिम निर्धारण गर्न नसक्नु।

५.२ सङ्क तथा पुल

५.२.१. पृष्ठभूमि

ढकारी गाउँपालिकामा पक्की (पिच) सङ्क बनेको छैन भने भएका अधिकांश सङ्क धुले नै छन् । जिल्ला सदरमुकाम हुँदै जाने सङ्क कमल बजार हुँदै गएको सङ्कले यस गाउँपालिकालाई सङ्क सञ्जालसँग जोड्छ । मध्यपहाडी पहाडी राजमार्ग अन्तर्गत मंगलसेन विनायक सङ्कले भेटेको भाग मात्र पक्की सङ्क छ भने कमल बजार देखि पालिकासम्म धुले सङ्क नै रहेको छ । पालिका केन्द्र देखि वडा कार्यालयसम्म जोड्ने सङ्क ट्रयाक खोलिएको छ भने पालिका क्षेत्र भित्र भएका खोलाहरूमा पक्की पुल बन्न सकेका छैनन् । पालिकाभित्र चल्ने मोटर गाडीहरु वर्षायाममा सहजरूपमा चल्न सक्दैनन् । कमल बजारबाट पालिका जाने सङ्कको बीचमा पर्ने बर्षौला खोलामा पक्की पुल बन्न लागेको छ । यो सङ्क मध्य पहाडी राजमार्ग देखि चिसापानी जोडिदैछ । ट्रयाक मात्र खोलेकोले हिउँदमा गाडी चल्छन् भने वर्षायाममा असहज नै देखिन्छ । पैदलयात्रीहरूका लागि नदी र खोला तर्न झोलुङ्गे पुलहरु बनाइएका छन् ।

५.२.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
<ul style="list-style-type: none"> भौगोलिक विकटता छारिएर रहेको वस्ती पहिरो तथा भूक्षयको जोखिम पक्की सङ्क नहुनु । महत्वपूर्ण पर्यटकीय स्थल जस्तै ताल, मन्दिर, ऐतिहासिक तथा धार्मिकस्थल सम्म पुग्न सङ्क सञ्जाल नभएको । 	<ul style="list-style-type: none"> छारिएर रहेको वस्तीमा सङ्क विस्तार गर्नु बाहै महिना चल्ने सुरक्षित सङ्क निर्माण गर्नु पहाडी कठिन भौगोलिक अवस्थाका कारण निर्माण कार्य खर्चिलो हुनु सङ्क निर्माणबाट वातावरणमा पर्न सक्ने असर र निम्तन सक्ने प्राकृतिक प्रकोप यस गाउँपालिकाको प्रमुख चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

५.२.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> कच्ची भएपनि सङ्क ट्रयाक खुलिसकेको । निर्माणमा स्थानीय जनशक्ति प्रयोग गर्न सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> भौतिक पूर्वाधारमा जनताका बढ्दो चासो सङ्क सञ्जाल मार्फत पर्यटन, कृषि तथा व्यवसायलाई बढावा दिन सकिने अवसर रहेको । विभिन्न खोला तथा नदीहरु रहेकोले निर्माण सामग्री ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदिको पर्याप्त उपलब्धता रहेको ।

५.२.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

गाउँपालिका केन्द्र तथा सबै वडा केन्द्रसम्मको सडक सर्वयाम चल्नेगारी सडक सञ्जाल विकास गर्ने ।

उद्देश्य

- गुणस्तरिय यातायात पूर्वाधारको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन गरि सामाजिक आर्थिक अवसरहरूमा गाउँपालिकाका नागरिकहरूको पहुँच बढाए गर्नु ।
- यातायात पूर्वाधारको उचित मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गरी सहज आवतजावत र स्थानीय जनताको सुविधा, आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका २५: यातायात तथा पूर्वाधारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: गुणस्तरिय यातायात पूर्वाधारको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन गरि सामाजिक आर्थिक अवसरहरूमा पहुँच बढाए गर्नु ।	<ol style="list-style-type: none"> नेपाल सरकारले निर्धारण गरेका न्यूनतम मापदण्ड निर्धारण गरी सोको पालना गरी सडकको गुणस्तर कायम गरिनेछ । पुल निर्माण कार्यहरूको गुणस्तर कायम गर्न अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ । योजनाको दीर्घकालीन उपयोगकोलागि निर्माण भइसकेका पूर्वाधारहरूको संरक्षण, विस्तार तथा मर्मतकोलागि कोषको व्यवस्था गरिनेछ ।
१.२: गाउँपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक गतिविधिलाई सन्तुलित, समावेशी, गतिशील बनाउन योगदान पुर्याउन सक्ने रणनीतिक सडक सञ्जाल सुदृढ गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> व्यवसायिक गतिविधिलाई गतिशील बनाउन सडकको निर्माण तथा स्तरवृद्धि गरिनेछ । गाउँपालिकाको रणनीतिक सडक सञ्जालको निर्माणमा तीव्रता दिइनेछ । पालिका चक्रपथ पालिका ट्रायाक खोली धुले सडक निर्माणलाई पालिका गैरवको योजनामा समावेश गरिनेछ ।
१.३: छिटो, भरपर्दो र वातावरण मैत्री सडक सञ्जाल विकास गर्न सहयोगी हुने प्रविधि तथा उपायहरू अबलम्बन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> सडक छेउछाउका पहिरो तथा भूक्षय नियन्त्रण गर्न भौतिक संरचनाका साथसाथै बायोइन्जिनियरिङ लगायतका गैरसंरचनात्मक वातावरण मैत्री प्रविधिहरूको प्रयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य २: यातायात पूर्वाधारको उचित मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गरी सहज आवतजावत र स्थानीय जनताको सुविधा, आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गर्नु ।	

२.१: प्रमुख ग्रामीण बस्तीहरू र प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र जोड्ने गरी यातायात पहुँच बढाउन सडक विस्तार गर्ने ।	<p>१. योजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन, विस्तृत डिजाइन र लागत अनुमान गरेर मात्र वातावरणमैत्री पूर्वाधारको निर्माण गरिनेछ । स्थानीय तहको श्रम एवम् सीपलाई केन्द्रबिन्दुमा राखिने छ ।</p> <p>२. सम्पूर्ण पूर्वाधार योजनाहरूलाई आधुनिक सूचना प्रणाली अनुसार अद्यावधिक गर्दै नियमितरूपमा कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।</p> <p>३. प्रमुख ग्रामीण बस्तीहरू र प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र जोड्ने पूर्वाधार विकासका निर्माणमा व्यापक जनसहभागिता बढाइनेछ ।</p> <p>४. योजनाहरूलाई निर्धारित समयमा नै सम्पन्न गर्न योजनाको प्रकृति अनुरूप आवश्यक स्रोत तथा वस्तु र गुणस्तरको आधारमा वर्गीकरण गरी सोही अनुरूप व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p>
२.२: पर्यटकीय पदमार्गहरूको पहिचान तथा निर्माण कार्यलाई अभियानका रूपमा सञ्चालन गर्ने ।	<p>१. पदमार्ग निर्माण तथा व्यवस्थापनको लागि समुदाय तथा स्थानीय तहलाई व्यापक रूपमा परिचालन गरिनेछ ।</p> <p>२. पर्यटकीय पदमार्ग विकास तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना तयार गरी स्तरोन्नति, निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यलाई क्रमागत रूपमा अगाडि बढाइनेछ ।</p> <p>३. ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय ठाउँहरूको प्रवर्धन गर्न पदमार्गहरूको निर्माण गरिनेछ ।</p>

प्रमुख कार्यक्रमहरू

ढकारी गाउँपालिकाको सडक तथा पुल क्षेत्रसँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनुसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । सडक तथा पुल तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू :

- पालिका चक्रपथ
- सडक ग्रामेल
- पर्यटकीय पदमार्ग तयारी
- पुल पुलेसा निर्माण
- झोलुङ्गे पुल निर्माण

५.२.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

- गाउँपालिकाको यातायात गुरुयोजना तयारी प्रारम्भ भएको हुनेछ ।
- सडक मापदण्ड र सडक क्षेत्र (Right of way) निर्धारण भएको हुनेछ ।

- सबै वडा केन्द्र तथा प्रमुख पर्यटकीय स्थलसम्म कच्ची सडकले जोडिएको हुनेछ ।
- गाउँपालिका र वडा केन्द्रसम्म सडक पुगेको हुनेछ ।
- यातायात सुविधाको उपलब्धता सरल भएको हुनेछ ।
- सडक निर्माणबाट हुने प्राकृतिक जोखिम बायो इन्जिनियरिङ प्रविधिबाट न्युनिकरण भएको हुनेछ ।

तालिका २६: सडक तथा पुल क्षेत्रका नितजा खाका

सि.नं.	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	नयाँ ट्रायाकहरु	कि.मि.		५०	पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	पालिका भित्रको व्यवस्थित सडक	कि.मि.		३०	
३	ग्रामेल तथा सोलिड गरिएको सडक	कि.मि.		१०	
४	मोटरेबल पुल	संख्या		१	
५	झोलुङ्गे पुल	संख्या	९	१२	

५.२.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सडक तथा पुल निर्माण गर्दा वन जंगल तथा वातावरणमा उच्चतम प्रभाव पर्न सक्ने ।
- निजी जग्गा अधिग्रहण गर्न समस्या आईपर्ने ।
- भौगोलिक विकटताको कारण खर्चिलो निर्माण हुन सक्ने ।

५.३. खानेपानी तथा सरसफाई

५.३.१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले खानेपानी तथा सरसफाईलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ । कुवा, इनार, मुहान आदि पानीका मुहान ८१ वटा रहेका भए पनि पाइप धाराबाट केवल १० प्रतिशत जति घरमा मात्र शुद्ध खानेपानीको सेवा उपलब्ध गराउन सकिएको छ । यस पालिकाका वासिन्दाहरु अझैपनि बगेको खोलाको पानी पिउन बाध्य छन् । खानेपानीको उपलब्धता सबै परिवारको लागि सुनिश्चितता गरेर पालिकालाई खानेपानीको उपलब्धता सहज गर्न कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरिएको छ । ढकारी गाउँपालिकाका सबै घरहरुमा शुद्ध खानेपानी, शौचालय तथा फोहर व्यवस्थापन गरेर सरसफाई युक्त कार्यक्रमहरु मार्फत दिगो विकास लक्ष्यहरु हासिल तर्फ अग्रसर रहनेछ ।

५.३.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
-----------	-----------

<ul style="list-style-type: none"> जलस्रोतले धनी भएतापनि सबै घरधुरीमा शुद्ध खानेपानीको पहुँच पुऱ्याउन सकिएको छैन । खानेपानीको स्रोतहरुको उचित व्यवस्थापन गर्न सकिएको छैन । खानेपानीको शुद्धता परीक्षण हुन सकेको छैन । 	<ul style="list-style-type: none"> फोहोर्मैला विसर्जन र पुनः प्रयोग प्रणालीलाई कार्यान्वयन गर्नु । खानेपानी स्वच्छताको आवश्यक जाँच गर्नु । खेर गईरहेको पानीको उच्चतम प्रयोग गर्नु । बनिसकेका खानेपानी आयोजनाहरुको उचित संरक्षण र संर्वद्वन गर्नु ।
--	--

५.३.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> प्रशस्त खानेपानीको प्राकृतिक स्रोतहरुको उपलब्धता । जनसहभागिता घरेलु सरसफाई विधिलाई अवलम्बन गर्न सकिने । जनचेतना अभिवृद्धि गरी नियमित रूपमा गाउँ, टोल र सार्वजानीक स्थलहरुको सरसफाई तथा व्यवस्थापन गर्न सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> भएका मुहानहरुको संरक्षण गरी खानेपानीको वितरण गर्न सकिने एक घर एक धाराको अवधारणा अनुसार स्वच्छ खानेपानीको आपूर्ति गन सकिने उपभोक्ताहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी श्रोतको संरक्षण तथा सदुपयोग गर्न सकिने उपभोक्ता समूहको क्षमता अभिवृद्धि गरी निरन्तर मर्मत संभार तथा योजना संरक्षण गर्न सकिने ।

५.३.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सबै जनसङ्ख्यालाई आधारभूत शुद्ध खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा उपलब्ध गराउने ।

उद्देश्य

- आधारभूत खानेपानीको पहुँच विस्तार गर्नु ।
- गुणस्तरीय खानेपानी सुविधाको पहुँचमा बढ्दि गर्नु ।
- प्रत्येक घरमा व्यवस्थित शौचालय तथा घरेलु फोहरमैलाको व्यस्थापन गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका २७: खानेपानी तथा सरसफाइका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: आधारभूत खानेपानीको पहुँच विस्तार गर्नु ।	

१.१: पहुँच नभएका बस्तीहरूमा खानेपानीको सेवा विस्तार गर्न खानेपानीका स्रोतहरूको पहिचान गर्ने	१. खानेपानीका स्रोतहरूको संरक्षण गरिनेछ । २. “एकघर एक धारा” कार्यक्रम लागु गरिनेछ । ३. वैकल्पिक श्रोतहरूको खोजी गरिनेछ ।
उद्देश्य २: गुणस्तरीय खानेपानी सुविधाको पहुँचमा बढ्दि गर्नु ।	
२.१: आधारभूत खानेपानीको गुणस्तर बढाउन आवश्यक संरचनाहरू तयार गर्ने ।	१. विद्यमान खानेपानीका संरचनाको क्षमता मूल्याङ्कन गरिनेछ । २. आवश्यकता अनुसार पानी शुद्धिकरण प्रक्रियाको लागि संरचना निर्माण गरिनेछ । ३. व्यवस्थित खानेपानीको रेखदेख र सञ्चालनकोलागि जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: प्रत्येक घरमा व्यवस्थित शौचालय तथा घरेलु फोहरमैलाको व्यवस्थापन गर्नु ।	
३.१: प्रत्येक घरपरिवारमा आधारभूत शौचालय तथा सरसफाईको व्यवस्था गर्ने ।	१. निर्माण भएका शौचालयहरूको समुचित प्रयोगबारे अनुगमन गरिनेछ। २. घरबाट निस्किने अन्य फोहर व्यवस्थापन गर्न घर परिवारलाई आवश्यक प्रशिक्षणको व्यवस्था गरिनेछ । ३. हरेक घरबाट निस्किने कुहिने प्रकृतिका फोहरमैलाबाट कम्पोस्ट मल बनाउन प्रत्येक परिवारलाई प्रेरित गरिनेछ । ४. घरबाट निस्किने पानीलाई सङ्कलन गरी करेसाबारीमा उपयोग गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । ५. समुदायका केही सार्वजनिक ठाउँहरूमा अपाङ्गमैत्री, बालमैत्री शौचालयको निर्माण गरिनेछ । ६. सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ

प्रमुख कार्यक्रमहरू

ठकारी गाउँपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनुसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । खानेपानी तथा सरसफाई तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू :

- खानेपानीका लागि एकीकृत डिपिआर तयारी
- खानेपानीको मूल तथा मुहान संरक्षण
- सरसफाईका लागि डस्टविन राख्ने
- सार्वजनिक शौचालय निर्माण

५.३.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. सबै घरमा स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धता भएको हुनेछ ।
२. खानेपानीको नियमिन जाँच गरि उपभोग भएको हुनेछ ।
३. खानेपानीको श्रोतहरुको पहिचान भएको हुनेछ ।
४. सबै घरमा र सार्वजनिक स्थलहरुमा शौचालय भएको हुनेछ ।
५. फोहरमैला व्यवस्थापन भएर फोहरमैलाको पुनः प्रयोग भएको हुनेछ ।
६. जनताको सहभागितामा पालिकाको वातावरण सफा र स्वच्छ भएको हुनेछ ।

तालिका २द: खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रका नतिजा खाका

सि. नं.	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	शुद्ध खानेपानी उपभोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	१०	५०	पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	शौचालयको प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	८०	९५	
३	सार्वजनिक शौचालयको निर्माण संख्या	संख्या		८	

५.३.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सबै घरधुरीमा समान खानेपानी वितरण नभएको हुन सक्छ ।
- नीजि जग्गामा पर्ने खानेपानी मुहानहरुको विषयमा विवाद उत्पन्न हुन सक्नेछ ।
- लगानीको श्रोतमा कमी ।

५.४. जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा

५.४.१. पृष्ठभूमि

नेपाल जलश्रोतको धनी देश हो । लगभग ८३ हजार मेगावट क्षमता भएको मूलुक भएकोले यसको अपार क्षमताको प्रयोग र उपयोग ठूलो भूमिका रहेको छ । उच्च प्राथमिकतामा परेको जलविद्युत अर्थिक बृद्धि र आर्थिक रूपान्तरणको एक महत्वपूर्ण साधन हो । नेपालको विद्युत विकासको यात्रा वि.स. १९६८ देखि सुरु भए तापनि वित्तीय उत्प्रेरणा सहितको लगानी नीतिको प्रभावकारी, समन्वय र निर्माण क्षमताको अभावले सम्भावित क्षमताको न्यून मात्रामा उत्पादन सम्भव हुन सकेको छ । जलविद्युत विकासकालागि स्वदेशी तथा वैदेशिक लगानीहरू आकर्षण भइरहेका छन् नेपालकोलागि जलविद्युत नै ऊर्जाको महत्वपूर्ण एवम् भरपर्दो सम्भाव्य स्रोत भएको छ । यस पालिका भएर सदाबहार रूपमा बर्ने खोलाहरुमा जल विद्युत ऊर्जा भए पनि भौगोलिक तथा प्रविधिक हिसावले यसको सदुपयोग गर्न नसकेको अवस्था छ । यस पालिकाको आठवटै बडाहरुमा राष्ट्रिय प्रसारणको विद्युत सेवा पुगे पनि प्रत्येक घरमा यो सेवा पुगेको छैन । तसर्थ प्रत्येक वर्ष ग्रामिण विद्युतीकरणको कार्यक्रमलाई प्राथमिकिकरणको रूपमा सञ्चालन गरिदै आइरहेको छ ।

५.४.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
<ul style="list-style-type: none"> सबै गाउँ बस्तीमा विद्युतको पहुँच नभएको। बाढी तथा पहिरो प्रकोप जोखिम युक्त भूवनौट भएको समग्र जलस्रोत तथा नदी व्यवस्थापनको गुरुयोजना निर्माण गरी योजनाबद्ध विकास हुन नसकेको। वैकल्पिक ऊर्जा प्रविधि प्रवर्धन तथा प्रयोग सम्बन्धमा क्षमताको कमी हुनु 	<ul style="list-style-type: none"> भौगोलिक बनोट र छारिएको बस्तीको कारण विद्युतीय लाइन विस्तारमा चुनौती रहेको। खाना पकाउने प्रयोजनका लागि प्रयोग हुने परम्परागत ऊर्जाको स्रोतलाई स्वच्छ र आधुनिक ऊर्जाले प्रतिस्थापन गर्न चुनौती रहेको। जलश्रोतको उपभोगबाट निर्मितन सक्ने नदि कटान, पहिरो जस्ता जोखिमको व्यवस्थापन गर्न चुनौती रहेको।

५.४.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> प्रशस्त जलस्रोतहरुको उपलब्धता। लघु तथा ठुला जलविद्युत आयोजना सञ्चालन गर्न सकिने। परम्परागत चुलोलाई आधुनिक ऊर्जाले विस्थापित गरी दाउराको खपत कम गर्न सकिने। 	<ul style="list-style-type: none"> आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी परम्परागत व्यवहारलाई परिवर्तन गरी उत्पादन वृद्धि हुनु ऊर्जा विकासबाट अन्य साना तथा घरेलु उद्योग स्थापना तथा सञ्चालनमा सहजता हुनु लिफ्ट खानेपानी आयोजनाहरुको सञ्चालन गर्न सकिनु अवसरका रूपमा रहेका छन्।

५.४.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

नारा “फिलिमिली ढकारी”

लक्ष्य

घरेलु प्रयोजनको विद्युत सेवा सबै घरधुरीमा पुऱ्याइसक्ने।

उद्देश्य

१. ऊर्जाको उपभोगमा दक्षता बढाई वातावरण-मैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सबैको पहुँचमा वृद्धि गर्नु।

२. परम्परागत ऊर्जाको सट्टामा वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोगमा वृद्धि गर्नु।

घ. रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका २९: ऊर्जाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
<p>उद्देश्य १: ऊर्जाको उपभोगमा दक्षता बढाई वातावरण-मैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सवैको पहुँचमा बृद्धि गर्नु ।</p> <p>१.१: ऊर्जा क्षेत्रको संस्थागत संरचना तयार गरी दिगो र अधिकतम् उपयोगको आधार तयार गर्ने ।</p> <p>१.२: उपलब्ध सम्पूर्ण ऊर्जा स्रोतको पहिचान, उत्पादन, वर्तमान तथा भविष्यमा ऊर्जाको माग र आपूर्ति सम्बन्धी डाटाबेस तयार गरी संस्थागत विकासमा जोड दिने ।</p>	<p>१. संघीय स्वरूप अनुसार ऊर्जा क्षेत्रको स्थानीय स्तरमा संस्थागत संरचना तयार गरिनेछ ।</p> <p>२. संगठनात्मक संरचना अनुसार विद्युत जडान गर्ने र मर्मत सम्भार गर्न तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गरी उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>३. विद्युत वितरण लाइनमा उच्च क्षमता तथा गुणस्तरीय ट्रान्फरहरू प्रतिस्थापान गरिनेछ ।</p> <p>१. गाउँपालिकामा ऊर्जाको स्रोत पहिचान, कुल सम्भाव्य जलविद्युत क्षमता, माग र आपूर्तिको अध्ययन गरिनेछ ।</p> <p>२. गाउँपालिकामा उत्पादित ऊर्जा, वर्तमान तथा भविष्यको माग र आपूर्तिको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी डाटाबेस तयार गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य २: परम्परागत ऊर्जाको सद्विकासन</p> <p>२.१: ऊर्जाको प्रयोगलाई दिगो, भरपर्दो गुणस्तरीय र प्रभावकारी रूपमा विकास गरी बहुउपयोगि बनाउने ।</p>	<p>वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोगमा बृद्धि गर्नु ।</p> <p>१. ऊर्जाको खपत प्रभावकारी ढङ्गबाट गर्नका लागि विशेष सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>२. सार्वजनिक संस्था वा स्थानहरू जस्तै, अस्पताल, विद्यालय, धार्मिकस्थल, सडक, पर्यटकीय स्थल आदिमा अधारभूत ऊर्जाको नियमित आपूर्ति गर्न सौर्य ऊर्जा जडान गरिनेछ ।</p> <p>३. विद्युतीय चुलो प्रयोग गर्न सहूलियत ऋण/अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>४. सिंचाइ तथा खानेपानीको पहुँच पुऱ्याउन सम्भावना नरहेका क्षेत्रमा सौर्य ऊर्जाको प्रयोग गरी लिफ्ट खानेपानीको सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>५. जलविद्युत, वैकल्पिक ऊर्जाको अधिकतम प्रयोग गरी दैनिक जीवनयापनमा सहजता ल्याउदै परम्परागत ईन्धनको प्रयोग घटाइनेछ ।</p> <p>६. वैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्न बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रबाट सहूलियत दरमा ऋणको व्यवस्था गरिनेछ ।</p>

प्रमुख कार्यक्रमहरू

ढकारी गाउँपालिकाको जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनुसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन

गरिनेछ । जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु :

- जलश्रोत नीति तयारी
- सार्वजनिक सेवा केन्द्र (वडा, स्वास्थ्य संस्था) शौर्य उर्जा जडान
- सुधारिएको चुलो कार्यक्रम
- केन्द्रीय विद्युत प्रणालीका लाइन घरधुरीमा जडान
- पालिका भित्र बग्ने खोलाबाट विद्युत उत्पादन सम्भाव्यता अध्ययन

५.४.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

- जलश्रोत नीति तयार भएको हुनेछ ।
- अधिकांश घरधुरीमा जलविद्युतको पहुँच भईसकेको हुनेछ ।
- घरायसी प्रयोजनकालागी ऊर्जाको अधिकतम् प्रयोग भएको हुनेछ ।
- खाना पकाउन जलविद्युत उर्जा तथा नवकरणीय उर्जाको प्रयोगमा बढ्दि भई दाउराको प्रयोगमा हास आएको हुनेछ ।
- सौर्य तथा वायु उर्जा उत्पादन गर्न सकिने ठाउँहरूको पहिचान तथा सम्भाव्यता अध्ययन गरिएको हुनेछ ।

तालिका ३० : उर्जा तथा विद्युत नतिजा खाका

सि. नं.	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	जलविद्युत पहुँच भएको घरधुरी	प्रतिशत	१	५०	पालिकाको आर्थिक प्रतिवेदन
२	वैकल्पिक उर्जा प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	५	५०	
३	खाना पकाउन दाउरा प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	१००	५०	
४	जलश्रोत नीति तयारी	संख्या		१	

५.४.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- परम्परागत उर्जा उपभोग प्रणाली ।
- जलश्रोत नीतिको वैज्ञानिक कार्यान्वयन ।
- जलश्रोत उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन ।
- जलविद्युत उत्पादनमा लगानीको कमी ।

५.५. सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

५.५.१. पृष्ठभूमि

नागरिकको संविधान प्रदत्त मौलिक हकको रूपमा रहेको सूचनाको हकको संरक्षण र सम्बद्धन गर्दै आमसञ्चारलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, जिम्मेवार र व्यवसायिक बनाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने राज्यको नीति हुने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ। विगत केही वर्षदेखि नेपालमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको क्षेत्रमा विभिन्न नीतिगत प्रयासहरू भएका छन्। बदलिंदो परिवेश तथा त्यसबाट सिर्जित चुनौती सामना गर्न तथा सिर्जित अवसरहरू प्रभावकारी रूपले उपयोग गर्न तदनुरूपको नीतिगत, कानुनी, संस्थागत व्यवस्था तथा रणनीतिक उपायहरू अवलम्बन गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस गरी एकिकृत सूचना तथा सञ्चार प्रविधि नीति २०७२ तर्जुमा गरिएको छ। प्रविधिको व्यापक प्रयोगबाट कानुनको शासन, भ्रष्टाचारमूक्त र चुस्त प्रशासन, विकेन्द्रिकरण, आर्थिक अनुशासन तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह र स्रोतको कुशल व्यवस्थापन जस्ता असल शासनका आधारभूत मान्यतालाई आत्मसात गरी सर्वसाधारणले पाउनु पर्ने सेवा छिटो, छरितो तथा कम खर्चिलो ढङ्गबाट प्रदान गर्न सकिन्छ। गाउँपालिकाले अनलाइन तथा अन्य प्रविधिमा आधारित सूचनाहरू गाउँपालिकावासीहरूलाई उपलब्ध गराउदै आइरहेको छ। वेबसाइटमार्फत सूचना तथा जानकारीहरू दिई आइरहेको छ।

५.५.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू
<ul style="list-style-type: none"> टेलिफोन टावर पर्याप्त नहुनु। सबै वडा कार्यालय, स्वास्थ्य केन्द्र, सामुदायिक सेवा केन्द्र तथा विद्यालयहरूमा इन्टरनेट पहुँच नहुनु। गाउँपालिकाको वेबसाइट चुस्त नहुनु। स्थानीय पत्रिका वा रेडियो जस्ता सञ्चार माध्यम नहुनु।	<ul style="list-style-type: none"> जनसंख्याको वितरण अनुसार सञ्चार सेवा उपलब्ध गराउन। सञ्चार सेवाको सकारात्मक प्रयोग गर्न। सञ्चारको साधन प्रयोगमा सबै जनताको पहुँच बनाउन। सेवा प्रवाहलाई विद्युतीय प्रणालीमा आधारित बनाउन।

५.५.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
-------------	---------

<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सञ्चार माध्यम स्थापना गर्न सकिने । विद्युतीय सेवा प्रणालीको विकास गर्न सकिने । सोसियल मिडियको उच्चतम प्रयोग गरि जनतालाई सुसूचित गर्न सकिने । सञ्चारको माध्यमबाट पालिकाको पर्यटकीय सम्भावनालाई प्रचार प्रसार गर्न सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> सार्वजनिक निकायका काम कारबाहीका बारेमा नागरिकलाई जानकारी गराउने सामाजिक सञ्जालको विकास हुँदै जानु प्रशासनिक लगायत दैनिक कामकाजकालागि आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग मार्फत सहज एवम् चुस्त बनाउन सकिने पर्यटकीय, कला, भाषा तथा संस्कृतिको दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण स्थलहरूको संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन गर्न सकिने सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई विद्यमान योजना तथा नीति अनुरूप गाउँपालिकालाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधि मैत्री बनाउन सकिने
---	---

५.५.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

ग्रामीणस्तरमा उपलब्ध हुनसक्ने सञ्चार प्रणालीका सेवाहरू सहज रूपमा उपलब्ध गराउने ।

ग. उद्देश्य

१. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सेवालाई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाई प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्नु ।

घ. रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ३१: सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सेवालाई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाई प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्नु ।	१. गाउँपालिकाका सबै वडा तथा सार्वजनिक स्थानहरूमा इन्टरनेटको पहुँच सर्वसुलभ बनाइनेछ । २. सबै कार्यालयका वेबसाइट, इमेल, फेसबुक, भाइबरजस्ता माध्यमबाट नागरिकको गुनासो प्राप्ति तथा सुनुवाइ हुने व्यवस्था मिलाइनेछ । ३. सबै वडाहरूमा डिजिटल सूचना पाटीको व्यवस्था गरी सम्पूर्ण सूचना, क्रियाकलाप तथा गतिविधिहरूका बारेमा सुसूचित हुने अधिकारको सुनिश्चितता गरिनेछ । ४. सार्वजनिक आमसञ्चार माध्यमलाई स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी, मर्यादित, उत्तरदायी र व्यवसायिक बनाइनेछ । ५. गाउँपालिकाका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरूलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाई सबैकालागि सहज एवम् सर्वसुलभ सेवाको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
१.१: सूचना तथा सञ्चार सेवालाई प्रतिस्पर्धी, मर्यादित, सर्वसुलभ तथा नियमित पहुँचको स्थापना गरी सूचना प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्ने ।	१. गाउँपालिकाका सबै वडा तथा सार्वजनिक स्थानहरूमा इन्टरनेटको पहुँच सर्वसुलभ बनाइनेछ । २. सबै कार्यालयका वेबसाइट, इमेल, फेसबुक, भाइबरजस्ता माध्यमबाट नागरिकको गुनासो प्राप्ति तथा सुनुवाइ हुने व्यवस्था मिलाइनेछ । ३. सबै वडाहरूमा डिजिटल सूचना पाटीको व्यवस्था गरी सम्पूर्ण सूचना, क्रियाकलाप तथा गतिविधिहरूका बारेमा सुसूचित हुने अधिकारको सुनिश्चितता गरिनेछ । ४. सार्वजनिक आमसञ्चार माध्यमलाई स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी, मर्यादित, उत्तरदायी र व्यवसायिक बनाइनेछ । ५. गाउँपालिकाका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरूलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाई सबैकालागि सहज एवम् सर्वसुलभ सेवाको सुनिश्चितता गरिनेछ ।

<p>२.२: सूचनामा सम्पूर्ण नागरिकहरूको पहुँच र सञ्चार प्रविधिको उच्चतम प्रयोगको सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>१. सञ्चार क्षेत्रकालागि विद्यमान भौतिक संरचनामा आवश्यकता अनुसार थप संरचना विस्तार गरिनेछ । २. गाउँपालिकाका सबै ठाँउमा टेलिफोन सेवाको नेटवर्क उपलब्ध हुन सक्ने गरी आवश्यकता अनुरूप मोबाइल टावरको विस्तार गरिनेछ । ३. गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा स्थानीय तथा राष्ट्रिय पत्रपत्रिकाहरूको ताजा खबर नियमित रूपमा पढ्न पाउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p>
---	--

प्रमुख कार्यक्रमहरू

ढाकारी गाउँपालिकाको सञ्चार सेवा क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनुसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । सञ्चार सेवा तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू :

- इन्टरनेट सेवा निशुल्क
- सार्वजनिक सूचना, वेभसाइट, सामाजिक संजाल मार्फत प्रवाहित
- गाउँपालिका कार्यालय तथा वडा कार्यालयमा सिसिटीभी राख्ने

५.५.५. अपेक्षित उपलब्धिहरू

- आम सञ्चार माध्यमलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, विश्वसनीय बनाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधि र सेवाहरू सबै नागरिकको पहुँचमा पुगेको हुनेछ ।
- गाउँपालिकाको सबै वडा कार्यालय, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था तथा सार्वजनिक स्थानहरूमा इन्टरनेट सुविधा पुगेको हुनेछ ।
- सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सेवालाई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाई प्रविधिको उच्चतम सेवा उपलब्ध भएको हुनेछ ।
- गाउँपालिकाका विविध विषयगत क्षेत्रका तथ्याङ्कहरूको संकलन, प्रसोधन, व्यवस्थापन कार्य सम्पन्न भएको हुनेछ ।

तालिका ३२ : सञ्चार सेवा क्षेत्रका नतिजा खाका

सि. नं	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	वडास्तरमा रहेका सबै कार्यालयहरुमा इन्टरनेटको सेवा	वडा संख्या	-	८	पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	स्थानीय सरकारबाट हुने सम्पुर्ण सूचना र प्रगतिहरु विद्युतीय माध्यमबाट उपलब्ध	वडा संख्या	-	८	
३	पालिकाका विद्यालयहरुमा इन्टरनेटको सेवा पुऱ्याउने	संख्या	-	१०	
४	पालिकाका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा इन्टरनेटको सेवा पुऱ्याउने	संख्या	-	९	
५	पालिकाका सार्वजनिक स्थलहरुमा इन्टरनेटको सेवा पुऱ्याउने	स्थान	-	३	

५.५.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सूचनाको गोपनीयता ।
- सञ्चार तथा प्रविधिको सकारात्मक प्रयोग ।
- गुणस्तरीय सूचना प्रविधिको अवलम्बन ।

परिच्छेद ६ : वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

६.१. वन तथा जैविक विविधता

६.१.१. पृष्ठभूमि

ढकारी गाउँपालिकामा वनजंगल प्रशस्तै रहेको छ। करिब २२७८८ हेक्टर क्षेत्रफल भएको गाउँपालिकामा बसोबास क्षेत्र ४८ हेक्टर र खेतीयोग्य जमिन ५७९० हेक्टर रहेको छ भने ठूलो क्षेत्र वन वातावरण (करिब १७०० हेक्टर) रहेको छ। वनमा विभिन्न किसिमका जनावरहरु र चराचुरुङ्गी रहेका छन्। ठूलो क्षेत्रफल, प्रशस्त जीवजन्तु, पशुपक्षीं, नदीनाला जसले जैविक विविधता कायम राखेका छन्। वन क्षेत्र जैविक विविधिताको भण्डार मात्र होइन कृषि, ऊर्जा, जल तथा औद्योगिक कच्चा पदार्थको श्रोत हुनुको साथै प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य र बहुसंख्यक जनताको जीविकाको प्रमुख आधार पनि हो। वन क्षेत्र यस पालिकाको आर्थिक समुन्नति गर्न सक्ने प्रचुर सम्भावना रहेको छ।

६.१.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
<ul style="list-style-type: none"> वन तथा जलाधार क्षेत्रका स्रोतहरूको क्षयीकरण वन्यजन्तुहरुको आक्रमण बाट जनधनको क्षती दुर्लभ वन्यजन्तुहरुको चोरी सिकारी महत्वपूर्ण जडीबुटीहरूको अन्वेषण र संकलन हुन नसकेका वन फँडानी पूर्ण रूपमा नियन्त्रण हुन नसकेको	<ul style="list-style-type: none"> वन संरक्षणकालागि स्थानीय तहमा क्षमता र जिम्मेवारी वृद्धि गर्नु। जैविक विविधता कायम राख्दै विकासका पूर्वाधार तयार गर्ने। दुर्लभ वन्यजन्तुहरुको सुरक्षा जडीबुटिहरुको पहिचान तथा खोजि

६.१.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> महत्वपूर्ण जडीबुटीहरूको भण्डार स्थानीय स्तरमा कृषि तथा पशुपालन व्यवसायको विकासका प्रशस्त योगदान प्राकृतिक वातावरण तथा वन्यजन्तुको संरक्षण हुनगाई पर्यटन व्यवसायको विकास हुनु वनजन्य काष्ठ उद्योग स्थापना गर्ने कच्चा पदार्थ उपलब्ध	<ul style="list-style-type: none"> जडीबुटी संकलन गरी आय र रोजगार बढाउने अवसर रहेको। प्राकृतिक रूपमै उम्मने धेरै प्रजातिका जडीबुटी तथा अन्य काठहरू प्रशस्त भएकाले वृक्षारोपणमा धेरै रकम खर्च गर्नु नपर्ने समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन मार्फत स्थानीय जनताको जीवनयापन सहज हुनु वन, जलाधार, कृषि, पशुविकास, सिंचाइ लगायतका निकाय बीच सहकार्य, समन्वय तथा एकीकृत विकासको अवधारणामा ल्याउन सकिने अवसर

६.१.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

वन, वनस्पति, जडीबुटी, वन्यजन्तु, जैविक विविधता र जलाधारको समुचित संरक्षण सम्बद्धन, गरी दिगो विकासमा जोड दिने ।

उद्देश्य

- दिगो वन व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्ने ।
- जैविक विविधता र स्रोतको संरक्षण लगायत वातावरणीय सेवाबाट प्राप्त हुने लाभ वृद्धि गर्दै न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ३३: वन तथा जैविक विविधताका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: दिगो वन व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्ने ।	
२.१: वनलाई उत्पादनमुखी बनाई वनजन्य उत्पादनको व्यवसायीकरण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. वनभित्रका ढलेका तथा सुकेका रुखहरू बिक्रीवितरणको व्यवस्था गरिनेछ । २. काठजन्य वस्तुको उत्पादन, प्रशोधन र उपयोगमा विविधीकरण र प्रविधि विकास गरी नयाँ रोजगारी र उत्पादनका क्षेत्र सिर्जना गरिनेछ । ३. गैरकाष्ठ वन पैदावरको खेती विस्तार तथा वजारीकरण गरिनेछ । ४. जडीबुटी संकलन गर्न निजी तथा सहकारी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । ५. वनजन्य संरक्षण, प्रजनन तथा व्यवसायीकरणका लागि स्थानीय जनतालाई प्रेरित गरिनेछ । ६. वनजन्य व्यवसायप्रति स्थानीय युवायुवतीको आकर्षण बढाउन आफ्नो क्षेत्रभित्रका योग्य र इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई वनविज्ञान विषयमा अध्ययन गर्न आर्थिक सहयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य २: जैविक विविधता स्रोतको संरक्षण लगायत वातावरणीय सेवाबाट प्राप्त हुने लाभ वृद्धि गर्दै न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. स्थानीय जनतालाई वनको महत्व र यसका फाइदाबारे जानकारी गराइनेछ । २. वनको सीमा निर्धारण गरी तारबार गरिनेछ । ३. खाली भूभागमा वृक्षारोपण गरिनेछ । ४. वन नसरी स्थापना गर्न सहयोग गरिनेछ । ५. सामुदायिक वनहरूका कार्ययोजना अनुसार वनको संरक्षण गरिनेछ । ६. स्थानीय जनतालाई फलफूलका विरुद्धाहरू वितरण गरिनेछ । ७. तालिम, गोष्ठी, अध्ययन भ्रमण आदिका माध्यमबाट वन उपभोक्ता समितिका सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू

ढकारी गाउँपालिकाको वन तथा जैविक विविधता क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनुसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । वन तथा जैविक विविधता क्षेत्र तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू :

- नर्सरी स्थापना
- बृक्षारोपण
- जडिबुटी संकलन

६.१.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

- स्थानीय वनको संरक्षण र वैज्ञानिक व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
- वन्यजन्तु र जैविक विविधताको संरक्षण गरिएको हुनेछ ।
- उपलब्ध जडिबुटिहरूको खोजि, पहिचान र संकलन गरिएको हुनेछ ।
- वन्यजन्तु बाट हुने आक्रमण न्युनीकरण भएको हुनेछ ।

तालिका ३४: जैविक विविधता संरक्षण क्षेत्रका नतिजा खाका

सि. नं	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	नर्सरी स्थापना	संख्या	-	२	
२	स्थानीय जातका अन्नबाली, दलहन, तेलहन, फलफूल बालीका जातहरूको सूचिकरण,	संख्या	-	१	
३	जडिबुटि संकलन केन्द्र स्थापना	संख्या	-	२	
४	वनजन्य उद्योग स्थापना	संख्या	-	५	

६.१.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- वन विभागसँग समन्वय गरी स्थानीय तहको कार्यक्रम लागु गर्न ।
- वन पैदावारको चोरी निकासी ।
- वन्यजन्तुहरूको संरक्षण गर्न ।

६.२. भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

६.२.१. पृष्ठभूमि

ढकारी गाउँपालिका पहाडी क्षेत्रमा रहेकोले यस पालिकाबाट बग्ने खोलानालाहरुमा वर्षायाममा भेलबाढी प्रशस्तै आउँछन् । अगला अगला पहाडबाट बग्ने पानिको बहाबले गर्दा जलाधार व्यवस्थापन, जोखिम व्यवस्थापन चुनौतीपूर्ण देखिन्छ । नेपालको अधिकांश पहाडी भाग भैं यहाँ पनि हिउँद सुख्खा र वर्षामा अत्यधिक पानी पर्छ । जसले गर्दा वर्षामा अगला भीरपाखाबाट बग्ने पानीको कटान क्षमता तिब्र हुन पुग्छ । कमजोर धरातलमा पहिरो जाने, उब्जाउभूमि फाँट बगरमा परिणत हुनपुग्छ । साथै बस्ती जोखिममा पर्ला भनी सदा चिन्तित भएर बस्नुपर्ने अवस्था देखिन्छ ।

६.२.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
<ul style="list-style-type: none"> सुख्खा पहिरो तथा भूक्षय नदि कटान जलश्रोतको उच्चतम् प्रयोग हुन नसक्नु 	<ul style="list-style-type: none"> नदी किनारमा हुने क्षयीकरण जोगाउने चुनौती । बाढी जलाधार व्यवस्थापना गर्ने चुनौती रहेको ।

६.२.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> खेर गईरहेको पानीबाट विद्युत उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना भएको । जलाधार व्यवस्थापन गरी पर्यटकीय कृयाकलापहरु जस्तै साहसिक खेल सञ्चालन गर्न सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> जलाधार व्यवस्थापन गरी आयआर्जन वृद्धि गर्न सक्ने अवसर रहेको । विद्युत उत्पादन गरी समृद्ध गाउँपालिका बनाउन सकिने अवसर रहेको ।

६.२.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

भूबनोटको आधारमा मुख्य जलाधार तथा उपजलाधार क्षेत्र विभाजन गरी गाउँपालिकाको भूसंरक्षण कार्य व्यवस्थापन गर्ने ।

उद्देश्य

- भूसंरक्षण तथा वातावरणीय सन्तुलन कायम गरी उपलब्ध वित्तीय स्रोतसाधनको समूचित व्यवस्थापन गर्नु ।

तालिका ३५: भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
<p>उद्देश्य १: भूसंरक्षण तथा वातावरणीय सन्तुलन कायम गरी उपलब्ध वित्तीय स्रोतसाधनको समुचित व्यवस्थापन गर्नु ।</p> <p>१.१: जनसहभागिता मार्फत् दिगो माटो व्यवस्थापन प्रणाली अवलम्बन गरी भूमिको उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने ।</p>	<p>१. बाटोमुनि भूक्षय रोक्न अग्रिसो लगायत प्राविधिक रूपले उपयुक्त विरुवाहरू लगाइनेछ ।</p> <p>२. पैयुँ, चिउरी, लाकुरी जस्ता मह आउने जातका विरुवा भएमा मौरीपालनमा समेत टेवा पुग्ने विरुवाहरू लगाइनेछ ।</p> <p>३. कृषियोग्य जमिनलाई पहिरोबाट जोगाउन तटबन्ध गर्ने, ग्याभिन जाली भरिनेछ, (चाइरा खोला र बाउले खोला) ।</p>
<p>१.२: बाह्य र आन्तरिक स्रोतसाधनको परिचालन गर्ने ।</p>	<p>१. भूसंरक्षण नीति तयार गरिनेछ ।</p> <p>२. योजनाहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्न संघीय र प्रदेश सरकार समक्ष अनुरोध गरिनेछ ।</p> <p>३. गैरसरकारी संस्थाहरूलाई भूरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रमहरूमा लगानी गर्न आव्वान गरिनेछ ।</p> <p>४. गाउँपालिकाको वार्षिक बजेटको निश्चित प्रतिशत रकम भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रमका लागि छुट्याइनेछ ।</p> <p>५. वनजन्य उद्योगको विकास र व्यवसायीकरणकालागि स्थानीय निजी र सहकारी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।</p>

प्रमुख कार्यक्रमहरू

ढकारी गाउँपालिकाको भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहाय अनुसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन क्षेत्र तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू :

- भू-संरक्षण नीति तयारी
- बृक्षारोपण
- तटबन्ध निर्माण
- जलाधार जोखिम क्षेत्र पहिचान

६.२.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

- भूसंरक्षण नीति तयार भएको हुनेछ ।
- खोला तथा नदि कटानको जोखिम क्षेत्रहरूमा आवश्यक पूर्वाधार निर्माण भएको हुनेछ ।

- भूसंरक्षण तथा वातावरणीय सन्तुलन कायम गरी उपलब्ध वित्तीय स्रोतसाधनको समूचित व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

तालिका ३६: भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन क्षेत्रका नितिजा खाका

सि.नं	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	भूसंरक्षण नीति तयार	संख्या	-	१	पालिकाको बार्षिक प्रतिवेदन
२	बृक्षारोपण	ठाउँ	-	१०	
३	तटबन्ध निर्माण	स्थान	-	२	

६.२.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- वन कार्यालयसँगको समन्वय ।
- प्राकृतिक प्रकोप ।
- समयमा नै सामान ढुवानी र दक्ष श्रमिकको उपलब्धता ।

६.३. वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

६.३.१. पृष्ठभूमि

ढकारी गाउँपालिका हालसम्म स्वच्छ सफा मानिस बस्न योग्य चिसो हावापानि भएको पालिकाको रूपमा रहेको छ । प्लाष्टिकजन्य दैनिक उपभोग्य सामग्रीहरुको उपभोगले विस्तारै बस्ती नजिकका क्षेत्रमा फोहोर थुप्रुन सुरु भएको छ । समयमै योजनाबद्द तरिकाले त्यसको व्यवस्थापन गर्ने हो भने पछि विकराल रूप लिन पाउँदैन । स्वच्छ वातावरण कायम राख्न आजैदेखि फाहोर जन्य पदार्थहरुको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ । जैविक विविधता, साँस्कृतिक विविधता कायम राख्दै पालिकाको विकासका लागि चालिने हरेक पाइलामा फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रति सचेत हुन जरुरी छ ।

६.३.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
-----------	-----------

<ul style="list-style-type: none"> घरेलु स्तरमा समेत सरसफाइको पूर्ण व्यवस्थापन हुन नसकेका समुदायमा फोहरमैला व्यवस्थापनकोलागि सम्भावित ठाउँ र तिनको प्राविधिक पक्षको विश्लेषण गर्न नसकिएका सार्वजनिक स्थलमा शौचालय तथा फोहरमैला व्यवस्थापन हुन नसक्नु फोहरमैलाको व्यवस्थापनलाई चुस्त र प्रविधिमैत्री बनाउन नसक्नु गरिब, पिछडिएको र उच्च जोखिमयुक्त वर्ग सरसफाइको मूल प्रवाहबाट बाहिर हुनु 	<ul style="list-style-type: none"> पाखो तथा भिरालो जमिनमा फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि भौतिक संरचना बनाउन कठिन हुनु घरेलु र सामुदायिक क्षेत्रको सरसफाइको व्यवस्थापनमा समुदायको चासो कम हुनु बस्तीहरूमा शौचालयको सरसफाइमा समेत समस्या हुनु
---	--

६.३.३. सम्भावन तथा अवसर

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
<ul style="list-style-type: none"> पातालो बस्ती भएका कारण घरेलु उपाय बाट फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्न सकिने सम्भावना रहेको । कुहिने फोहोरहरूलाई एकिकृत व्यवस्थापन गरी प्रांगारिक मलको रूपमा प्रयोग गर्न सकिने । प्लाष्टिक जन्य फोहोरमैला प्रशोधन गरी स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने बस्तुको प्याकिङ गर्न सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> सरसफाइ र वातावरण बीच सन्तुलन कायम गर्न सकिने सरसफाइको दिगो विकासकोलागि वैकल्पिक वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन गर्न सकिने तथा सरसफाइको अवस्थामा सुधार गरी विभिन्न संक्रामक रोगहरूको प्रभावबाट समुदायका नागरिकहरूलाई बचाउन सकिने

६.३.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

पर्यावरण मैत्री, स्वच्छ, ढकारी गाउँपालिका निर्माण गर्ने ।

उद्देश्य

- समुदायका पायक पर्ने स्थानहरूमा फोहर सङ्कलनको व्यवस्था मिलाउनु ।
- सरसफाइ सुविधाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ३७: वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: समुदायका पायक पर्ने स्थानहरूमा फोहर सङ्कलनको व्यवस्था मिलाउनु ।	

<p>१.१: समुदायका घनाबस्ती भएको ठाउँ र सेवा प्रदायक कार्यालय भएका स्थानहरूमा फोहोर सङ्गलनको व्यवस्था गर्ने ।</p>	<p>१. समुदायका फोहरमैलालाई जम्मा गर्ने, प्रशोधन गर्ने र डिस्पोज गर्ने पूर्वाधारहरू बनाइनेछ । २. घनाबस्ती र बजार-उन्मुख ठाउँहरूमा डस्टबिन व्यवस्था गरी फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ । ३. वडाका बस्ती र फोहरमैलाको अनुमानित उत्सर्जनको हिसाबले त्यस्ता ठाउँहरूको अध्ययन गरी विवरण तयार पारिनेछ ।</p>
<p>१.२: गाउँपालिकामा शौचालय तथा सरसफाइको सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>१. सबै सामुदायिक भवन तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ । २. शहरी शहरनमुख तथा बजार क्षेत्रमा सरसफाइको महत्वबारे जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । ३. पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रम अन्तर्गत अपाङ्गमैत्री, महिलामैत्री, बालमैत्री शौचालयको निर्माण गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य २: सरसफाइ सुविधाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु ।</p> <p>२.१: सरसफाइको पहुँच भएका प्रत्येक घर धुरीमा क्रमिक रूपमा गुणस्तरीय सरसफाइको पहुँच बढ़ाव दिएको गर्ने।</p>	<p>१. सार्वजनिक स्थानहरूमा आवश्यकता अनुसार फोहर सङ्गलन गर्ने भाँडोको व्यवस्था गरिनेछ । २. गाउँ टोल सरसफाइकोलागि उपभोक्ताहरूबाटै समिति गठन गरी सरसफाइ गरिनेछ । ३. फोहरमैला सङ्गलन र व्यवस्थापनको लागि सामूहिक कोषको व्यवस्था गरी फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यलाई दिगो बनाइनेछ ।</p>
<p>२.२: सरसफाइ सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।</p>	<p>१. लक्षित समुदायमा फोहरको उचित व्यवस्थापनकोलागि जनचेतना सञ्चालन गरिनेछ ।</p>

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

ढकारी गाउँपालिकाको वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई आधारमानी देहायअनुसारको कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन क्षेत्र तर्फको प्रमुख कार्यक्रमहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् भने आयोजनाको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु :

- सरसफाई जनचेतना अभिवृद्धि
- डस्टबिन राखी फोहोर संकलन
- सार्वजनिक शौचालय निर्माण
- सेपटीट्याइकी अनुदान

६.३.५. अपेक्षित उपलब्धि

- जैविक फोहोरबाट मल बनाइएको हुनेछ ।
- गाउँपालिकामा फोहर सङ्कलनको व्यवस्था मिलेको हुनेछ ।
- सरसफाई सुविधा सबैको पहुँचमा भएको हुनेछ ।

तालिका ३८: जैविक विविधता संरक्षण क्षेत्रका नतिजा खाका

सि.नं	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	फोहोर विशेषगरी प्लाष्टिक संकलन	स्थान	-	५	पालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन
२	वातावरण सरसफाई सूचना बोर्ड	स्थान	-	१०	
३	डम्पीङ्ग साइट	स्थान	-	१	
४	जनचेतना अभिवृद्धि	प्रतिशत	-	२०	

६.३.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धि जनचासो अभिवृद्धि हुनेछ ।
- पूर्णरूपमा प्लाष्टिकको प्रयोग प्रतिबन्ध गर्न ।

६.४. विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता

६.४.१. पृष्ठभूमि

नेपाल विपद्को उच्च जोखिममा रहेकाले विपद्का कारण वर्षेनी धनजनको ठुलो क्षति हुने गरेको छ । मुख्यतः भूकम्प, अतिवृष्टि, बाढी, पहिरो, हावाहुरी, चट्याड, आगलागी, खडेरी, महामारी, शीतलहर र हिमताल विष्फोटन हुनसक्ने कारण नेपाल विपद्को उच्च जोखिममा रहेको छ । यसैगरी कोरोना, हैजा, बर्डफ्लु, स्वाइन फ्लुजस्ता रोगहरू पनि विपद्को कारकका रूपमा देखिएका छन् । ढकारी गाउँपालिका क्षेत्र विशिष्ट भौगोलिक बनौट, भिरालोपन, कमजोर चट्टान, बाढी र प्राकृतिक तथा जलवायु एवम् मानवीय क्रियाकलापबाट सिर्जित विपद्का दृष्टिले जोखिममा रहेको छ । प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित विपद्का घटनाहरूबाट धनजन तथा विकासका पूर्वाधारहरूको क्षतिले आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा ठुलो असर पर्न सक्छ । दुर्गम र कठिन भौगोलिक बनावटका कारण यो क्षेत्रको आधारभूत सेवामा पहुँच कठिन भएको र विकास प्रक्रियाहरूमा वाधा पर्दै आएको छ ।

६.४.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
-----------	-----------

<ul style="list-style-type: none"> ● मनसुनी वर्षाले सिर्जना गर्ने बाढी पहिरो र डोजरको जथाभावी प्रयोगले भूक्षय भई खेतवारी तथा भौतिक पूर्वाधारमा क्षति ● विपद् सम्बन्धी तथ्याङ्ग सङ्कलन र सूचना प्रवाहमा समन्वयको कमी ● विपद् हुनु अघि त्यसको तयारी र प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू क्रियाशील हुन नसकिएको अवस्था ● क्षति न्यूनीकरण सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानको कमी ● स्थानीय स्तरको विपद् सम्बन्धी भरपर्दो तथ्याङ्ग अद्यावधिक गर्न नसकिएका ● जलवाय परिवर्तनको कारण प्रभाव परेको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● विकासका नाममा उचित सर्वेक्षण नै गाउँ यत्रत्र डोजर लगाई पूर्वाधार निर्माण गर्नु । ● उद्धार राहात र पुनर्स्थापनाको लागि प्रभावकारी सञ्चालनको कमी हुनु । ● नीति, निर्देशिकाहरूको अभाव हुनु ● भएका ऐन नियमको पालना राम्रो सँग नहुनु ।
--	--

६.४.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
<ul style="list-style-type: none"> ● ढकारी जलवायु उत्थानशिल केन्द्र बनाउन सकिने । ● ठूलो भौगोलिक क्षेत्र र सानो जनसंख्याको आकार ● प्रशस्त जंगल क्षेत्र भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● जनसमुदाय तथा विपद् सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि हुने खुला क्षेत्रहरूको संरक्षण हुनु ● परम्परागत ज्ञान, सीप र स्थानीय स्रोतहरूको दिगो प्रयोग हुने तथा आकर्षक भू-वातावरण सिर्जना हुनु

६.४.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

प्रमुख लक्ष्य

विपद्बाट हुने मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक र पर्यावरणीय क्षतिमा कमी ल्याउने ।

उद्देश्य

1. जोखिम न्यूनीकरणकालागि सम्भाव्य ठाँउहरूको पहिचान गरी पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास गर्नु ।
2. मानव सिर्जित तथा प्राकृतिक कारणबाट हुने प्रकोप/विपद् को जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी ढकारी गाउँपालिकालाई कम प्रकोप/विपद् जोखिम हुने क्षेत्रको रूपमा विकास गर्नु ।
3. प्रदुषण मुक्त र स्वच्छ वातावरण कायम गर्न मानविय क्रियाकलाप तथा विकास प्रकृयालाई जलवायु अनुकूलित बनाउनु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ३९: विपद् व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
-----------	--------------

उद्देश्य १: जोखिम न्यूनीकरणका लागि सम्भाव्य ठाँउहरूको पहिचान गरी पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास गर्नु ।

<p>१.१: विपद् रोकथाम मार्फत् विपद् न्यूनीकरण गर्दै विपद् उत्थानशील समाजको निर्माण गर्ने ।</p> <p>१.२: सरोकारवालाहरूको समन्वय र संलग्नतामा विपद् व्यवस्थापन कार्यहरूलाई प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्ने ।</p> <p>१.३: विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने प्रभावकारी प्रचार/प्रसारका कार्यहरू सञ्चालन गर्ने ।</p>	<p>१. पूर्वानुमान तथा पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास तथा सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>२. विपद् सूचना केन्द्र, आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र, खोज तथा उद्धार, जोखिम लगायतका कार्यहरू गर्न अधिकार सम्पन्न विपद् व्यवस्थापन समिति स्थापना गरी एकद्वार प्रणालीबाट उत्क कार्यहरू सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>३. विपदबाट हुन सक्ने क्षति कम गर्न विकास निर्माणमा र स्थानीय स्तरको योजना तर्जुमामा जोखिम व्यवस्थापनलाई आन्तरिकीकरण गरिनेछ ।</p> <p>४. विपद् जोखिम पूर्वतयारी र जोखिम न्यूनीकरणमा स्थानीय क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>१. विपद् सम्बन्धी जोखिम तथा प्रकोपबाटे जानकारी एवम् तथाङ्ग अद्यावधिक गर्न विपद् व्यवस्थापन इकाइहरू स्थापना गरिनेछ ।</p> <p>२. गाउँपालिकामा विपद् व्यवस्थापनसँग कार्य गर्ने सम्बन्धित निकायहरूलाई सूचना सङ्कलन, प्रशोधन, प्रक्षेपण जस्ता विषयहरूमा तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>३. गाउँपालिकामा कार्यरत सरकारी, निजी, सहकारी, स्थानीय निकाय, गैरसरकारी क्षेत्र लगायत स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरूलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी उत्कृष्ट कार्य भएका पालिकाहरूमा अवलोकन भ्रमण गराइनेछ ।</p> <p>४. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा पूर्व तयारी गर्ने कार्यहरूमा सम्बन्धित विपद् व्यवस्थापन इकाइहरू बीच समन्वयात्मक सहभागिता कायम गरिनेछ ।</p> <p>१. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी गोष्ठी, अन्तर्रिया र विचार आदान प्रदानका कार्यहरू सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>२. गाउँपालिकामा कार्यरत निकायहरूले आआफ्नो वार्षिक कार्य योजनामा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रचारप्रसारका कार्यहरू समावेश गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p> <p>३. विपद् व्यवस्थापनलाई विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरूमा विशेष रूपले अध्यापन गराउन विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाको पाठ्यक्रममा विपद् व्यवस्थापन विषयलाई समावेश गरिनेछ ।</p> <p>४. विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरूमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विषयहरूको कक्षा सञ्चालन गरिनेछ ।</p>
---	---

उद्देश्य २: मानव सिर्जित तथा प्राकृतिक कारणबाट हुने प्रकोप/ विपदको जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी गाउँपालिकालाई कम प्रकोप/विपद् जोखिम हुने क्षेत्रको रूपमा विकास गर्नु ।

<p>२.१: विपद् संवेदनशील क्षेत्रहरूको पहिचान, संरक्षण, रोकथाम, पुनः स्थापना र स्थानान्तरण गर्ने ।</p>	<p>१. बाढीपहिरो, चट्याड, खानी तथा उद्योग क्षेत्र आदिका आधारमा बढी विपद् संवेदनशील क्षेत्रहरूको पहिचान गरी त्यस्ता क्षेत्रहरूबाट बस्ती अन्यत्र सारी व्यवस्थित एवम् सुविधा सम्पन्न बनाइनेछ । २. जोखिमयुक्त क्षेत्रहरूको पहिचान गरी सम्भाव्यता अध्ययनका आधारमा पुनः स्थापना तथा स्थानान्तरण गरिनेछ । ३. भूकम्पको जोखिमलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी नयाँ निर्माण हुने सम्पूर्ण भौतिक संरचनालाई भूकम्प प्रतिरोधी बनाइनेछ । ४. साथै निर्माण भइसकेका संरचनाहरूलाई सम्भव भएसम्म प्रवलीकरण गर्न जोड गरिनेछ ।</p>
--	--

उद्देश्य ३: प्रदुषणमुक्त र स्वच्छ वातावरण कायम गर्ने मानवीय क्रियाकलाप तथा विकास प्रक्रियालाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलित गराउनु ।

<p>३.१: जल तथा मौसम सम्बन्धी सूचना तथा सेवालाई नियमित रूपमा सम्प्रेषण गरी सम्बन्धित संस्था तथा सरोकारवालाहरूलाई जलवायु परिवर्तन न्यून गर्ने कार्यहरूमा परिचालन गर्ने ।</p>	<p>१. जलवायु अनुकूलन योजना तयार गर्ने । २. वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, वातावरणीय तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गरिनेछ । ३. मौसम, जलवायु सम्बन्धी सूचना तथा जानकारी उपभोक्ताहरूलाई सजिलै उपलब्ध हुन सक्ने संयन्त्र विकास गरिनेछ । ४. वातावरण प्रदुषण गर्ने बस्तु उत्पादन कम गर्न पुनः प्रशोधन एवम् प्रयोग गरिनेछ ।</p>
--	---

प्रमुख कार्यक्रमहरू

१. सूचना सङ्कलन, प्रशोधन, विपद् न्यूनीकरण, पूर्व तयारी, पुनर्निर्माणबाटे तालिम सञ्चालन
२. ड्याम निर्माण, गलिछ, पहिरो नियन्त्रण, नदि क्षेत्रमा पक्की तटबन्ध निर्माण
३. विपद् व्यवस्थापन कार्यमा प्रयोग हुने आवश्यक भौतिक साधनहरू (प्राथमिक उपचारका साधन, स्ट्रेचर, पर्याप्त राहत सामग्रीहरू) आदिको व्यवस्था
४. उपयुक्त खाली स्थानहरू पहिचान गरी विपद्का वेला राहत सामग्रीहरू भण्डारण र पीडितहरूलाई आपतकालीन बस्ने संरचनाहरू निर्माण
५. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्तक्रिया, गोष्ठी, भेला आदि सञ्चालन
६. पालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन संस्थागत तथा इकाई स्थापना
७. जलवायु अनुकूलन सम्बन्धमा बहस पैरवी चलाउने ।

६.४.५. अपेक्षित उपलब्धि

- स्थानीय जलवायु अनुकूलन योजना तयार भई लागु भएको हुनेछ ।
- जोखिम न्यूनीकरणकालागि सम्भाव्य ठाँउहरूको पहिचान गरी पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास भएको हुनेछ ।
- गाउँपालिकामा प्रकोप र विपद् व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको स्थापना हुनुको साथै आधुनिक उपकरण, बन्दोवस्ती, प्रविधि र दक्ष जनशक्तीको विकासले मानव सिर्जित तथा प्राकृतिक कारणबाट हुने

प्रकोप/विपद्को जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी ढकारी गाउँपालिकालाई कम प्रकोप/विपद् जोखिम हुने क्षेत्रको रूपमा विकास भएको हुनेछ ।

तालिका ४०: विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता क्षेत्रका नतिजा खाका

सि. नं	सूचक	एकाई	आधार वर्षकै अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	जलवायु अनुकूलन योजना तयार	संख्या	-	१	पालिकाको बार्षिक प्रतिवेदन
२	उद्धार क्षेत्रहरु तयार भएको	स्थान	-	२	
३	जनचेतना अभिवृद्धि	प्रतिशत	-	५०	

६.४.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- प्राकृतिक प्रकोपले पुन्याउने क्षति ।
- भौगोलिक बनोटको कारण प्रकोपको उच्च जोखिम ।
- जलवायु परिवर्तनको प्रभाव ।

परिच्छेद ७ : संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

७.१. संस्थागत विकास तथा सुशासन

७.१.१. पृष्ठभूमि

ढकारी गाउँपालिकाको यो आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्न लगायत सम्पूर्ण विकास निर्माणका कार्यक्रमहरू सही ढङ्गले सञ्चालन गर्न गाउँ कार्यपालिकालाई तदनुरूपको कानुनी अधिकार, वित्तीय स्रोत साधनको निश्चितता, आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र गुणस्तरीय मानव संसाधनको उपलब्धता र संस्थागत क्षमता सर्वोपरी महत्वका विषय हुन्।

नेपालको संविधान भाग १७ मा स्थानीय कार्यपालिकाको कार्यसम्पादन सम्बन्धी व्यवस्था छ। धारा २१४ मा स्थानीय गाउँपालिका तहको कार्यकारिणी अधिकार संविधान र संघीय कानुनको अधीनमा रही गाउँ कार्यपालिकामा निहित रहने उल्लेख छ। संविधान र अन्य कानुनको अधीनमा रही गाउँपालिकाको शासन व्यवस्थाको सामान्य निर्देशन, नियन्त्रण र सञ्चालन गर्ने अभिभारा गाउँ कार्यपालिकाको हुने कुरा पनि जनाइएको छ। धारा २१८ मा तगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत नियमावली बमोजिम गाउँ कार्यपालिकाको कार्य विभाजन र कार्य सम्पादन हुने उल्लेख छ भने धारा २१९ मा यसदेखि बाहेक स्थानीय तहको कार्यकारिणी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था संविधानको अधीनमा रही संघीय कानुन बमोजिम हुने कुरा स्पष्ट गरिएको छ। संविधानको अनुसूची-८ मा निम्नलिखित विषयहरूमा गाउँ कार्यपालिकाको अधिकार रहने कुरा जनाइएको छ।

१. गाउँ प्रहरी
२. सहकारी संस्था
३. एफ. एम सञ्चालन
४. स्थानीय कर (सम्पत्ति कर, घरबहाल कर, घर जग्गा रजिस्ट्रेसन शुल्क, सवारी साधन कर, सेवा शुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क, विज्ञापन कर, व्यवसाय कर, भूमिकर (मालपोत), दण्ड जरिवाना, मनोरञ्जन कर, मालपोत सङ्कलन,
५. स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन,
६. स्थानीय तथ्याङ्क र अभिलेख सङ्कलन,
७. स्थानीय स्तरका विकास आयोजना तथा परियोजनाहरू,
८. आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाई, स्थानीय बजार व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता,
९. स्थानीय सडक, कृषि सडक र सिंचाइ
१०. गाउँ सभा, स्थानीय अदालत, मेलमिलाप र मध्यस्थताको व्यवस्थापन र स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन,
११. घर जग्गा धनी पुर्जा वितरण,
१२. कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, पशु स्वास्थ्य,
१३. सहकारी,
१४. ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अशक्तहरूको व्यवस्थापन,
१५. बेरोजगारको तथ्याङ्क सङ्कलन,

१६. कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण,
१७. खानेपानी, साना जलविद्युत आयोजना, वैकल्पिक ऊर्जा,
१८. विपद् व्यवस्थापन,
१९. जलाधार,
२०. बन्यजन्तु,
२१. खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण, तथा
२२. भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास

गाउँपालिकाका यी संविधान प्रदत्त अधिकारहरूको उपभोग वारेको विस्तृत व्याख्या स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले गरेको छ। यिनका अतिरिक्त संविधानको अनुसूची-१ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको साभा सूचीमा पनि अनेकौं विषयहरू समेटिएका छन्। यी सबै व्यवस्थाहरूका अधीनमा रही ढकारी गाउँपालिकाले हालसम्म १६ वटा ऐन, ५ वटा नियमावली, ३६ वटा कार्यविधिहरू, ३ वटा निर्देशिकाहरू, २ वटा दिग्दर्शन, २ वटा मापदण्ड, २ वटा रणनीति, एउटा नीति र एउटा आचारसंहिता तयार गरेको छ।

७.१.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू
<ul style="list-style-type: none"> ● शान्ति सुरक्षाको लागि प्रहरी चौकी अभाव। ● जनतालाई सर्वसुलभ सेवा सुविधा प्रदान गर्न विद्युतिय माध्यमको पहुँचको समस्या। ● नागरिकले चाहेको बेला सरकारी कार्यालयहरूबाट सेवा प्राप्त गर्न नसक्नु। ● सरकारी कर्मचारीहरूले सेवा ग्राहीलाई प्राथमिकता नदिनु। ● निर्वाचित पदाधिकारी, प्रशासनिक र प्राविधिक कर्मचारीहरूमा निष्ठा, मनोबल र जवाफदेहिता कमी रहेको ● योजना तथा बजेट तर्जुमा, वित्तीय व्यवस्थापन, लेखा परीक्षण र निर्णय प्रक्रियामा समावेशीता, सहभागिता र पारदर्शिताको कमी देखिन्छ। ● योजनाबद्ध विकास तथा सेवाको न्यूनतम मापदण्ड पुरा गर्न आवश्यक स्रोत परिचालन र दक्षतामा कमी रहेको छ। ● संस्थागत संरचना, मानव श्रोत, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति अवैज्ञानिक र परम्परागत देखिन्छ। ● कार्यसम्पादनमा आधारित, दण्ड र पुरस्कार तथा वृत्ति विकासको व्यवस्था लागू हुन सकेको छैन। <p>प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत छोटो समयमा हुने फेरबदल हुनु।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● आर्थिक अभावका कारण प्रविधिको प्रयोग गरी सेवा प्रदान गर्न चुनौती। ● शान्ति सुरक्षाको लागि कुन टोलमा प्रहरी चौकीको स्थापना गर्ने भन्ने सम्बन्धमा समझदारी कायम गर्ने चुनौती। ● विद्युत पहुँच सरल नहुनाले इन्टरनेट सेवा संचालनमा चुनौती। ● राज्यले स्थानीय स्तरमा पर्याप्त मात्रामा कर्मचारीको व्यवस्थापन गर्न नसक्नाले उत्पन्न चुनौती। ● सेवा ग्राहीलाई आफ्नो अधिकार क्षेत्र कुन हो भनी पहिचान नहुने चुनौती। ● सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा अन्तर सरकार, निजी क्षेत्र र गैसस र समुदायमा आधारित संस्थासँग संयन्त्रको विकास गरी प्रभावकारी

समन्वय, सहकार्य र साझेदारी हुन
नसक्नाले उत्पन्न चुनौति ।

७.१.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
<ul style="list-style-type: none"> उर्जाशिल निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु सिंहदरबारको अधिकार गाउँगाउँसम्म पुऱ्याउनु संघीयताको मूल उद्देश्य हुँदा र सो बमोजिमका कानुनी आधार पनि बनिसकेका हुँदा गाउँकार्यपालिकाको नेतृत्वमा स्थानीय स्तरको विकासको सम्भावना बढेको छ । यस क्षेत्र भित्र रहेका विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालयहरु बाट ३/३ महिनामा सार्वजनिक सुनुवाई र प्रगति विवरण सार्वजनिक गर्ने । आफै प्रशासनिक भवन, १० शैयाको पालिका अस्पताल, बाल क्लब, उपभोक्ता समिति बन्दैगरेको छ । विभिन्न योजना र परियोजनाहरु बीच बीचमा कार्य विवरणको सामाजिक संजाल मार्फत सार्वजनिक गर्ने । प्रत्येक कार्यालयमा सुचना अधिकारीको व्यवस्था गर्ने । कर्मचारी र सेवाग्राही बीचमा मित्रताको भावना विकास गर्नको लागि अभिमुखिकरण तालिम संचालन गर्ने । गाउँटोलमा रहेका विभिन्न सामुदायिक क्लब र महिला समूहहरूलाई सुशासन सम्बन्धी व्यवस्था गर्ने । बालक्लब, उपभोक्ता समिति । 	<ul style="list-style-type: none"> सुशासन सम्बन्धी अभियान चलाउने अवसर रहेको । विद्युतीय सेवा विस्तार हुँदै गएकोले विद्युतीय सेवा सञ्चालन गर्ने अवसर रहेको । उर्जाशिल निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु र कर्मचारीहरु सेवा दिन तत्त्वपर भएकोले संस्थागत विकासको अवसर छ । कर्मचारीहरुको कार्यसम्पादन क्षमता उच्च रहेको ।

७.१.४. उपक्षेत्रगत, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

गुणस्तरीय मानव संसाधन र सक्षम स्थानीय संस्थाहरूका माध्यमबाट ढकारी गाउँपालिकाको आर्थिक समाजिक विकास गर्ने ।

उद्देश्य

गाउँपालिकाको संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्रको उद्देश्यहरु देहायअनुसार रहेका छन्:

- स्थानीय शासन तथा विकास नीति, कार्य सञ्चालन प्रणालीलाई सरल, स्पष्ट र पारदर्शी बनाउनु,
- स्थानीय सेवाको संगठन तथा व्यवस्थापन क्षमता, मानव संशाधन, कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु,
- आन्तरिक र वाह्य श्रोत परिचालन तथा राजस्व प्रणाली सुदृढ बनाउनु,

- योजना तथा विकास प्रणाली सूचना प्रविधिमा आधारित, समावेशी तथा नतिजामूलक बनाउनु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ४१: संस्थागत विकास तथा सुशासनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: स्थानीय शासन तथा विकास नीति, कार्य सञ्चालन प्रणालीलाई सरल स्पष्ट /पारदर्शी बनाउने	<p>१. स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रका विषयमा नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि तथा मापदण्ड निर्माण र प्रवोधिकरण गरी नियमपालनामा अभिवृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>२. स्थानीय सरकारको जवाफदेहिता अभिवृद्धि सम्बन्धी एकीकृत संयन्त्रको विकास गरी नियमित अभ्यास गरिनेछ ।</p> <p>३. आयोजनाको अनुगमन तथा संपरीक्षण सम्बन्धी स्तरीय कार्यविधि तयार गरी टोल विकास संस्था, आमा समूह, युवा क्लब, बालक्लब तथा नागरिक संस्था मार्फत सेवाग्राहीलाई जानकारी गराउने तथा सचेतना अभिवृद्धि गरी कार्य सम्पादन प्रक्रियामा / उपलब्धिमा जवाफदेहिता वृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>४. गाउँपालिकाबाट प्रवाह गरिने सेवा तथा कार्य सम्पादनलाई जनउत्तरदायी / पारदर्शी बनाउन कार्यपालिका र वडा कार्यालयहरूमा क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक बडापत्र, गुनासो सुनुवाई संयन्त्र, हेल्पडेक्स, नागरिक भेला र पृष्ठपोषण संयन्त्रको अभ्यास गरिनेछ ।</p> <p>५. सुशासन तथा सेवा प्रवाहलाई चुस्त र प्रभावकारी बनाउन स्वीकृत नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि, निर्देशिका तथा मापदण्डको पालना गरिनेछ र सेवा प्रवाहमा कर्मचारीको मनोबल बढाउन प्रोत्साहनको कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।</p> <p>६. सदाचार नीतिको प्रवर्द्धन गरिनेछ र भ्रष्टाचार विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति अबलम्बन गरिनेछ ।</p> <p>७. सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन e-governance प्रणाली प्रयोग बढाइनेछ ।</p>
२: गाउँपालिकाको नीति, कानून तथा निर्णय प्रक्रियामा लक्षित समुदाय र आम नागरिकको अपनत्व गर्ने ।	<p>१. गाउँपालिकाको नीति, निर्णय, सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादन बारे सेवाग्राहीसँग मत सर्वेक्षण तथा सरोकारवालासँग अन्तरक्रिया गरी नागरिक सरोकारवालाको पृष्ठपोषण र सुभाव प्राप्त गरिनेछ ।</p> <p>२. वडा तथा गाउँपालिकास्तरबाट सेवा प्रवाहका लागि मापदण्ड तथा मान्यता (Standard and Norms) को विकास गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p> <p>३. गाउँपालिकाको नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि र मापदण्ड बारे पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकास गरिनेछ ।</p> <p>४. गैसस, टोल विकास संस्था तथा अन्य समुदायमा आधारित संस्था मार्फत नागरिक शिक्षा सञ्चालन गरी स्थानीय नीति, कानून, नियम, मापदण्ड, कार्यविधि, सेवा र सुविधा प्रवोधीकरण गरिनेछ ।</p> <p>५. निर्णय प्रक्रियामा नागरिकको दायित्व र अधिकारका सम्बन्धमा आम नागरिकलाई सचेत गराउन नागरिक शिक्षा प्रदान गरिनेछ ।</p>

उद्देश्य २: स्थानीय सेवाको संगठन तथा व्यवस्थापन क्षमता, मानव संशाधन र कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु।

<p>१. स्थानीय सेवा प्रवाहलाई सरल, सहज, सूचना प्रविधिमा आधारित सेवाग्राहीमैत्री बनाउने</p>	<p>१. कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयहरुमा एकीकृत सेवा प्रवाह सहितको सुविधा सम्पन्न भवन निर्माण गरी कार्यालयको भौतिक क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ । २. एकीकृत सेवा सञ्चालनको लागि सूचना प्रविधि समेत भौतिक सुविधा र विषयगत क्षेत्रका कर्मचारीहरुको समेत व्यवस्थापन गरी वडा कार्यालयलाई सेवा केन्द्रको रूपमा विकास तथा सुदृढ गरिनेछ । ३. सेवा प्रवाह, विकास निर्माण र प्रशासनिक कार्यमा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा क्रमशः वृद्धि गरिनेछ । ४. सेवा प्रवाहको सहजता र सुविधाको लागि सरोकारवालाको समन्वयमा कम्तीमा बर्षमा १ पटक घुम्ती सेवा शिविरको सञ्चालन गरिनेछ । ५. विकास कार्यमा समुदायको सहभागिता वृद्धि गर्न, वडास्तरका आयोजना सञ्चालन गर्न र सञ्चालित आयोजना सञ्चालन प्रक्रिया तथा गुणस्तरमा समुदायको गिाउँनी बढाउन वडाका प्रत्येक टोलमा टोल सुधार समिति गठन गरि सञ्चालन गरिनेछ । ६. विकास निर्माण, कृषि तथा पशुपालन, उद्योग तथा व्यवसाय, पर्यटन, खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा सेवा केन्द्र तथा इकाई स्थापना गरी सेवा सञ्चालन गरिनेछ । ७. सार्वजनिक भवन तथा अन्य संरचना निर्माण गर्दा बाल, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिकमैत्री र महिलामैत्री रूपमा निर्माण गरिनेछ । ८. गाउँपालिकाको संस्थागत तथा वित्तीय क्षमता अनुरूप महामारी र विपद् पश्चात राहत तथा सुविधा उपलब्ध गराउने नेपाल सरकार तथा प्रदेश सकारबाट प्राप्त सहयोग वितरण एवं व्यवस्थापनमा सहजीकरण गरिनेछ । ९. सूचनाको हक सम्बन्धी ऐनका बारेमा गाउँपालिकाबासीलाई सुसूचित गरिनेछ ।</p>
<p>२. गाउँ कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयको संगठन क्षमता सुदृढीकरण गर्ने ।</p>	<p>१. कार्यविभाजन र कार्यसम्पादन नियमावलीको आधार र संगठन व्यवस्थापन सर्वेक्षण प्रतिवेदन अनुसार संगठन संरचना दरबनदी र कार्यविवरणको व्यवस्था कार्यान्वयन गरिनेछ, सो अनुसार प्रदेश लोक सेवा आयोगमा कर्मचारी पदपूर्तिका लागि नियमित रूपमा माग पेश गर्ने र अत्यावश्यक सेवाका लागि करारमा नियुक्ति गरी सेवा सञ्चालन गरिनेछ । २. कार्यालयमा एकीकृत सेवा प्रवाहको लागि लेआउट सहितको सोधपुछ, सहायता कक्ष, स्तनपान कक्ष सेवाग्राही प्रतिक्षालय सहित कार्यकक्षको व्यवस्था गरिनेछ । ३. संगठन तथा क्षमता विकास रणनीति सहित गाउँपालिकाको विस्तृत क्षमता विकास योजना र कार्यहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ४. गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुमा विषयगत दक्षता, कार्यकूशलता, जवाफदेहिता र उच्च मनोवलको विकास गरिनेछ । ५. सेवा प्रवाह र व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि र विद्युतीय सञ्चार माध्यमको प्रयोग क्रमशः वृद्धि गरिनेछ । ६. कर्मचारीको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनलाई वैज्ञानिक तथा नितिजामा आधारित, सेवामूखी र जवाफदेही बनाइनेछ, र कार्यसम्पादनमा उत्कृष्ट सेवा प्रवाह गर्ने राष्ट्रसेवक कर्मचारीलाई पुरस्कारको व्यवस्था गरिनेछ ।</p>

<p>३. कार्यविधि निर्माण गरी सेवा प्रवाह तथा कार्य सम्पादनलाई व्यवस्थित गर्ने ।</p>	<p>१. स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रका विषयमा प्रचलित कानून र कार्यविभाजन तथा कार्यसम्पादन नियमावली अनुसार सरल र स्पष्ट कार्यविधि निर्माण गरी कार्य सम्पादन र सेवा प्रवाह सुचारु गरिनेछ ।</p> <p>२. नियमित कार्यक्रममा समावेश गरी स्वीकृत नीति, ऐन, नियम कार्यविधि बारेमा जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, नागरिक समाज तथा सेवाग्राहीलाई अभिमुखीकरण गरिनेछ ।</p> <p>३. एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक, भूमिहिन, विस्थापित तथा विपन्नहरुको संस्था तथा सञ्जाल निर्माण, क्षमता विकास गरी सेवा प्रवाह प्रक्रियामा परिचालन गरिनेछ ।</p> <p>४. गाउँपालिकामा कार्यसम्पादनमा आधारित करार पद्धति र कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन प्रणालीको स्थापना गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p> <p>५. स्वमूल्याङ्गन र लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण कार्ययोजना तर्जुमा गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p> <p>६. अध्यक्षले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले अन्य कर्मचारीसँग कार्य सम्पादन सम्झौता कार्यप्रणालीलाई नियमित बनाइनेछ र उत्कृष्ट काम गर्ने कर्मचारीलाई सम्मान र प्रोत्साहन गरिनेछ ।</p>
--	--

उद्देश्य ३: आन्तरिक र बाह्य श्रोत परिचालनमा वृद्धि गर्नु तथा राजस्व प्रणाली सुदृढ बनाउनु ।

<p>१. आन्तरिक राजस्व वृद्धिमा जोड गर्ने ।</p>	<p>१. आन्तरिक राजस्व व्यवस्थापन सम्बन्धी एकीकृत ऐन र कार्यविधि तयार गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p> <p>२. नियमित वैठक, तालिम तथा क्षमता विकास गरी राजस्व परामर्श समितिको क्रियाशिलतामा अभ्य वृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>३. आन्तरिक र वाह्य स्रोत परिचालनका लागि छिमेकी स्थानीय तह, प्रदेश तथा संघीय सरकारका निकायसँग नियमित वैठक र छलफल गरिनेछ ।</p> <p>४. माध्यमिक तहको स्थानीय पाठ्यक्रममा कर, शुल्क र दस्तुर सम्बन्धी विषय समावेश गरी पठनपाठन शुरुवात गरिनेछ ।</p> <p>५. राजस्व प्रशासनबाटे जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र करदाताको क्षमता विकास गरिनेछ ।</p> <p>६. वैज्ञानिक आधार र प्रमाणमा आधारित भई राजस्व स्रोतको संभाव्यता अध्ययन, विश्लेषण र प्रक्षेपणको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>७. व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण कार्यविधि तर्जुमा गरी यसबाटे जानकारी र प्रचार प्रसारद्वारा व्यवसाय दर्ता र वार्षिक कर संकलनलाई सहज बनाइनेछ ।</p>
---	--

२. राजस्वको स्रोत, आधार, दर र प्रशासनलाई सूचना प्रविधिमा आधारित गरी व्यवस्थित गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. राजस्व शाखालाई थप व्यवस्थित र क्रियाशील बनाउन शाखामा कर्मचारीको व्यवस्था सीप तथा दक्षता अभिवृद्धि गरिनेछ । २. स्थानीय राजस्व प्रशासनलाई सहज, व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउन सूचना प्रविधिमा आधारित राजस्व व्यवस्थापन प्रणाली लागू गरिनेछ । ३. सूचना प्रविधिमा आधारित भई आन्तरिक आयको संकलन, दाखिला तथा अभिलेखनलाई नियमित र व्यवस्थित गरिनेछ । ४. राजस्व सम्बन्धी आधार सूचना, अभिलेख, राजश्व संकलन, प्रशासन र खर्च व्यवस्थापनमा समसामयिक सुधार गरिनेछ । ५. वार्षिक खर्चको आन्तरिक लेखा परीक्षण र सार्वजनिक परीक्षण गरी खर्चको लेखाजोखा र वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण गरिनेछ । ६. गाउँपालिकाबासीलाई सम्बन्धित बडा कार्यालयबाट नै सम्पूर्ण कर, शुल्क र दस्तुर तिर्न कम्प्युटर सफ्टवयर तथा आवश्यक कर्मचारीको व्यवस्था मिलाइनेछ । ७. सूचना प्रविधिको उपयोग गरी गाउँपालिकाको बजेट तर्जुमा, आम्दानी र खर्चको लेखाङ्कन, अभिलेख तथा प्रतिवेदन प्रणालीको विकास गरी वित्तीय अनुशासन कायम गरिनेछ । ८. विपद्को प्रभावको कारण उत्पादन, उद्यम व्यवसाय, रोजगारी र आयमा परेको नकारात्मक असरलाई मध्यनजर गर्दै आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरी कर छुट तथा सहुलियतको व्यवस्था गरिनेछ । ९. राजस्व शाखामा थप कर्मचारी, भौतिक सुविधा र राजस्व सम्बन्धी ऐन, नियम, कार्यविधि तथा सफ्टवयरको व्यवस्था गरी राजस्व परिचालनलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
३. सरकारी तथा सार्वजनिक सम्पत्तीको पहिचान तथा अभिलेख तयार गरी संरक्षण र उपयोग गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. स्वामित्वमा रहेको, अन्य सरकारी र सार्वजनिक सम्पत्ती (जग्गा, भवन तथा अन्य भौतिक संरचना) अभिलेख तयार गरी संरक्षण र सार्वजनिक हित तथा आयस्रोतको लागि समोचित व्यवस्थापन गरिनेछ । २. कार्यविधि तर्जुमा गरी गाउँपालिकाको सम्पत्तीको भाडा लगाउने तथा नष्ट भएर जाने संरचना तथा भौतिक सामग्रीको लिलामको व्यवस्था गरिनेछ । ३. प्राकृतिक स्रोत साधन, धार्मिक, सांस्कृतिक र पुरातात्त्विक महत्वका सम्पदाहरूको पहिचान, सर्वेक्षण, नक्शाङ्कन र अभिलेखीकरण विवरण अद्यावधिक गरिनेछ र प्रचलित कानून अनुसार परिचालन गरिनेछ ।
४. स्रोत परिचालनका लागि गैसस, निजी क्षेत्र, समुदाय, विकास साभेदार, प्रदेश र सरकारका	<ol style="list-style-type: none"> १. निजी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्था, गैसस, विकास साभेदार, प्रदेश तथा संघीय सरकारका निकायसँग समन्वय र साभेदारी गरी स्रोत परिचालनमा अभिवृद्धि गरिनेछ । २. स्रोत परिचालनका लागि गैसस, विकास साभेदार, प्रदेश र संघीय संरकारका निकायसँग नियमित वैठक, छलफल र संचार गरिनेछ । ३. निजी क्षेत्रलाई कर परामर्श सेवा केन्द्र सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

निकायहरु सँग साभेदारी विकास गर्ने ।	
उद्देश्य ४: योजना तथा विकास प्रणालीलाई सूचना प्रविधिमैत्री, समावेशी र नतिजामूलक बनाउनु ।	
१. योजना व्यवस्थापन प्रक्रिया लाई सरल, सूचना प्रविधि तथा नागरिकमैत्री र पारदर्शी बनाउने ।	<ol style="list-style-type: none"> आयोजना वैंक सम्बन्धी कार्यविधि तयार गरी आवधिक योजना तथा विषय क्षेत्र गुरुयोजनाको आधारमा गाउँपालिकामा आयोजना वैंक तयार गरिनेछ । कार्यविधि तयार गरी विस्तृत संभाव्यता अध्ययन भएका वा डिपिआर तयार भएका आयोजनामा मात्र बजेट विनियोजनको व्यवस्था गरिनेछ । आयोजनाको प्राविधिक लगत ईस्टिमेट नेपाली भाषामा तयार गर्ने व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । पुर्वाधार विकास गर्दा अपाङ्ग तथा बालमैत्री अवधारणा लागु गरिनेछ । आयोजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन, सार्वजनिक सुनुवाई तथा समग्र कार्यक्रमको सामाजिक आर्थिक उपलब्धिको लेखाजोखा समेत सामाजिक परीक्षण लगायत सामाजिक उत्तरदायित्व संयन्त्रलाई नियमित र प्रभावकारी बनाइनेछ ।
२. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनलाई सूचनामा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक बनाउने ।	<ol style="list-style-type: none"> योजना तर्जुमा तथा सञ्चालन गर्दा स्थानीय समुदायको जनसहभागिता अभिवृद्धि गरिनेछ । आयोजना कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित, गुणात्मक र परिणाममुखी बनाइनेछ । आवधिक योजना र मध्यमकालीन खर्च संरचना अनुसार नतिजामूलक ढाँचामा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिनेछ । एकाईगत कार्यान्वयन योजनालाई एकीकृत गरी वार्षिक कार्यान्वयन योजना तयार गर्ने सो अनुसार वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था गरिनेछ । रु. ५० लाख भन्दा माथिको लागतका आयोजनाहरूको स्वतन्त्र प्राविधिक परीक्षकद्वारा प्रभाव मूल्याङ्कन गरिनेछ । स्वीकृत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यविधि अनुसार नीति, योजना तथा कार्यक्रमका नियमित, वार्षिक, मध्यावधी र आवधिक रूपमा प्रक्रिया तथा नतिजा अनुगमन एवं चौमासिक र वार्षिक समीक्षा तथा प्रमुख आयोजनाको प्रभाव मूल्याङ्कन गरिनेछ ।
३. गैसस, निजी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्थासँग समन्वय र साभेदारीमा अभिवृद्धि गर्ने	<ol style="list-style-type: none"> गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्था समन्वय र परिचालन कार्यविधि तयार गरी नियमित वैठक तथा अन्तरक्रिया सञ्चालन गरिनेछ । गैसस, समुदाय, विकास साभेदार, निजी क्षेत्र, प्रदेश र संघीय सरकारका निकायसँग समन्वय वैठक तथा साभेदारीका क्षेत्रबाटे अन्तरक्रिया गरिनेछ । टोल विकास संस्था गठन गरी सामाजिक परिचालनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । सेवा निवृत्त शिक्षक, प्राध्यापक, सैनिक, प्रहरी र राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरूको अनुभव, ज्ञान, सीप र दक्षतालाई विकासको प्रक्रियामा परिचालन गरिनेछ । गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका नवप्रवर्तन, सीप, अध्ययन, कला, भाषा, संस्कृति, उद्यम व्यवसाय आदि क्षेत्र प्रतिभालाई संरक्षण र प्रोत्साहन गरिनेछ । सेवा प्रदायक कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि सेवाकालिन तालिम संचालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

१. सेवाप्रवाह, संस्थागत विकासजस्ता पक्षमा क्रमशः आधुनिकीकरण गर्दै जान संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
२. जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास तालिम प्रदान गरिनेछ ।
३. जनप्रतिनिधिहरूलाई स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ अनुसार गर्नुपर्ने कार्यहरूबाटे ३ दिने आवासिय तालिम प्रदान गरिनेछ ।
४. तेश्रो वर्ष पुनः स्थानीय तहको अधिकार र जनप्रतिनिधिहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धि क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।

७.१.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

- गाउँपालिकाबाट हुने गरेका सेवाप्रवाह छिटोछरितो भई जनतालाई लाभ पुग्नेछ ।
- सेवाप्रवाहमा विद्युतीय प्रविधिको प्रयोग भएको हुनेछ ।
- कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।

तालिका ४२: संस्थागत विकास सुशासन क्षेत्रका नतिजा खाका

सि.नं	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	आवधिक योजनाको अन्त्यको स्थिति	पुष्ट्याईको आधार
१	राजश्व प्रणालीमा सुधार	प्रतिशत	-	९५	पालिकाको बार्षिक प्रतिवेदन
२	नागरिक बडापत्र	संख्या	-	१०	
३	सेवा प्रवाह छिटो छरितो	प्रतिशत	-	९५	
४	सेवा प्रवाहमा संस्थागत दक्षता अभिवृद्धि	प्रतिशत	-	९०	
५	क्षमता विकास योजना	संख्या	-	१	

७.१.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- विद्युतीय माध्यमबाट सेवा प्रवाह गर्दा सबै उमेर समूह तथा क्षेत्रलाई सहजता नहुन सक्छ ।
- सेवाकालिन अवधिमा कर्मचारीहरू छिटै सरुवा हुने छैनन् ।

परिच्छेद ८ : कार्यान्वयन व्यवस्था

८.१. पृष्ठभूमि

पन्थौं योजनाको राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारले सहयोग गर्ने लक्ष्यका साथ प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षीय योजना तर्जुमा गरेको छ। योजनाबद्व विकासका लागि तथ्यगत अध्ययन, अनुसन्धान र विश्लेषण गर्दै विषयगत समस्या, चुनौति र अवसरहरूको पहिचान गर्ने र त्यसका आधारमा विषय केन्द्रित रणनीति र व्यवहारिक कार्यनीतिसहितको योजना आवश्यक पर्दछ। त्यसैले ढकारी गाउँपालिकाले पनि पन्थौं योजना तथा सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षीय योजनाका आधारमा ती योजनाका लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू प्राप्ती प्रदेशको योजना निर्माणलाई मार्गनिर्देश गर्न नीति तथा योजना आयोगले “सुदूरपश्चिम प्रदेशको स्थिति पत्र, २०७६” प्रकाशमा ल्याइसकेको छ। स्थितिपत्रले सुभाएका विभिन्न सवालहरू र विभिन्न सरोकारवाला संघसंस्था तथा व्यक्तिहरूको सुभाव समेत समेटी प्रदेश सरकारको पहिलो पञ्चवर्षीय योजना प्रकाशनमा ल्याएको छ र सोहि आधारमा ढकारी गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक योजना तयार पारिएको छ। योजनाहरूलाई तथ्य र प्रमाणमा आधारित र नतिजामुखी बनाउन हरेक आयोजनाको नतिजा खाका विकास गर्ने र पालिकाले कार्यान्वयन गरेको योजनाको नियमित रूपमा मूल्याङ्कन गरी उपलब्धि सार्वजनिक गर्ने व्यवस्थाको विकास गर्न पनि आवश्यक भएको छ।

८.२. संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संसाधन योजना

८.२.१. कार्यालय, जनशक्ति तथा सेवा व्यवस्थापन

सोच

सुविधायुक्त कार्यालय र सक्षम जनशक्तिमार्फत प्रशासनलाई जनमैत्री र प्रतिस्पर्धी बनाउने।

प्रमुख लक्ष्य

- गाउँपालिका प्रशासन सञ्चालनका लागि दरबन्दीअनुसारको पूर्ण जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने।
- सेवा कार्यालयहरू एकीकृत भवनबाट प्रदान गर्ने गरी व्यवस्थापन गर्ने।

उद्देश्य

- पूर्ण र सक्षम जनशक्तिको माध्यमबाट जनताका सेवाहरू सरल र प्रभावकारी रूपमा प्रदान गर्ने।
- नागरिकहरूको सोच, गुनासो, सुभाव तथा वडा कार्यालयका सूचनाहरू प्रशासनलाई सहज प्राप्त हुने व्यवस्था मिलाउने।

रणनीति तथा कार्यनीति

- वडा कार्यालयहरूको भवन निर्माण गर्दा एकीकृत सेवा प्रवाह गर्ने गरी निर्माण गर्ने।
- गाउँपालिकाको कार्यविभाजन नियमावलीको पुर्ण रूपमा परिपालना, अनुगमण तथा मूल्याङ्कन गर्ने।

- कर्मचारी प्रशासनलाई पर्याप्त, सक्षम र प्रभावकारी बनाउन सांगठनिक संरचना अनुसारको कर्मचारी आपूर्ति गर्न विशेष योजना बनाइ लागु गर्ने ।
- कर्मचारीहरुको क्षमता विकास तथा वृत्ति विकासमा विशेष योजनाहरु लागु गर्ने ।
- जनप्रतिनिधिलाई विषयगत कार्य विभाजन गरी जिम्मेवारी तोक्ने र सो को क्षमता विकासका लागि तालिम प्रशिक्षण भ्रमण लगायतका अवसरहरु प्रदान गर्ने ।
- गुनासो सुन्ने अधिकारीको व्यवस्था गर्ने ।
- निश्चित विधि विकास गरी सार्वजनिक सेवाको सन्तुष्टी मापन गर्ने ।

प्रमुख नतीजा

- गाउँपालिकाको विषयगत समिति तथा शाखाहरु प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन भएको हुनेछ ।
- आगामी २ वर्षभित्र पालिका तथा सबै वडा कार्यालयहरुको सुविधायुक्त भवन व्यवस्थापन भइसक्नेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

- कर्मचारी व्यवस्थापन
- सेवा व्यवस्थापन
- कार्यालय व्यवस्थापन
- क्षमता विकास कार्यक्रम
- तहगत सम्बन्ध तथा समन्वय

८.२.२. सूचना प्रविधि तथा प्रशासकीय सुशासन

सोच

आधुनिक सूचना प्रविधिसहितको प्रशासकीय सुशासन विकास गर्ने ।

प्रमुख लक्ष्य

सुशासनका सूचकहरुमा आधारित प्रशासकीय सुशासन प्रणाली विकास गर्ने ।

उद्देश्य

सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, परिणाममुखी, जवाफदेही र पारदर्शी बनाई सार्वजनिक सेवाप्रवाह र विकास प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउने ।

रणनीति तथा कार्यनीति

- प्राविधिकहरुले गर्ने लगत ईस्टमेटहरुमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने ।
- गाउँपालिकाको प्रोफाइललाई वार्षिक रूपमा अद्यावधिक गर्ने ।
- कम्तीमा वार्षिक रूपमा सेवाको गुणस्तर मापन गर्ने ।
- क्षमता विकास तथा अभिमुखिकरण तालिम दिने ।

- समिति तथा शाखाहरुलाई सक्षम र प्रतिस्पर्धी बनाउने ।

प्रमुख नतीजा

- डिजिटल प्रशासनिक सेवा सञ्चालन हुनेछ ।
- गाउँपालिकाको वेबसाइट समय समयमा अद्यावधिक भएको हुनेछ ।
- गाउँपालिका प्रोफाइल वार्षिक अद्यावधिक हुनेछ ।
- नियमित तथा चौमासिक सूचना प्रवाहको संयन्त्र क्रियाशील हुनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

- सूचना तथा प्रविधि विस्तार
- प्रशासनिक व्यवस्थापन

८.२.३. पारदर्शिता र जवाफदेहिता

सोच

पारदर्शी, जवाफदेही र जनविश्वासी गाउँपालिका विकास गर्ने ।

प्रमुख लक्ष्य

वार्षिक लेखाजोखामा गाउँपालिकाले पारदर्शिता र जवाफदेहिताका सूचकहरुको उत्कृष्ट स्तर हासिल गर्ने ।

उद्देश्य

- उत्कृष्ट सेवामार्फत गाउँपालिकालाई सक्षम र जनउत्तरदायी बनाउने ।

रणनीति तथा कार्यनीति

- वडा तथा विषयगत कार्यालय र हरेक योजनाहरुको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण अनिवार्य रूपमा गर्ने गराउने साथै ठुला आयोजनाहरुको सूचना बोर्ड राख्ने ।
- वार्षिक योजनाहरुको नियमित समिक्षा चौमासिक रूपमा गर्ने ।
- रणनीतिक योजनाको मध्यावधि समिक्षा दोस्रो र चौथो वर्षमा गर्ने ।
- रणनीतिक योजनाको अन्तिम मूल्याङ्कन पाँचौ वर्षमा गर्ने ।
- प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगले प्रदेश तथा स्थानीय तहबीच राजश्वको बाँडफाड गर्ने आधार अनुसार (जनसंख्या तथा जनसंख्यिक विवरण, क्षेत्रफल, मानव विकास सुचकाङ्क, खर्चको आवश्यकता, राजश्व संकलनमा गरेको प्रयास, पुर्वाधार विकास, विशेष अवस्था आदि) बजेट विनियोजन गर्ने ।

प्रमुख नतीजा

- कार्यविधिले निर्धारण गरेअनुसारको लक्ष्यमा सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण तथा नियमित अनुगमन सम्पन्न हुनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू

- सार्वजनीक सुनुवाई तथा सामाजीक परिक्षण
- योजना, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन
- लेखापरीक्षण
- सन्तुष्टि मापन सर्वेक्षण

८.२.४. सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्था व्यवस्थापन

सोच

सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्था परिचालनमार्फत आर्थिक-सामाजिक रूपान्तरणमा योगदान पुर्याउने ।

प्रमुख लक्ष्य

सामुदायिक गैरसरकारी संस्थाहरुको स्रोतमार्फत आर्थिक समृद्धिका नमुना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

उद्देश्य

- सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्थाहरुलाई सामाजिक सचेतीकरण तथा आर्थिक समृद्धि प्राप्तिका लागि परिचालन गर्ने ।
- स्थानीय समूहको कोषलाई एकीकृत गरी दिगो व्यवस्थापन गर्ने ।
- गैससहरुको प्रभावकारी परिचालन गर्ने ।

रणनीति तथा कार्यनीति

- गाउँपालिकाको आवधिक लक्ष्यमा सघाउ पुग्नेगरी संस्थाको दीर्घकालीन योजना बनाउन प्रेरित गर्ने ।
- सबैखाले संस्थालाई आफ्नो विषयगत क्षेत्रमा विशिष्ट पहिचान र दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।
- गरीबसँग विश्वेश्वर कार्यक्रमलाई अन्य गरीबी निवारणका कार्यक्रमसँग समन्वय गरि चरम गरीबी भएका परिवारमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- गरीबी निवारण कोष, ग्रामीण स्वालम्बन कोष र युवा स्वारोजगार कोषहरूबाट संचालित अनुदान र ऋणको कार्यक्रमहरू समन्वयात्मक रूपमा सञ्चालन गर्ने ।

प्रमुख नतीजा

- उद्देश्य, कार्यक्रम र दक्षताको आधारमा एकद्वार प्रणालीमार्फत गैरसरकारी संस्थाहरु परिचालन हुनेछन् ।
- विशिष्ठिकृत सेवामार्फत गैसस क्षेत्रको लगानी पारदर्शी, प्रभावकारी र नतीजामुखी बन्नेछ ।
- लक्षित वर्ग तथा समुदायको सशक्तिकरण र मूलप्रवाहीकरणमा विशेष सहयोग पुग्नेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू

- सामाजिक संस्था व्यवस्थापन
- गैसस साभेदार

८.३. विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट

गाउँपालिकाको आवधिक क्षेत्रगत विकासका कार्यक्रमहरूलाई मुख्य ५ वटा शीर्षकहरूमा विभाजन गरिएकोछ । उक्त शीर्षकहरूका लागि गाउँपालिकाको आ.व. २०८१/०८२ देखि २०८५/०८६ सम्मको कुल अनुमानित खर्च बजेट वार्षिक रूपमा समान रूपले वृद्धि प्रक्षेपण गरिएको छ । आम्दानी खर्चको तुलनामा आवधिक योजनाको क्षेत्रगत कार्यक्रम सञ्चालनका लागि अनुमानित आम्दानीभन्दा रकम अपुग हुने देखिन्छ । उक्त अपुग रकम विशेष कोषको लागि प्रदेश र संघमा कार्यक्रम पेश गर्ने, नीजिक्षेत्र तथा सहकारी संस्था परिचालन गर्ने, प्राकृतिक श्रोतबाट आन्तरिक आय बढाउने र सरकारी बजेट बाहेक संस्थागत सहयोग तथा निजी लगानीबाट पूर्ति हुनसक्ने गरी विनियोजन गरिएको छ । यसबाहेक गाउँपालिकाले अन्य सहयोग दाता तथा साझेदारी मोडेल विकास गर्नेछ ।

८.३.१. योजनाहरूको प्राथमिकीकरणका आधार

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा २४/३ बमोजिम निम्न आधारहरूमा वडा तथा वस्तीबाट आएका योजनाहरूको प्राथमिकीकरण गरिएको छ ।

- आर्थिक विकास र गरिबी निवारणमा प्रत्येक्ष योगदान पुऱ्याउने,
- उत्पादनमूलक र छिटो प्रतिफल दिने (ठूला आयोजनाहरूको हकमा बढिमा ३ वर्ष भित्र सम्पन्न हुने,
- राजस्व परिचालनमा योगदान पुऱ्याउने,
- सेवा प्रवाह, संस्थागत विकास र सुशासनमा योगदान पुऱ्याउने,
- स्थानीय श्रोत साधनमा आधारित भई जनसहभागिता अभिवृद्धि गर्ने,
- लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरणको अभिवृद्धि हुने,
- दिगो विकास, वातावरण संरक्षण र विपद् व्यवस्थापनमा योगदान पुऱ्याउने,
- समुदायलाई विपद् तथा जलवायु परिवर्तन उत्थानशिल (Resilience) बनाउने,
- स्थान विशेषको संस्कृति र पहिचान प्रवर्द्धन गर्ने,
- स्थानीय तहले आवश्यक देखेका अन्य विषयहरू,

ढकारी गाउँपालिकाका गौरवका आयोजनाहरू

क्षेत्रगत संकेत न.	कार्यक्रम तथा आयोजना	स्थान	वडा
१	आवासीय विद्यालय	बुढासैन	३
२	शिक्षा क्याम्पस स्नातक तह	बुढासैन	३
३	सूचना प्रविधि केन्द्र	ढकारी	१
४	शीत भण्डार	ढकारी	१
५	धान पकेट क्षेत्र घोषण	ढकारी	२
६	दुन्ता (दुङ्गानी खोला) सिँचाइ कुलो निर्माण	दुन्ता	२
७	सुन्तड (दुङ्गानी खोला) सिँचाइ कुलो निर्माण	चोइटे मुहान	२

८	ढकारी चक्रपथ (गैराखाल-भलाने-लोडेघाट- भिरभड- बलाता- ज्ञान मन्दिर, मैकाडाँडा- कज ढकारी) ट्रयाक खोल्ने	पालिका	२
९	चाइरा खोला तटबन्धन	चाइरा	२
१०	बाउले खोला तटबन्धन	झुफा	७

८.४. स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

आम्दानी तर्फः

ढकारी गाउँपालिकाको गत आ.व. २०७६/७७, २०७७/७८, २०७८/७९ र ०७९/८० को आम्दानी विवरण अध्ययन गर्दा गाउँपालिकाले प्राप्त गर्ने आय वृद्धि भएको पाईन्छ । उक्त आम्दानीको औसत वृद्धि २.५२ प्रतिशतले रहेको छ । विस्तृत विवरण तल तालिकमा समावेस गरिएको छ ।

तालिका ४३: पछिल्लो चार आ.व. को आम्दानी विवरण

आम्दानी विवरण	आ.व. २०७६/७७	आ.व. २०७७/७८	बृद्धि %	आ.व. २०७८/७९	बृद्धि %	आ.व. २०७९/८०	बृद्धि %
वित्तीय समानीकरण अनुदान	८४४०००००	८६८०००००		८९००००००		८७८७५०००	
सशर्त अनुदान चालु	१३७७७६०००	२०४०८०९९५		१५५९३६९६०		१५६३१७२७५२७	
सशर्त अनुदान पूँजीगत	०	०		०		०	
विशेष अनुदान चालु	१५००००००	१६००००००		०		०	
विशेष अनुदान पूँजीगत	०	०		०		०	
समपूरक अनुदान चालु	२४४०००००	३७८८०००		०		०	
समपूरक अनुदान पूँजीगत	०	०		५६३९९३८		३३१७९००	
संघीय सरकार तर्फको जम्मा	२६१५७६०००	३१०६६८९५		२८१२९०३९६		२८३०१२६२१	
प्रदेश समपूरक अनुदान	१४०२७०००	१५४७६०००		०		०	
सशर्त अनुदान प्रदेश सरकार	२३०६०००	५०९०००					
वित्तीय समानीकरण अनुदान प्रदेश सरकार	६८८२०००	६९९५०००		६०३४०००		६३३८०००	
विशेष अनुदान चालु	७५०००००	६८०००००		०		०	
विशेष अनुदान पूँजीगत	०	०		२१०६९०९		२५०००००	
प्रदेश तर्फको जम्मा	३०७१५०००	२९७७२०००		८१४०९०९		२५०००००	
राजश्व बाँडफाँड	५६१६८१४०	७०४०८६०६		८११४५२१४		२१३०८००७	
आन्तरिक आम्दानी	१४९९९५९३	६८२५८७०९		४२८८१२७३		१४१७१७०	
कूल जम्मा	३५६९४५५७१	४१५२७८५३	१६.६	३७४२६०९५८	-९.८८	३७७३६१४८६	०.८३

खर्च तर्फ :

गाउँपालिकाको खर्च तर्फको पछिल्लो चार वर्षको अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा चालु खर्च औषत रूपमा सापेक्षित रूपले बढेको देखिन्छ । आ.व. २०७६/७७ मा गाउँपालिकाको समग्र चालु खर्चको विभिन्न शिर्षकहरूमा गरी रकम रु. १९ करोड १८ लाख ७७ हजार रहेको थियो जुन रकम आ.व. २०७७/७८ मा आपुगदा रकम रु. ३२ करोड २९ लाख ४७ हजार हुन पुगेको देखिन्छ । यी दुई आ.व.को चालु खर्चको रकममा बढ्दि भएको प्रतिशत करिब ६८.३ प्रतिशत हुनआउँछ । त्यसैगरी आ.व. २०७८/७९ को गाउँपालिकाको चालु खर्च हेर्ने हो भने करिब ३१ करोड १९ लाख ४४ हजार रहेको छ । जुन रकम अधिल्लो आ.व.को तुलनामा ३.४ प्रतिशतले घटी भएको देखिन्छ । आ.व. २०७९/८० मा अझ द.द९ प्रतिशत घटी २८ करोड ४२ लाख १९ हजार खर्च भएको देखिन्छ । त्यसैगरी पूँजीगत खर्च तर्फ आ.व. २०७६/७७ मा करब ११ करोड २९ लाख ७ हजार भएको थियो जुन आ.व. २०७८/७९ मा आइपुगदा करिब १२ करोड ५८ लाख ३६ हजार रहेको छ, भने आ.व. २०७९/८० मा उक्त खर्च रकम करिब द करोड द८ लाख ६० हजार पुगेको छ । आ.व. २०७९/८० मा द करोड ७४ लाख ४८ हजार पूँजीगत खर्च भएको छ । पालिकाको खर्च गर्ने क्षमता घट्दै गएको देखिन्छ, जसलाई अब बढाउनुपर्ने हुन्छ । पछिल्लो चार वर्षमा भएको खर्चको विस्तृत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४४ : पछिल्लो चार आ.व. को खर्च विवरण

खर्च विवरण	आ.व. २०७६/७७	आ.व. २०७७/७८	बढ्दि %	आ.व. २०७८/७९	बढ्दि %	आ.व. २०७९/८०	बढ्दि %
चालु खर्च	१९१८८७७९८	३२२९४७०६९	६८.३	३११९४४८९९	-३.४	२८४२१९६३९	-८.८९
पूँजीगत खर्च	११२९०७२६९	१२५८३६१५९	११.४६	८८८८०९२६	-२९.३८	८७४४८८३८४	-१.५९
जम्मा	३०४७८४४६८	४४८७८३२२८	४७.२५	४००८०५९२६	-१०.६९	३७१६६८०२३	-७.२७

८.१. कानुनी आधार

नेपालको संविधानको धारा ५९ अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रको आर्थिक अधिकार सम्बन्धी विषयमा कानुन बनाउने, वार्षिक बजेट बनाउने, निर्णय गर्ने नीति तथा योजना बनाउने र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा २४ ले स्थानीय निकायको आफ्नो अधिकारक्षेत्रको विषयमा स्थानीयस्तरको विकासको लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत, विषय क्षेत्रगत मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागु गर्नुपर्ने व्यवस्था समेत गरेको छ । संविधानको उक्त व्यवस्था र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन अनुसार ढकारी गाउँपालिकाको लागि ५ वर्षे आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्न निम्न कानुनी आधारहरू लिइएको छ:

- नेपालको संविधान २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
- अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन २०७४
- राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४
- संघीय आर्थिक कार्यविधि ऐन २०७५

- विकास सहायता नीति २०७१
- सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३
- वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट (मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत) तर्जुमासम्बन्धी मार्गदर्शन २०७४

८.४.२. श्रोत अनुमानका क्षेत्रहरु

नेपालको संविधान २०७२ को दफा ६० ले राजस्व श्रोतको बाँडफाँड हुने व्यवस्था गरेको छ। अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को परिच्छेद ४ दफा ८,९,१० र ११ बमोजिम यस ढकारी गाउँपालिकालाई प्राप्त हुनसक्ने आर्थिक श्रोतहरु निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ:

तालिका ४५: गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने बजेटको स्रोत तथा शीर्षकहरुको विवरण

सि.न.	श्रोत	शीर्षकहरु
१	नेपाल सरकार	वित्तीय समानीकरण, सशर्त, विशेष र समपूरक अनुदान
२	प्रदेश सरकार	वित्तीय समानीकरण, सशर्त, विशेष र समपूरक अनुदान
३	राजस्व बाँडफाँड	मूल्य अभिवृद्धि कर, आन्तरिक उत्पादनमा लागेको अन्तशुल्कको रकम, प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम
४	आन्तरिक आम्दानी	एकीकृत सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर, सेवा शुल्क, दस्तुर, गैर कर आदि
५	अन्तरस्थानीय तह लगानी	फोहोर प्रशोधन केन्द्र निर्माण बजेट आदि
६	वैदेशिक स्रोत	नेपाल सरकारबाट स्वीकृति प्राप्त कार्यक्रमका रकमहरु
७	जनसहभागिता	विकास निर्माणमा उपभोक्ताबाट सङ्गलित रकम
८	आन्तरिक ऋण	आयोगको मापदण्ड बमोजिम स्वदेशी वित्तीय संस्थाबाट लिएको ऋण

८.४.३. वृद्धिदर अनुमानको आधार

विगत चार वर्ष यताको कुल बजेटको आकारसँगै स्थानीय तहमा विनियोजन हुने बजेटको अंश निरन्तर वृद्धि भइरहेको छ। ढकारी गाउँपालिकाको आगामी आ.व.को लागि अनुमानित आय तथा व्यय तयार गर्नका लागि विगत पाँच वर्षमा भएको कुल बजेटको बढोत्तरी तथा कुल बजेटमध्ये स्थानीय तहमा भएको बजेटको अंशमा भएको बढोत्तरीलाई आधार मानी हाल विनियोजित बजेट तथा खर्चमा सरदर १० प्रतिशत वृद्धि गरी अनुमान गरिएको छ। वृद्धिदर अनुमानको आधारका लागि चार वर्षको २०७७/७८ देखि २०७९/८० मा भएको आम्दानीको आधारमा १० प्रतिशत वृद्धि गरी तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४६ : ढकारी गाउँपालिकाको आवधिक आमदानी बजेट अनुमान

आमदानी विवरण	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	जम्मा
वित्तिय समानिकरण अनुदान नेपाल सरकार	९६५५२५००	१०६२०७७५०	११६८२८५२५	१२८५११३७७	१४१३६२५१५	५८९४६२६६७
सशर्त अनुदान चालु नेपाल सरकार	१७१४९००३	१८९१४३९०३	२०८०५८२९३	२२८८६४१२२	२५१७५०५३५	१०४९७६५८५
सर्वानुदान नेपाल सरकार पूँजीगत	३३०४३७७४	३६३४८१५२	३९९८२९६७	४३९८१२६४	४८३७९३९०	२०१७३५५४७
संघीय विशेष अनुदान	६००८९९६	६६०९८०८	७२७०७८८	७९९७८८६७	८७९७६५४	३६६८५०३३
समपूरक अनुदान नेपाल सरकार	३६४९६९०	४०९४६५९	४४९६९२५	४८५७७३७	५३४३५११	२२२८१७२२
प्रदेश समपुरक अनुदान	०	०	०	०	०	०
विशेष अनुदान प्रदेश सरकार	२७५००००	३०२५०००	३३२७५००	३६६०२५०	४०२६२७५	१६७८९०२५
वित्तिय समानिकरण अनुदान प्रदेश सरकार	६९७७८००	७६६८९८०	८४३५८७८	९२७९४६६	१०२०७४१२	४२५६३५३६
राजश्व बाँडफाँड	८९४३८८०७	९८३८८२६७	१०८२२०९५६	११९०४३०६	१३०९४७३५७	५४६०३२८५९
आन्तरिक आमदानी	३८५८५४५१	४२४४३९९६	४६६८८३९६	५१३५७२३६	५६४९२९५९	२३५५६८०३८
कूल जम्मा	४४८९४९९४१	४९३८४४९३५	५४३२२९४२८	५९७५५२३७१	६५७३०७६०८	२७४०८८४२८३

आधार वर्ष २०८१/८० को आधारमा १० प्रतिशतको सरदर वार्षिक वृद्धिको आधारमा अनुमानित गरिएको छ ।

८.५. स्रोत परिचालन रणनीति

वित्तीय व्यवस्थापन तथा बजेट परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउन गाउँपालिकाले निम्न प्रक्रियाहरु अपनाउने छः

क. ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरुको परिपालन निम्न ऐन नियम तथा कार्यविधिहरुको आधारमा वित्तीय प्रणालीलाई व्यवस्थापन गर्नेछ :

- नेपालको संविधान २०७२,
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४
- गाउँपालिका विकास योजना २०७३।७८
- गाउँपालिकाको वार्षिक नीति तथा बजेट
- वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमासम्बन्धी मार्गदर्शन २०७४
- स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४
- सार्वजनिक खरीद ऐन २०६३
- सार्वजनिक खरीद नियमावली २०७५

ख. लेखा व्यवस्थापन तथा बजेट अनुगमन

कानुनले तोके बमोजिम र आवधिक योजनाले परिकल्पना गरे बमोजिमको वित्तीय व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक कर्मचारी व्यवस्थापन वित्तीय व्यवस्थापन नीति तथा संयन्त्र र विद्युतीय प्रविधिलगायतका प्रणालीहरु व्यवस्थापन गर्नेछ ।

ग. पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आर्थिक पारदर्शिता र जवाफदेहिताका लागि गाउँपालिकाका योजना, प्रगति तथा अनुगमन प्रतिवेदनहरु वेभसाइटमा राख्ने, जनगुनासाहरु लिन र जवाफ दिन सकिने किसिमका एप्लिकेशनको पहुँच विस्तार गर्ने, वार्षिक प्रकाशन गर्ने, मिडिया अनुगमन गराउने तथा आमचार संवाद कार्यक्रमहरु राख्ने योजनाहरु लागु कार्यान्वयन गर्नेछ ।

८.५.१. योजना प्रक्रिया

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले तयार गरेका नीति, कार्यक्रम तथा योजनाहरुको अतिरिक्त यो आवधिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, अभिलेख प्रणाली र सिकाइ प्रक्रियालाई यस खण्डमा व्यवस्था गरिएको छ । यी व्यवस्थाहरु संघीय तथा प्रादेशिक ऐन, नियमहरु र गाउँपालिकाले तय गरेको नीति, ऐन तथा नियमावलीहरुको आधारमा कार्यान्वयन हुनेछ । गाउँपालिकाको वार्षिक योजना प्रक्रियालाई स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ ले मार्गदर्शन गर्नेछ । उक्त मार्गदर्शनभित्र रही निम्नअनुसार योजना तर्जुमा हुनेछः

क. योजना छनौटका तह

- संघ संस्था तह: संघ संस्थाका योजनाहरु संकलन गर्ने ।
- वस्ती तह: वस्तीस्तरको योजना संकलन गर्ने ।
- वडा तह: वडा तहको योजना संकलन गर्ने ।
- गाउँ कार्यपालिका तह: पालिका स्तरीय योजनाहरु छनौट गर्ने ।

- गाउँसभा तह: कार्यपालिकाले पेश गरेका योजनाहरूको अन्तिम छनौट गर्ने ।

विभिन्न तहमा योजना छनौट गर्दा दिग्दर्शनले तोकेको प्राथमिकताका आधारहरु र संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहबीच तालमेल मिलाउनुपर्ने विषयमा ध्यान दिइनेछ ।

ख. योजना तर्जुमा समितिहरु

- विषयगत समिति: विषयगत योजनाहरु तयार गर्ने ।
- स्थानीय राजस्व परामर्श समिति: राजस्व योजनाका लागि परामर्श दिने ।
- स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति: आयस्रोत अनुमान गरी विनियोजन रकम निर्धारण गर्ने ।
- बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति: विस्तृत कार्यक्रम तथा बजेट तयार गर्ने ।

ग. बजेट तयारी तथा अखित्यारी चरण

- बजेटको पूर्वतयारी: पौष मसान्तभित्र ।
- संघबाट बजेट सीमा प्राप्त गर्ने: फागुन मसान्तभित्र ।
- प्रदेशबाट बजेट सीमा प्राप्त गर्ने: चैत मसान्तभित्र ।
- कार्यपालिकामा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम मस्यौदा पेश: असार ५ गतेभित्र ।
- गाउँपालिका पेश: असार १० गतेभित्र ।
- गाउँपालिकाबाट अन्तिम स्वीकृति: असार मसान्तभित्र ।
- बजेट प्रकाशन: साउन १५ गतेभित्र ।
- अध्यक्ष/प्रमुखले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई बजेटको खर्च गर्ने अखित्यारी प्रदान गर्ने: सभाबाट पारित भएको ७ दिनभित्र ।
- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सम्बन्धित विभाग/शाखा तथा वडालाई कार्यान्वयनको अखित्यारी दिने: आफूले अखित्यारी पाएको १५ दिनभित्र ।

घ. वार्षिक योजनामा आवधिक योजना समावेश गर्ने प्रक्रिया

वार्षिक योजना तयार गर्दा आवधिक योजनाले तय गरेका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा वडागत वार्षिक कार्यक्रमहरूलाई समावेश गर्नुपर्नेछ । यसरी प्रस्ताव गरिएका योजनाहरु हरेक तहगत योजना तर्जुमा प्रक्रियामा प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ । मूलभूत उद्देश्य, लक्ष्य, नतीजा र रणनीति तथा कार्यनीतिहरुमा खास असर नपर्ने गरी स्थानीय क्रियाकलापहरूमा औचित्यतासाहित सामान्य हेरफेर गर्न सकिनेछ । यसरी योजना बनाउँदा सबै सरोकारवालाहरूलाई जानकारी, सहभागिता र सहमतिको आधारमा तयार गर्नुपर्नेछ । यी प्रक्रियाहरु बैठकको रेकडबाट पुष्टि गर्नुपर्नेछ ।

द.६. आवधिक योजना कार्यान्वयन

पृष्ठभूमि

समृद्ध ढकारी निर्माण गर्न बनेका योजनाहरूको सफल कार्यान्वयनकालागि तीन तहका सरकारहरू बीच मात्र नभई पालिका भित्रैका सबै वडा कार्यालयहरू तथा विभिन्न सरकारी कार्यालयहरू बीच समन्वय एवम् सहकार्य अत्यावस्यक हुन्छ । नेपालको संविधानको धारा २३२ मा तीन तहका सरकारहरूको सम्बन्ध सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित हुने उल्लेख गरेको छ । त्यसैगरी अनुसूची ५ मा नेपाल सरकारले सम्पादन गर्ने एकल अधिकार क्षेत्र भित्रका कार्यहरू, अनुसूची ६ मा प्रदेश सरकारले

सम्पादन गर्ने कार्यहरू, अनुसूची ७ मा संघ र प्रदेशले साभा रूपमा सम्पादन गर्ने कार्यहरू, अनुसूची ८ मा स्थानीय तहका एकल अधिकार क्षेत्र भित्रका कार्यहरू र अनुसूची ९ मा तीन तहका सरकारले सम्पादन गर्ने साभा अधिकारका कार्यहरू उल्लेख गरिएको छ । देशमा संघीयताको अभ्यास प्रारम्भ भए पश्चात् तीन तहमा (संघ, प्रदेश र स्थानीय तह) सरकार गठन भई क्रियाशील भएका छन् । तीन तहका सरकारले कार्यान्वयन गर्ने एकल अधिकार क्षेत्रका कार्यहरूमा प्रष्टता भए तापनि साभा अधिकार भित्रका कार्यहरू कार्यान्वयन गर्ने कार्यहरूमा प्रष्टता आएको छैन । तसर्थ तीन तहका सरकारले प्रभावकारी काम सम्पादन गर्न आपसी सामन्जस्य, समन्वय र सहकार्य आवश्यक पर्दछ । प्रष्टता नभएका कार्यहरू आपसी सहकार्य र समन्वयमा सम्पादन गरी जनतालाई सरकारको उपस्थिति र अनुभूति गराउन सकिन्छ ।

प्रमुख समस्या

- स्थानीय तहका क्षेत्राधिकारहरू मोटामोटी रूपमा मात्र उल्लेख गरिएको र तोकेर नछुट्याइएको हुँदा कार्य सम्पादन गर्न केही अस्पष्टताहरू रहेको ।
- कार्य विस्तृतीकरणमा केही व्याख्या गरिएको भए तापनि व्याख्या नभएका कैयौं सवालहरू रहेको ।
- कार्यान्वयन चरणमा ती कार्यहरू दोहोरिने, एक अर्काको क्षेत्र अतिक्रमण हुने ।
- तीन तहका सरकारले कार्यान्वयन गर्ने आयोजनाहरूको हालसम्म वर्गीकरण नभएको ।
- योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा थप समस्या पैदा गरेको ।

चुनौति र अवसर

- तीन तहका सरकारले कार्यान्वयन गर्ने आयोजनाहरूको वर्गीकरण गरी कार्य प्रष्टता गर्नु । प्राथमिकतामा परेका आयोजनाहरू कार्यान्वयनकोलागि स्रोत व्यवस्थापन गर्नु ।
- आयोजना कार्यान्वयनमा प्रभावकरिता ल्याउनु ।
- आयोजनाहरूको वर्गीकरण गरी कार्य प्रष्टता ल्याउन आयोजना वर्गीकरण सम्बन्धी छलफलले नीति निर्माताको ध्यान आकर्षण गर्नु । संघीयता कार्यान्वयनकोलागि कार्यतालिका निर्माण हुनु ।

दीर्घकालीन सोच

“सबै तहका सरोकारवाला सरकारहरू तथा सरकारी निकायसँग सहअस्तित्व सहितको सहकार्य“

लक्ष्य

सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको आधारमा समृद्धि हासिल गर्ने ।

उद्देश्य

१. आयोजना पहिचान, बजेट विनियोजन तथा निर्माणमा सबै तहका सरोकारवाला सरकारहरू तथा सरकारी निकायसँग समन्वय एवम् सहकार्य गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ४७: योजना कार्यान्वयन गर्न अन्तरसरकार समन्वयका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
<p>उद्देश्य १: आयोजना पहिचान, बजेट विनियोजन तथा निर्माणमा सबै तहका सरोकारवाला सरकारहरू तथा सरकारी निकायसँग समन्वय एवम् सहकार्य गर्नु ।</p>	
<p>१.१: तीन तहका सरकारको कार्यक्षेत्र र क्षेत्राधिकार प्रष्ट गर्न आयोजनाहरूको वर्गीकरण गर्न प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गर्ने ।</p>	<p>१. ठूला र रणनीतिक आयोजनाहरूको लागि आवश्यक स्रोत बहुपक्षीय समन्वय र सहकार्य मार्फत् व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>२. रणनीतिक महत्वका ठूला आयोजनाहरू संघीय तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्य र समन्वयमा पहिचान, विकास र कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p> <p>३. जनतामा सेवाप्रवाह गर्ने साना आयोजनाहरूको पहिचान, विकास र कार्यान्वयन गर्न स्थानीय सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य गरिनेछ ।</p>

क. कार्यान्वयन योजना

वार्षिक योजना तयार गर्दा कार्यपालिका बैठकमा कार्यान्वयन योजनाको मुख्य विषयहरु समावेश गरिनेछ । कार्यान्वयन योजनामा कार्यक्रम, बजेट, साभेदार, लाभग्राही, जिम्मेवारी, मुख्य नतीजा र समयतालिका उल्लेख हुनेछ । सो को आधारमा सम्बन्धित कार्यान्वयन निकायले विस्तृत कार्ययोजना बनाइ कार्यान्वयन गर्नेछ ।

ख. कार्यान्वयन संयन्त्र

विशेष योजनाबाहेक अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन योजना कार्यान्वयनका लागि स्थायी प्रकृतिको निम्न संरचनाले योजना कार्यान्वयन गर्नेछ:

- गाउँपालिका स्तरीय योजना तथा अनुगमन समिति: जनप्रतिनिधि तथा प्रमुख कर्मचारी सम्मिलित समिति ।
- गाउँपालिका स्तरीय योजना कार्यान्वयन समिति: विषयगत महाशाखा/शाखा प्रमुखहरूको समिति ।
- विषयगत समिति: जनप्रतिनिधिहरूको गाउँपालिका स्तरीय विषयगत समिति ।
- वडास्तरीय योजना तथा अनुगमन समिति ।
- विषय विज्ञ तथा परामर्श समिति ।

ग. कार्यान्वयन विधि

माथिको संयन्त्रले योजना कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित गर्न निम्न विधिहरु अवलम्बन गर्नेछ:

- कार्ययोजना विस्तृतीकरण: कार्यक्रम, बजेट, कार्यविधि, समय, जिम्मेवारी, नतीजाहरूको विस्तृत विवरण ।
- लागत इस्टिमेट तथा डिजाइन तयारी र स्वीकृति
- खरिद विधि छनोट
- योजना पेश, सम्झौता र कार्यदेश
- कार्यान्वयन, अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण
- प्रतिवेदन तथा मूल्याङ्कन
- योजना फरफारक

८.७. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

पृष्ठभूमि

अनुगमनले विकास कार्यक्रम र आयोजनाहरूको नतिजा खोज्ने र कार्यान्वयन गर्ने पक्षलाई बढी जिम्मेवार बनाउनुको साथै जवाफदेही पनि बनाउँछ । नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको कार्यान्वयनको सुनिश्चिततालागि अनुगमन तथा त्यसबाट प्राप्त नतिजाको विश्लेषणकालागि मूल्याङ्कनको आवश्यकता पर्दछ । विकास आयोजनाहरूबाट, निर्धारित समयावधि भित्र निश्चित उपलब्धि तथा लागत अनुसारको प्रतिफल प्राप्त भए/नभएको यकिन गर्न सक्त एवम् निष्पक्ष अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था हुनुपर्दछ । अनुगमन एउटा निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया हो, जो आयोजना कार्यान्वयनको चरणमा गरिन्छ, यसको मुख्य उद्देश्य चालु परियोजनाको प्रगति र ढिलासुस्तीको बारेमा सरोकारवालाहरूलाई समयमा नै जानकारी गराई परियोजनालाई सही बाटोमा हिंडाउनु हो ।

प्रमुख समस्या

कर्मचारीहरूको स्थायित्व नहुनु, आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनाहरू उपलब्ध र व्यवस्थित नहुनु । सीमित बजेट, तथ्याङ्कको कमजोर आधारहरू, संस्थागत संरचनाहरू व्यवस्थित नहुनु । पर्याप्त जनशक्ति र भौतिक संरचना नहुनु ।

चुनौति र अवसर

सफलतापूर्वक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन गर्नु । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको स्थापना गर्नु ।

नतिजामूलक तथ्यहरूको पहिचान गरी आयोजनामा समावेश गर्नु ।

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन बारे संस्थागत धारण बन्नु । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यको लागि संगठन संरचना निर्माण गर्दा महत्व दिनु ।

दीर्घकालीन सोच

“प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास“

लक्ष्य

नतिजामूखी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई विकास निर्माण तथा व्यवस्थापनमा संस्थागत एवम् स्थापित गर्ने

उद्देश्य

१. योजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउनु ।
२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संरचनाको निर्माण तथा नीतिगत व्यवस्था गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ४८: अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: योजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउनु ।	
१.१: जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको क्षेत्रमा काम गर्ने सबै जनशक्तिलाई बलियो साझेदारीको निर्माण, M&E Matrix, Project Performance Information System –PPIS, Software, M&E data को प्रयोग, अभिलेख व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिनेछ ।
१.२: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका बनाई तहगत रूपमा अनुगमन संयन्त्र विकास गर्ने ।	१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शनको प्रयोगबाटे अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. हरेक वडाले महिनाको एकपटक र कार्यपालिकाले चौमासिक रूपमा कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयन प्रगति अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
१.३: आयोजनाहरूको हरेक पक्षलाई आधार मानी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउने ।	१. सार्वजनिक नीति, पञ्चवर्षीय योजना, आर्थिक नीति तथा कार्यक्रम, बजेट तथा आयोजनाको दस्तावेज र अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ । २. हरेक आयोजनाको समयमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विश्लेषणको आधारमा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनलाई परिणाममुखी र प्रभावकारी बनाइनेछ ।
उद्देश्य २: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संरचनाको निर्माण तथा नीतिगत व्यवस्था गर्नु ।	
२.१: अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि स्पस्ट नीति बनाई लागु गर्ने ।	१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन पुनरावलोकन गरी प्रभावकारी ढङ्गबाट कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२.२: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्य प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।	२. आयोजनागत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन शाखालाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
२.३: योजना कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई यथार्थपरक र परिणाममुखी बनाउने ।	दिगो विकास लक्ष्यका सूचकहरूको प्रगतिलाई अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा एकीकृत गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

१. आयोजनाहरूको आवश्यक अनुगमन र मूल्याङ्कन
२. निर्देशिका तथा अन्य सामग्रीको विकास
३. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन
४. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना तर्जुमा
५. सूचकहरूको निर्माण

अपेक्षित उपलब्धि

आयोजना अनुगमन र मूल्याङ्कनकोलागि छुट्टाछुटै निर्देशिका बनेको हुनेछ। हरेको आयोजनाकोलागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका सूचकहरू बनेका हुनेछन्। सूचकहरूको आधारमा आयोजनाहरूको मूल्याङ्कन गरिएको हुनेछ। विकासकोलागि छुट्याइएको बजेटको निश्चित प्रतिशत अनुगमन तथा मूल्याङ्कनकोलागि छुट्याइएको हुनेछ। अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट निस्केका परिणामहरू र सिफारिसहरूलाई योजना तर्जुमा समावेश गरिएको हुनेछ।

८.७.१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको आवश्यकता

आवधिक योजनाले निर्धारित गरेको लक्ष्य, उद्देश्य तथा अपेक्षित प्रतिफलहरू हासिल उन्मुख भए नभएको निगरानी गर्न र लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तिको लेखाजोखा गर्न अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ। आवधिक योजनाको कार्यान्वयनका लागि वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको स्थापना गरी योजनाले निर्धारण गरेका लक्ष्य, असर र प्रतिफल हासिल गर्ने दिशातर्फ भएको प्रगति आवधिक रूपमा मापन गर्नुपर्दछ।

यसका लागि योजना कार्यान्वयनका दौरान आइपर्ने समस्याहरूको समाधान एवम् गरिएको लगानी तथा स्रोतसाधनको प्रवाह आशातित ढङ्गबाट भए नभएको जानकारी समेत प्राप्त गर्नुपर्ने हुन्छ। तसर्थ गाउँपालिकाको आवधिक योजनाको आधारमा वार्षिक योजना तर्जुमा गरी सोको कार्यान्वयनको लागि वार्षिक कार्यान्वयन कार्यतालिका समेत तयार गर्नुपर्दछ। यसरी तयार भएको कार्यान्वयन कार्यतालिकामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका कार्यहरूसमेत निर्दिष्ट गर्ने एवम् सो अनुसार अनुगमन गर्ने र उद्देश्य प्राप्तिको अवस्था लेखाजोखा गर्न मूल्याङ्कन गर्ने कार्यप्रणाली स्थापित गर्नुपर्दछ।

८.७.२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी

स्थानीय आवधिक योजनाको प्रभाव, असर, प्रतिफलको नतिजा मापन तथा सञ्चालित कार्यक्रमको प्रक्रिया अनुगमन गर्नुपर्दछ। प्रक्रिया अनुगमन तथा प्राप्त नतिजाको मापन गर्ने जिम्मेवारी कार्यपालिकाको हुनेछ र यस कार्यमा वार्षिक विकास कार्यक्रमको अनुगमन, सुपरीवेक्षण र प्रतिवेदनको लागि गठित अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समितिलाई परिचालन गर्नुपर्नेछ। आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा संलग्न हुने निकायहरूको निम्न हुनसक्दछन्:

- गाउँ कार्यपालिका
- जिल्ला समन्वय समिति

८.७.३. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया

वार्षिक योजना अनुगमनका लागि स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ ले तोकेवाहेक वार्षिक तथा आवधिक योजनाको प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि निम्न विधिहरू अवलम्बन गरिनेछ:

क. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका चरणहरू

- योजना चरण : यस चरणका आवधिक योजना तथा आवधिक कार्यक्रमका सूचीहरू वार्षिक योजनाभित्र के, कति समावेश भए भन्ने पक्ष यकिन गरिनेछ।

- कार्यान्वयन चरण : यस चरणमा योजनाको गति अनुगमन (Track monitoring) चौमासिक रूपमा गरिनेछ । यसमा मुख्यतया: योजनाहरूको प्रगति अपेक्षित नतीजा र आवधिक लक्ष्य प्राप्तितर उन्मुख भए नभएको यकिन गरिनेछ ।
- कार्यसम्पन्न चरण : यस चरणमा योजनाको उद्देश्य, विधि, बजेट र समयभित्र तोकिएको नतीजा हासिल भए नभएको यकिन गरिनेछ ।
- प्रभाव मूल्याङ्कन चरण : आवधिक योजनाले प्राथमिकतामा राखेका गैरव आयोजनामध्येका विषयगत, स्थानगत, लाभग्राही र बजेटअनुसार केही योजनाहरूको प्रभाव मूल्याङ्कन गरिनेछ । यस अन्तर्गत कार्यक्रमले जीवनस्तर सुधारमा ल्याएको परिवर्तनबारे लेखाजोखा गरिनेछ ।

ख. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विधि

१. कार्यपालिकामा एकीकृत कार्यान्वयन कार्ययोजना पेश गरेको १५ दिनभित्र अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले आफ्नो वार्षिक अनुगमन कार्ययोजना बनाइ कार्यान्वयन गर्नेछ ।
२. गाउँपालिकाले १ करोड बढी लागतका योजनाको योजना सम्पन्न भएको २ वर्षभित्र तेस्रो पक्षबाट प्रभाव मूल्याङ्कन गराउनेछ ।
३. आवधिक योजनाको प्रभाव थाहा पाउन, योजनाले लक्ष राखेका लाभग्राहीहरू लाभान्वित भए नभएको एकीन गर्न आगामी योजना तर्जुमाको लागि पृष्ठपोषण लिन, योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन विधिमा आवश्यक परिमार्जन गर्न बहुसरोकारवाला निकायहरूको सहभागितामा तीन वर्षपछि प्रभाव मूल्याङ्कनको व्यवस्था गर्नेछ । यस्ता प्रभाव मूल्याङ्कनको नतीजा कार्यपालिकाको बैठकमा प्रस्तुत गरी सरोकारवालाहरूको जानकारीको लागि सार्वजनिक समेत गर्ने छ ।
४. अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले गरेको कामको प्रतिवेदन प्रत्येक २ महिनामा पेश गरी कार्यपालिकाको बैठकमा छलफल गर्नेछ ।
५. अनुगमनका लागि निम्न विधिहरू प्रयोग गरिनेछ:
  - स्थलगत अवलोकन,
  - सरोकारवालाहरूसँग छलफल,
  - नागरिक समाजका सँस्थाहरू परिचालन,
  - मिडिया अनुगमन
  - सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण तथा सार्वजनिक परीक्षण वेब साइट, मोबाइल एप्स् तथा सूचना पाटीमा प्रकाशन

अनुसूची १ : ढकारी गाउँपालिकाको मुख्य कार्यक्रम र कार्यतालिका र वजेट अनुमान (बजेट रु. लाखमा)
आर्थिक विकास क्षेत्र

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार बर्षको वर्षस्था (४)	जनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम							प्रतिएकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण
					०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
१	कृषि तथा पशुपालन													
१.१	कृषि उपजको संकलन र वितरण केन्द्र वडास्तरमा संचालन (कृषि बजार)	संख्या	०	८	५	५	९०	९०	९०	४०	५	गापा आफै	वडा १- ८	
१.२	शित भण्डार (Cold Store) (पालिका गौरवको योजना)	संख्या	०	१	२०	२०	२०	३०	३०	१२०	१२०	संघीय सरकार	वडा न १	
१.३	पालिकाको कृषि नीति तयार गर्ने	पटक	०	१	५	०	०	०	०	५	५	आफै	पालिका	
१.४	प्रांगारिक मल उत्पादन तालिम (७ दिने ३० जनाको समूह)	पटक	०	५	७	७	७	७	३५	७	आफै	पालिका		
१.५	कृषि प्रविधि तथा यान्त्रीकरण अनुदान (प्रत्येक वडामा ५ कृषक समूह)	संख्या	०	४०	८	८	८	८	८	४०	१	आफै	वडा न. १- ८	
१.६	पालिका स्तरीय बहुउद्देशीय नसरी स्थापना	संख्या	०	१	०	५	०	०	०	५	५	आफै	वडा न ३	
१.७	वास्तविक कृषि व्यवसायी पहिचान गरि २४० जना (प्रत्येक वडा बाट ३० जना) किसानलाई तालिम प्रदान गर्ने (७ दिने ३० जनाको समूह)	पटक	०	८	५	५	९०	९०	९०	४०	५	आफै	पालिका	
१.८	धानखेति पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (कृषक समूह) विउमा अनुदान (पालिका गौरवको योजना)	क्षेत्र	०	६	६	६	६	६	६	३०	६	आफै	वडा न २	

१.९	आलु खेति पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (कृषक समूह) वितुमा अनुदान	क्षेत्र	०	६	४	४	४	४	४	२०	३.४	आफै	सबै वडा
१.१०	फलफूल पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (कृषक समूह) (कागती, केरा, अम्बा) वितुमा अनुदान	क्षेत्र	०	६	४	४	४	४	४	२०	३.४	आफै	वडा १-८
१.११	बेमौसमी तरकारी खेति जोन निर्धारण तथा अनुदान (कृषक समूह) (सिमि, साग, काका) वितु+तालिम	क्षेत्र	०	६	६	६	६	६	६	३०	५	आफै	वडा १-८
१.१२	टिसुर पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (कृषक समूह)	क्षेत्र	०	६	२	२	२	२	२	१०	१.७	आफै	वडा १-८
१.१३	गाइपालन पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (समूहगत) गाइ खरिदमा ५०% अनुदान	क्षेत्र	०	६	८	८	८	८	१०	४२	०.५	आफै	वडा १-८
१.१४	माहुरी पालन क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (माहुरी+माहुरीघार अनुदान)	क्षेत्र	०	६	२	४	४	४	४	१८	३	आफै	वडा १-८
१.१५	माछापालन क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (माछाका भुरा खरिदमा ५०% अनुदान)	क्षेत्र	०	६	२	४	४	४	४	१८	३	आफै	वडा १-८
१.१६	बंगुर पालन क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (पाठा खरिदमा ५०% अनुदान)	क्षेत्र	०	६	६	६	६	६	६	३०	५	आफै	वडा १-८
१.१७	कुखुरा पालन क्षेत्र निर्धारण (मासु उत्पादनमा प्रति केजि अनुदान)	क्षेत्र	०	१२	१	२	२	२	२	९	०.७५	आफै	वडा १-८

१.१८	बाखापालन क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (सम्हगत) तालिम+प्राविधिक सेवा	क्षेत्र	०	१८	७	७	७	७	८	३६	२	आफै	वडा १-८
१.१९	कृषक प्रोत्साहन कार्यक्रम	वार्षिक	क्षेत्र	५	२	२	२	२	२	१०	२	पालिका	पालिका
१.२०	भैसीपालन पकेट क्षेत्र घोषणा र अनुदान)	पटक	०	५	८	८	८	८	८	४०	१	पालिका	सबै वडा
१.२१	वार्षिक कृषि उपज प्रदर्शन कार्यक्रम	वार्षिक		१	२	२	२	२	२	१०	२	आफै	पालिका
१.२२	गाउँशहर साझेदारी कृषि कार्यक्रम	संख्या		५	२	२	२	२	२	१०	२	आफै	पालिका
जम्मा										६१८			
२	सिंचाइ												
२.१	दुन्ता (हुङ्गानी खोला) आयोजना (पालिका गौरवको)	संख्या	०	१	६०	६०	६०	६०	६०	३००	३००	गापा	वडा २ दुन्ता
२.२	सुन्तड (लिफ्ट सिंचाइ आयोजना)	संख्या	०	१	६०	६०	६०	६०	६०	३००	३००	गापा	वडा २
२.३	साना सिंचाइ आयोजना	वटा	८६	१२६	५	५	१०	१०	१०	४०	१	गापा	वडा १-८
२.४	कृषकलाइ प्लास्टिक पोखरी बनाउन अनुदान	संख्या	०	९०	५	५	१०	१०	१५	४५	०.५	आफै	सबै वडा
२.५	एकिकृत सिंचाइको तापि वैकल्पिक क्षेत्रको अध्ययन (Feasibility Study)	पटक	०	१	०	१०	०	०	०	१०	१०	प्रदेश सरकार	सबै वडा
२.६	जलस्रोत नीति तयारी	संख्या	०	१	०	५	०	०	०	५	५	प्रदेश सरकार	सबै वडा
२.७	तल्लो जबद मुहान काफलहरू सिंचाइ पोखरी निर्माण	पटक	०	१	०	०	०	०	२	२	२	पालिका	वडा १
२.८	माथिल्लो रिमा सिंचाइ पोखरी निर्माण	पटक	०	१	०	०	०	०	२	२	२	पालिका	वडा १
२.९	सिमाखल सिंचाइ पोखरी निर्माण	पटक	०	१	०	०	०	०	२	२	२	पालिका	वडा १

२.१०	चोर्टे खोला कर्तला सिंचाइ कुलो निर्माण	पटक	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा १
२.११	भोटको टोल मुहान जडिखेत सिंचाइ कुलो निर्माण	पटक	०	१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	वडा १
२.१२	कन्नीरुख सिंचाइ पोखरी भैरगाउँ	पटक	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा १
२.१३	कुचुलो खेत तटबन्धन माथिल्लो भैरगाउँ	पटक	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा १
२.१४	ठूलोखेत सिंचाइ कुलो निर्माण	पटक	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा १
२.१५	भरैटा विरपाता चाउँट सिंचाइ आयोजना	पटक	०	१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	वडा १
२.१६	नारी खोला सिंचाइ कुलो तथा पोखरी निर्माण	पटक	०	१	०	०	०	५	५	१०	५	पालिका	वडा २
२.१७	दुन्ता लिफट सिंचाइ आयोजना	पटक	०	१	०	०	०	२०	०	२०	२०	पालिका	वडा २
२.१८	भलाने लिफट सिंचाइ आयोजना	पटक	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा २
२.१९	नारीखोला मुहान छोटा भलाते सिंचाइ आयोजना	पटक	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा २
२.२०	रोटेपानी सिंचाइ पोखरी निर्माण	पटक	०	१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	वडा २
२.२१	मेलडाँडा भैसीखर्क सिंचाइ पोखरी निर्माण	पटक	०	१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	वडा २
२.२२	अनारीगाउँ सिंचाइ कुलो निर्माण	पटक	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा ३
२.२३	किमखोला सिंचाइ कुलो निर्माण (खोलाखेत मुहान)	पटक	०	१	०	०	५	०	०	५	५	पालिका	वडा ३
२.२४	डाँडा गाउँ सिंचाइ कुलो निर्माण (सिन्नेडी मुहान)	पटक	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा ३
२.२५	सुवाष्ट्रे डा सिंचाइ, दुला सैन (कापडीखोला मुहान)	पटक	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा ३
२.२६	लयलेवरगर सिंचाइ कुलो (तल्लो दुलासैन)	पटक	०	१	०	५	०	०	०	५	५	पालिका	वडा ३

२.२७	सुवार्षेडा सिंचाइ कुलो, दुलासैन (साका बेराटा मुहान)	पटक	०	१	०	०	५	०	०	५	५	पालिका	वडा ३
२.२८	दाउना मोरा सिंचाइ आयोजना	पटक	०	१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	वडा ३
२.२९	मल्लो दुलासैन सिंचाइ पोखरी	पटक	०	१	०	०	२	०	०	२	२	पालिका	वडा ३
२.३०	ताली नोलाधा सिंचाइ पोखरी	पटक	०	१	०	०	०	२	०	२	२	पालिका	वडा ३
जम्मा													
३	पर्यटन, सास्कृति तथा सम्पदा												
३.१	कणाली सेती नदी राफिटड संचालनको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने	संख्या	०	१	०	०	१५	०	०	१५	५	प्रदेश सरकार	पालिका
३.२	Home may क्षेत्र निर्धारण तथा संचालन कार्यक्रम	संख्या	०	२	०	०	०	२	२	४	२	आफै	वडा १-८
३.३	Home Stay संचालन सम्बन्धी तालिम प्रदान	पटक	०	२	०	०	०	२	२	४	२	आफै	वडा १-८
३.४	पर्यटकीय सूचना केन्द्रको स्थापना	स्थान	०	१	०	०	५	०	०	५	५	आफै	वडा १-८
३.५	सास्कृतिक संग्रहालय स्थापना	स्थान	०	०	०	०	०	०	१०	१०	१०	संघिय सरकार	पालिका
३.६	विशेष सास्कृतिक तथा पौराणिक बस्तु उत्पादन प्रबढ्दन कार्यक्रम	स्थान	०	२	०	०	०	५	५	१०	५	आफै	वडा १-८
३.७	पर्यटन प्रबढ्दन साझेदारी गोष्ठी संचालन	पटक	०	१	१	१	१	१	१	५	१	आफै	वडा १
३.८	साहसिक पर्यटनको लागि सम्भाव्यता अध्ययन (स्याडलावन रक्कलाइम्बिङ)	पटक	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	संघिय सरकार	वडा ३
३.९	पञ्चेबाजा गुणस्तर सुधार तालिम (प्रत्येक वडाबाट ५ जना गरी जम्मा ४० जनाको समूह)	पटक		१	०	०	०	०	५	५	५	गापा	वडा १-८
३.१०	स्थानीय जात्रा प्रचारप्रसार	वार्षिक	०	१	३	३	३	३	३	१५	३	पालिका	वडा १-८
३.११	षोडणादेवी मन्दिर, नाउले	संख्या	०	१	०	०	०	०	२०	२०	२०	पालिका	वडा नं. १

३.१२	तसल्ला मष्टाथान निर्माण	संख्या	०	१	०	३	०	०	०	३	३	पालिका	वडा १
३.१३	बण्डालीयान निर्माण बासल्ला	संख्या	०	१	०	०	०	३	०	३	३	पालिका	वडा १
३.१४	बण्डाली मन्दिर निर्माण घोकेला थला	संख्या	०	१	०	०	०	०	३	३	३	पालिका	वडा १
३.१५	जाल्पादेवी मन्दिर निर्माण ढङ्गेटा	संख्या	०	१	५	५	०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा १
३.१६	मंच तथा पार्क निर्माण	संख्या	०	१	०	०	०	०	२०	२०	२०	पालिका	वडा १
३.१७	मन्दिर निर्माण (धार्मिक पर्यटन)	संख्या	०	८	०	०	०	०	४०	४०	५	पालिका	वडा १-८
३.१८	कालिका मन्दिर मर्मत ताली	संख्या	०	१	०	०	१०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा ३
३.१९	देवीथान मन्दिर मर्मत ताली	संख्या	०	१	०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा ३
३.२०	कालिका मन्दिर मर्मत जुति	संख्या	०	१	०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा ३
३.२१	देवीथान मन्दिर मर्मत ताली	संख्या	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा ३
३.२२	घडेलाथला मन्दिर मर्मत घडेलाथला	संख्या	०	१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	वडा ३
३.२३	बण्डालीथान र मष्टाथान निर्माण (नपा कापडा)	संख्या	०	२	०	०	०	०	१०	१०	५	पालिका	वडा ३
३.२४	तल्लो माथिल्लो पितर थान र बण्डालीथान मर्मत	संख्या	०	२	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा ३
३.२५	त्रिवेणी पर्यटकीय स्थल पलाता	संख्या	०	१	०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा ४
३.२६	दहबण्ड मन्दिर निर्माण	संख्या	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा ८
३.२७	तितैडा पर्यटकीय क्षेत्र घेरावारा	संख्या	०	१	०	०	०	३	०	३	३	पालिका	वडा ८
३.२८	घाम पितर मन्दिर घेरावारा	संख्या	०	१	०	०	०	३	०	३	३	पालिका	वडा ८
३.२९	सिमाना गेट निर्माण	संख्या	०	१	०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा ८
जम्मा													
४	उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ति											२४४	
४.१	औद्योगिक ग्राम स्थापनाको अध्ययन तथा निर्माण सुरुवात	संख्या	०	१	५	१०	५	५	५	३०	३०	आफै	पालिका

४.२	कृषि उद्यमी तालिम (३० जना समूह)	पटक	०	५	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५	७.५	१.५	आफै	सबै वडा
४.३	वडा स्तरमा उद्यमी समिति गठन	संख्या	०	८	२	०	०	०	०	२	२	आफै	सबै वडा
४.४	उद्योग संचालन निर्देशिका निर्माण	संख्या	०	१	०	३	०	०	०	३	३	आफै	सबै वडा
४.५	उद्यमी विकास तालिम	पटक	०	१०	२	२	२	२	२	१०	१	आफै	सबै वडा
४.६	उद्यमी अध्ययन भ्रमण	पटक	०	५	२.४	२.४	२.४	२.४	२.४	१२	२.४	आफै	सबै वडा
४.७	गा. पा. स्तरिय काष्ठ उद्योग स्थापना अनुदान	संख्या	०	१	०	०	०	०	३	३	३	प्रदेश सरकार	पालिका
४.८	होजियारी उद्योग स्थापनाका लागि बुनाइ तालिम (समूहमा)	पटक	०	२	०	५	०	५	०	१०	५	पालिका	पालिका
४.९	परम्परागत सीप विकास तालिम (४० जनाको समूह)			३	०	५	०	५	५	१५	५	पालिका	पालिका
४.१०	कृषि उपज प्रसोधन उद्योग स्थापना	संख्या	०	१	०	०	०	०	२०	२०	२०	प्रदेश सरकार	वडा न ४
४.११	दुर्घट प्रशोधन उद्योग	संख्या		२	०	०	५	०	५	१०	५		वडा १
४.१२	जडिबुटी संकलन केन्द्र स्थापना	संख्या	०	१	३	३	३	३	३	१५	१५	प्रदेश सरकार	पालिका
४.१३	पात संकलन गरि दुनाटपरी व्यवसाय संचालन गर्न अनुदान सहयोग	संख्या	०	३	३	३	३	३	३	१५	३	आफै	पालिका
४.१४	चिउरी प्रशोधन उद्योग	संख्या	०	१	०	१०	०	०	०	१०	१०	आफै	सबै वडा
४.१५	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विकास गर्न सकिने सामान्य सम्भावना देखिएका पेशा-व्यवसायको प्रवर्द्धनका लागि सम्भाव्यता अध्ययन	संख्या	०	१	१०	१०	१०	१०	१०	५०	१०	पालिका	पालिका
४.१६	पानी मिल संचालनका लागि पानी संकलन पोखरी, गलबाल	संख्या	०	१	२	२	०	०	०	४	४	पालिका	वडा १
जम्मा										२१६.५			
५	रोजगारीको अवस्था, सामाजिक सुरक्षा												

५.१	CTEVT को सहयोगमा सिपमूलक तालिमको व्यवस्था गर्ने	संख्या	०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	५०	५	आफै	सबै बडा
५.२	व्यावसायिक कृषि तालिम प्रदान (३० जनाको समूह)	संख्या	०	२०	१०	१०	१०	१०	१०	५०	२.५	आफै	सबै बडा
५.३	व्यावसायिक पशु तालिम प्रदान (३० जनाको समूह)	संख्या	०	२०	१०	१०	१०	१०	१०	५०	२.५	आफै	सबै बडा
५.४	झमता अभिवृद्धि गर्ने तालिम प्रदान (३० जनाको समूह)	संख्या	०	२०	४	४	४	४	४	२०	१	आफै	सबै बडा
५.५	सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण केन्द्र समुदाय स्तरमा संचालन गर्ने	पटक	०	२०	४	४	४	४	४	२०	१	आफै	सबै बडा
५.६	लघु उद्यम विकास तालिम (३० जनाको समूह)	पटक	०	८	८	८	८	८	८	४०	५	गापा	गापा
५.७	उद्यमी व्यवसाय विउपूँजी सहयोग (सामान खरिदमा)	जना	०	१००	१०	१०	१०	१०	१०	५०	०.५	गापा	सबै बडा
५.८	महिला उद्यमी तयारी सचेतना तालिम (३० जनाको समूह)	पटक	०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	५०	५	गापा	गापा
५.९	जुस उद्योग स्थापना अध्ययन	पटक	०	१	०	०	५	०	०	५	५	बडा नं. ५	बडा ५
५.१०	बेसार, अदुवा सुठो पिसानी मिल (अनुदान सहयोग)	संख्या	०	१०	१	१	१	१	१	५	०.५	बडा नं. ५	बडा ५
५.११	मसला उद्योग अनुदान	वटक	०	८	८	८	८	८	८	४०	५	पालिका	बडा १-८
जम्मा										३८०			
आर्थिक क्षेत्र जम्मा लागत										२३७९.५			

सामाजिक विकास क्षेत्र

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्गको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
१	स्वास्थ्य संस्था													
१.१	पालिकाको सेन्टर पर्ने गरि १० वडाको सुविधा सम्पन्न अस्पताल निर्माण गर्ने (निर्माणाधिन)	संख्या	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	संघिय सरकार	वडा १
१.२	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र स्तरोन्नति निर्माण	संख्या	०	४	०	०	०	०	०	२००	५०	प्रदेश सरकार	सबै वडा	
१.३	आधारभूत स्वास्थ्य आवश्यक उपकरण	संख्या	०	८	२२	२२	२२	२२	२२	११०	१३.७५	आफै	सबै वडा	
१.४	एम्बुलेन्स खरिद	संख्या	०	१	०	५०	०	०	०	५०	५०	आफै	पालिका स्वास्थ्य शाखा	
१.५	स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम अनिवार्य कार्यान्वयन गर्ने	संख्या	०	०	१०	१०	१०	१०	१०	५०		आफै	पालिका	
१.६	अपाङ्ग असत्त बालबालिका र गर्भवती महिलालाई पोषण पोषण कार्यक्रम	पटक	०	२००	२०	२०	२०	२०	२०	१००	०.५	आफै	सबै वडा	
१.७	स्वयंसेविकाको जिम्मेवारी तथा सेवा सुविधा थप सहित परिचालन	जना	०	४५	५.४	५.४	५.४	५.४	५.४	२७	०.६	आफै	सबै वडा	
१.८	घुम्ती सिविर संचालन	पटक	०	१५	३	३	३	३	३	१५	१	आफै	सबै वडा	
१.९	विद्यालय नर्स कार्यक्रम	जना	०	२	२	२	२	२	२	१०	१	आफै	माध्यमिक विद्यालय	
१.१०	स्तन तथा पोठेघर क्यान्सरको स्किनिड कार्यक्रम	पटक	०	१०	१.८	१.८	१.८	१.८	१.८	९	०.९	आफै	सबै वडा	
१.११	विपन्न परिवारको स्वास्थ्य बिमा गर्न अनुदान कार्यक्रम	घरधुरी	०	२०००	४	४	४	४	४	२०	०.१	आफै	पालिका	
१.१२	बार्थिङ सेन्टर संचालन प्रत्येक वडामा	संख्या	०	८	६	६	६	६	६	३०	३.७५	आफै	सबै वडा	

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम						प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा			
१.१३	विपन्नलाई पोषण भत्ता दिने	घरधुरी	०	१५००	४	४	४	४	६	२२	०.०१४६	आफै	पालिका
१.१४	निशुल्क उपचार तथा औषधिको सूचना ३/३ महिनामा सार्वजनिक गर्ने	पटक	०	२०	२	२	२	२	२	१०	०.५	आफै	सबै वडा
१.१५	आयुर्वेदिक अस्पताल संचालन	संख्या	०	१	०	०	०	०	५०	५०	५०	आफै	वडा ३
१.१६	बार्षिक रुपमा पालिकाका सबै नागरिकको निशुल्क स्वास्थ्य परिक्षण	पटक	०	५	१०	१०	१०	१०	१०	५०	१०	आफै	सबै वडा
१.१७	पोषणमैत्री गाउँपालिका घोषणा कार्यक्रम	पटक	०	०	०	०	०	१९	०	१९	१९	पालिका	पालिका
१.१८	बलता स्वास्थ्य चैकी	पटक	०	१	५	१०	१५	१०	०	४०	४०	पालिका	वडा ४
जम्मा										८१२			
२	शैक्षिक स्थान												
२.१	पालिकाभित्र १ माध्यमिक विद्यालयलाई आवासीय विद्यालय बनाउने साथै प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा संचालन गर्ने (पालिका गैरवको योजना)	संख्या		१	८०	८०	८०	८०	८०	४००	४००	आफै	१ माध्यमिक विद्यालय बूदासैन
२.२	ICT ल्यावको स्थापना	संख्या	०	१	०	०	०	२०	०	२०	२०	प्रदेश सरकार	माध्यमिक विद्यालय
२.३	शिक्षा क्याम्पस (पालिका गैरवको योजना)	जना	०	१	२०	२०	२०	२०	२०	१००	२०	आफै	पालिका बूदासैन
२.४	अरुणोदय नवभूमि प्रावि भवन निर्माण	वटा	०	२	२०	२०	२०	२०	२०	१००	५०	गापा	पालिका
२.५	उत्कृष्ट विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम	जना	०	१३५	२.४	२.४	२.४	२.४	२.४	१२	०.८८	आफै	वडा १

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम						प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा			
२.६	शैक्षिक क्षेत्रमा सफलता हासिल गरेका (स्नाकोत्तर वा सो सरह) व्यक्तिको सम्मान कार्यक्रम	जना	०	४५	२.४	२.४	२.४	२.४	२.४	१२	०.२६६	आफै	वडा २
२.७	गाउँ पालिकाको शिक्षा नीति तयार	पटक	०	१	०	५	०	०	०	५	५	आफै	पालिका
२.८	शिक्षक क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	०	१०	५	५	५	५	५	२५	२.५	आफै	सबै विद्यालय
२.९	अभिभावक शिक्षक छलफल कार्यक्रम चौमासिक	पटक	०	१५	२	२	३	३	३	१३	०.८	आफै	सबै विद्यालय
२.१०	शिक्षकलाइ कम्प्युटर तालिम प्रदान	पटक	०	५	२	३	३	३	३	१४	२.८	आफै	सबै विद्यालय
२.११	विद्यालय व्यवस्थापन समितिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	०	५	१	१	१	१	१	५	१	आफै	सबै विद्यालय
२.१२	स्थानीय विशेषता समेट्ने पाठ्यक्रम तयारी (कक्षा ४, ८ मा)	संख्या	०	२	०	०	५.५	६.५	०	१२	६	आफै	पालिका
२.१३	एक वडा एक मावि संचालनमा ल्याउने	संख्या	०	०	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	५०	पालिका	वडा १-८
जम्मा										६८०			
३	महिला तथा बालबालिका												
३.१	बालविवाह न्यूनीकरण कार्यक्रम	पटक	०	५	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५	७.५	१.५	पालिका	पालिका
३.२	छाउपडी प्रथा उन्मूलन	पटक	०	५	२	२	२	२	२	१०	२	पालिका	पालिका
३.३	महिला उद्यमी तालिम	पटक	०	५	२.६	२.६	२.६	२.६	२.६	१३	२.६	आफै	वडा ५
३.४	बालबालिका प्रोफायल तयार	पटक	०	१	७	०	०	०	०	७	७	पालिका	पालिका

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम						प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)	
					०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
३.५	बालबालिका स्थितिपत्र तयार	पटक	०	१	०	०	०	७		७	७	पालिका	पालिका	
३.६	बालमैत्री घोषणा कार्यक्रम	पटक	०	१	०	०	०	०	७	७	७	आफै	पालिका	
३.७	प्रत्येक वडामा आमा समूह/ संजाल निर्माण	संख्या	०	१८	१.४	१.४	१.४	१.४	१.४	७	०.३८	आफै	सबै वडा	
३.८	प्रत्येक वडामा वालकलव गठन तथा संचालन	संख्या	०	८	१.४	१.४	१.४	१.४	१.४	७	१	आफै	सबै वडा	
३.९	प्रत्येक वडामा महिला उद्यमी घर व्यवस्थापन	संख्या	०	८	२	२	२	२	२	१०	१.२५	प्रदेश सरकार	सबै वडा	
३.१०	बाल उद्यान निर्माण प्रत्येक वडामा	संख्या	०	८	२	२	२	२	२	१०	१.२५	प्रदेश सरकार	सबै वडा	
३.११	अभिभावकविहिन बालबालिका संरक्षण	संख्या	०	१०	१.४	१.४	१.४	१.४	१.४	७	०.७	पालिका	सबै वडा	
जम्मा														
४	युवा तथा खेलकुद										१६६.५			
४.१	पालिका स्तरीय खेलकुद समिति गठन गरि पालिका स्तरीया खेलकुद कार्यक्रम	पटक	०	५	५	५	५	५	५	२५	५	आफै	पालिका	
४.२	खेलकुद नीति तयार	पटक	०	१	०	५	०	०	०	५	५	आफै	सबै वडा	
४.३	पालिका स्तरीय खेलमैदान निर्माण	संख्या	०	१	२४	२४	२४	२४	२४	१२०	१२०	प्रदेश सरकार	वडा १, २, ५	
४.४	एक वडा एक खेलकुद मैदान निर्माण	संख्या	०	८	१६	१६	१६	१६	१६	८०	१०	आफै	पालिका	
४.५	खेलाती प्रशिक्षण तथा सम्मान कार्यक्रम	पटक	०	५	१०	१०	१०	१०	१०	५०	१०	आफै	पालिका	
४.६	युवा अभिमुखीकरण तालिम	पटक	०	५	१	१	१	१	१	५	१	पालिका	पालिका	
४.७	सीप विकास तालिम	पटक	०	५	२	२	२	२	२	१०	२	पालिका	पालिका	
४.८	उद्घमशिलता तालिम	पल्ट	०	५	२	२	२	२	२	१०	२	पालिका	पालिका	

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार बर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
४.१०	क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पल्ट	०	५	२	२	२	२	२	१०	२	पालिका	पालिका	
४.११	क्षेत्रीय खेल खेलेका खेलाडी भत्ता	वार्षिक	०	१	१	१	१	१	१	५	१	पालिका	पालिका	
४.१२	विश्वज्योति आधारभूत खेलमैदान	पल्ट	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा १	
४.१३	लम्बु खेलमैदान	पल्ट	०	१	०	०	५	०	०	५	५	पालिका	वडा ८	
४.१४	जुति पिपल चौतारो निर्माण	पल्ट	०	१	२	०	२	०	०	२	२	पालिका	वडा ३	
४.१५	राजिपाती चौतरा निर्माण	पल्ट	०	१	०	२	०	०	०	२	२	पालिका	वडा २	
४.१६	खाल कृकेट खेल मैदान फागबगर	संख्या	०	१	१०	१०	१०	१०	१०	५०	५०	पालिका	वडा २	
४.१७	बण्डाली गुठी पार्क निर्माण	संख्या	०	१	०	५	५	५	०	५	५	पालिका	वडा १	
	जम्मा									८४				
	सामाजिक क्षेत्र जम्मा लागत									१९७२.५				

पूर्वाधार विकास क्षेत्र

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार बर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)	
					०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा					
१	वस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण														
१.१	एकीकृत वस्ति विकास स्थानान्तरण कार्यक्रम	स्थान	०	१	०	०	५	१०	१०	२५	२५	प्रदेश सरकार	वडा १		
१.२	भूउपयोग नीति तयार	संख्या	०	१	०	१०	०	०	०	१०	१०	पालिका	पालिका		
१.३	वस्ती विकास योजना तर्जुमा	संख्या	०	८	१०	१०	२०	२०	२०	८०	१०	पालिका	पालिका		
१.४	पालिकास्तरीय भवन निर्माण मापदण्ड	संख्या	०	८	०	०	८	८	८	२४	३	पालिका	पालिका		

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
१.५	हाटघर	संख्या	०	८	१०	१०	२०	२०	२०	८०	१०	आफै	सबै वडा	
१.६	हाटघर	संख्या	०	८	०	०	८	८	८	२४	३	आफै	सबै वडा	
१.७	मुख्य स्थानमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण	संख्या	०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	५०	५	आफै	सबै वडा	
१.८	खरको छाना विस्थापन कार्यक्रम (५ वर्ष भित्र)	घरधुरी	०	२००	०	५	१०	१०	२५	५०	०.२५	आफै	सबै वडा	
१.९	सामुदायिक भवन	संख्या	०	१	०	०	१०	०	०	१०	१०	वडा १	पालिका	
१.१०	सार्वजनिक भवन निर्माण	संख्या	०	१						१०	१०	वडा २	पालिका	
१.११	पालिका प्रशासनिक भवन निर्माणाधिन	संख्या	०									संघीय सरकार	पालिका	
१.१२	वडा कार्यालय भवन निर्माण	संख्या	०	५	४०	४०	४०	४०	४०	२००	४०	संघीय सरकार	वडा ४, ५, ७, ८	
१.१३	अतिथि गृह निर्माण	संख्या	०	१	०	०	२०	२०	२०	६०	६०	संघीय सरकार	पालिका	
१.१४	वडा सभा हल निर्माण	संख्या	०	२	२०	२०	२०	२०	२०	१००	५०	पालिका	वडा १, ३	
१.१५	विद्यानिवास आधारभूत विद्यालय भवन निर्माण	संख्या	०	१	०	०	२०	२०	०	४०	४०	पालिका	वडा १	
१.१६	विद्यालय परिसर घेराबेरा – निसा निवास, गौरी निवास, पंचज्योति, शिशु स्याहार, कागोधरी, कालिका, मालिका)	संख्या	०	७	०	०	५	१०	२०	३५	५	पालिका	वडा १, ३, ४, ५, ७	
१.१७	मदन आश्रित आधारभूत विद्यालय भवन निर्माण	संख्या	०	१	०	०	१०	१०	२०	४०	४०	पालिका	वडा १,	
१.१८	वडा कार्यालय घेराबेरा	संख्या	०	१	०	०	५	०	०	५	५	पालिका	वडा ३	
१.१९	शिशु स्याहार आवि भवन निर्माण	संख्या	०	१	०	०	१०	१०	२०	४०	४०	पालिका	वडा ३	

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
१.२०	दीपज्योति आवि भवन निर्माण	संख्या	०	१	०	०	१०	१०	२०	४०	४०	पालिका	वडा ३	
१.२१	गौरी आवि भवन निर्माण	संख्या	०	१	०	०	१०	१०	२०	४०	४०	पालिका	वडा ३	
१.२२	जनसेवा आवि भवन निर्माण	संख्या	०	१	०	०	१०	१०	२०	४०	४०	पालिका	वडा ३	
१.२३	चौतरा निर्माण (हिम्चाबडीरूख)	संख्या	०	१	०	०	१०	१०	२०	४०	४०	पालिका	वडा ३	
१.२४	स्वास्थ्य चौकी घेराबेरा (बलाता ४, सामुदायिक ५)	संख्या	०	२	०	०	३	०	०	३	३	पालिका	वडा ४, ५	
१.२५	कागोधरी आवि भवन निर्माण	संख्या	०	१	०	०	५	०	०	५	५	पालिका	वडा ४	
१.२६	सामुदायिक भवन घेराबेरा	संख्या	०	१	०	०	०	३	०	३	३	पालिका	वडा ५	
१.२७	कालिका आवि भवन निर्माण	संख्या	०	१	०	०	१०	१०	२०	४०	४०	पालिका	वडा ५	
१.२८	गोकोल आवि घेराबेरा	संख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा ५	
जम्मा										९२६				
२	सडक पुल तथा यातायात													
२.१	ढकारी चकपथ (गैराखाल, भलाने, लोडेयाट, भिरमड, बलाता, ज्ञानमन्दिर, मैकाडाँडा, रुज, ढकारी) ट्रयाक खोल्ने (पालिका गैरबको योजना)	कि मि	०	३०	६०	६०	६०	६०	६०	३००	३००	पालिका	पालिका	
२.२	गाउँपालिका देखि रिमा चाइटासम्म	कि मि	०	५	२	२	२	२	२	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.३	पालिका यातायात गुरुयोजना	संख्या	०	१	०	२०	०	०	०	२०	२०	पालिका	पालिका	
२.४	गाउँपालिका देखि मुलेङ्गुफासम्म	किमि	०		०	१०	०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.५	गाउँपालिका देखि रिमाखा जातासैसम्म	किमि	०		०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा १	

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
२.६	दरारी डुफादेखि रिमाखा पल्साता सडक	किमि	०		०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.७	गाउँपालिकादेखि भैरेगाउँसम्म	किमि	०		०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.८	गाउँपालिका देखि वडा कार्यालय सम्म ग्रामेल	किमि	०		०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा २	
२.९	नुनासेन देखि लोडेघाटसम्म	किमि	०		०	१०	०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा ३	
२.१०	सिमाते माडु ढकारी किम्तौला सडक	किमि	०		०	१०	०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.११	वडा कार्यालयदेखि ढोलदेवसम्म	किमि	०		०	१०	०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.१२	मैकादेखि डवाइ ड्वाइसम्म	किमि	०		०	१०	०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा ५	
२.१३	मैकादेखि चैनपुरसम्म	किमि	०		०	१०	०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा ५	
२.१४	मैकादेखि काउलीगडासम्म	किमि	०		०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा ५	
२.१५	टिमुदेखि डुफासम्म	किमि	०		०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा ७	
२.१६	ठिल्कीदेखि टटालोसम्म	किमि	०		०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा ७	
२.१७	किम्तौला काफल रुख डुफा सडक	किमि	०		०	०	१०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.१८	नन्दपुर चिमेतडी डुफा सडक	किमि	०		०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.१९	ढड्नेटा-सावातोला-मेलसैन सडक	संख्या	०	१	०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.२०	राक्से खाँड वाँसल्ला मुलेडुफा सडक	संख्या	०	१	०	०	१०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.२१	ढकारी डडिगाँ	संख्या	०	१	०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.२२	चोइटेखोला भौटेगाउँ सडक	संख्या	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.२३	तुसल्ला- मान्तोला- गैराखाल सडक	संख्या	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा १	

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
२.२४	खेतगैरा- डोब्रेसैन- सुनदेवी सडक	संख्या	०	१	०	०	०	१०	१०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.२५	तल्लो दुलासेन देखि लोडघाट सडक	संख्या	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	पालिका	
२.२६	वडा कार्यालय- फाँटावगर- भलाने लोड सडक	संख्या	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा २	
२.२७	भकुण्डेगाडा- भैसी खर्क- बगरडाँडा- भलाने सडक	संख्या	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा २	
२.२८	हिम्चा- मान्तोला लमसिल्ला सडक	संख्या	०	१	०	०	२०	०	०	२०	२०	पालिका	वडा २, ४	
२.२९	स्याउलेखान-रिमा-खाडुका सडक	संख्या	०	१	०	०	२०	०	०	२०	२०	पालिका	वडा ८	
२.३०	शिशु सुधार आवि बेराजु- गौरीशंकर आवि सडक	संख्या	०	१	०	०	१०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा ३	
२.३१	चौतारा- नवाँगाउँ- डाँडेडाँडा सडक	संख्या	०	१	०	०	०	१०	०	१०	१०	पालिका	वडा ३	
२.३२	च्युटेखाल- जुति- ठूलासैन सडक	संख्या	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा ३	
२.३३	बलाता-पाल्त-भिरमोड- चाईटा लोडेघाट सडक	संख्या	०	१	०	१०	१०	०	०	२०	२०	पालिका	वडा ४	
२.३४	राक्सेखाड- अडिखर्क बलाता- त्रिवेणी सडक	संख्या	०	१	०	१०	१०	०	०	२०	२०	पालिका	वडा ४	
२.३५	ताली-बेराजु-कापडा सडक	संख्या	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा ३	
२.३६	डाडाथाई-मान्तोली- मेल्चारखाल सडक	संख्या	०	१	०	०	२०	०	०	२०	२०	पालिका	वडा ८	
२.३७	भुलखेत-जातासैन झोलुङ्गे पुल	संख्या	०	१	०	१०	०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा १	

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
२.३८	जारिमकुन्टा भुलखेत झोलुङ्गे पुल	संख्या	०	१	०	०	१०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा १	
२.३९	कौच्छे झोलुङ्गे पुल	संख्या	०	१	०	१०	०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा ३	
२.४०	बटा झोलुङ्गे पुल	संख्या	०	१	०	१०	०	०	०	१०	१०	पालिका	वडा ३	
२.४१	बडा कार्यालय सडक स्तरोन्नति	किमि	०	१	०	५	५०	१०	१०	३०	३०	पालिका	पालिका	
२.४२	शाखा सडक स्तरोन्नति	किमि	०	१	०	५	५	१०	१०	३०	३०	पालिका	पालिका	
जम्मा										८१०				
३	खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना													
३.१	एकीकृत खानेपानी प्रणाली मार्फत एक घर एक धारा विस्तृत योजना प्रतिवेदन (DPR) निर्माण	संख्या	०	१	२०	०	०	०	०	२०	२०	संघिय सरकार	सबै वडा	
३.२	एकीकृत खानेपानी प्रणाली मार्फत एक घर एक धाराको व्यवस्था हुने योजना कार्यान्वयन	घरधुरि	०	२०००	२०	२०	२०	२०	२०	१००	१००	संघिय सरकार	सबै वडा	
३.३	अनारी गाउँ खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	५	०	०	५	५	पालिका	वडा ३	
३.४	डाढेपानी खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	५	०	०	०	५	५	पालिका	वडा ३	
३.५	सूर्यकाडा खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	वडा ३	
३.६	बूढाखोला खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	वडा ३	
३.७	एडिखर्क गोगनेखोला खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	वडा ४	
३.८	सैन खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	५	०	०	५	५	पालिका	वडा ४	

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार बर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र वार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
३.९	लेक खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	वडा ४	
३.१०	काउलेगडा लिफ्ट खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	वडा ५	
३.११	गनेगार्ड लिफ्ट खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा ५	
३.१२	मुहान संरक्षण	संख्या	०	५	५	५	५	५	५	२५	५	पालिका	पालिका	
३.१३	डस्टविन राखे	संख्या	०	२०	१	०	१	०	०	२	०.१	पालिका	पालिका	
३.१४	सार्वजनिक शैचालय	संख्या	०	१०	५	०	०	०	०	५	०.५	पालिका	पालिका	
३.१५	सरसफाइ तथा स्वच्छता जनचेतना अभियान	पटक	०	५	२	२	२	२	२	१०	२	पालिका	पालिका	
३.१६	माथिल्लो जबड काफल रुख खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	वडा १	
३.१७	गुर्धमगडी भौटेगाउँ खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	५	०	०	०	५	५	पालिका	वडा १	
३.१८	ढकारी धारा डुफा खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	५	०	०	५	५	पालिका	वडा १	
३.१९	घाँसेकुन्टा मुहान रिका खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	वडा १	
३.२०	हइके खोला खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा १	
२.२१	जोगीमारा रिमसैन खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा १	
३.२२	नाउला रिमा खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा १	
३.२३	माथिल्ला पैराखोला रिमा खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	वडा १	

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
३.२४	रिमा नाउले रमाट्राटोल खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	५	५	५	५	पालिका	बडा नं. १
३.२५	टोललेक मुहान चोईटेखाली खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	०	५	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. १
३.२६	खन्या रुख भेरगाउँ खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	०	५	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. १
३.२७	मान्तोला तुसल्ला खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	०	५	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. १
३.२८	डिडाँडा म्याउसा गार्डन खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	५	पालिका	बडा नं. १
३.२९	गउरेला मुहान खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. १
३.३०	डिडाँडा चिउरी रुख खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. १
३.३१	फाटावगर लिफ्ट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	५	५	५	५	पालिका	बडा नं. २
३.३२	बलातीवाडा लिफ्ट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	५	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. २
३.३३	लामा भलाते लिफ्ट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	५	०	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. २
३.३४	छोटा भलाते लिफ्ट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	५	०	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. २
३.३५	किम्तोला ढिनेटा लिफ्ट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	५	पालिका	पालिका
३.३६	बगरडाँडा खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. २

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
३.३७	फाटावगर खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. २	
३.३८	बलातीवाडा खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. २	
३.३९	दुन्ता लिफ्ट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	बडा नं. २	
३.४०	मलाते छोटा मलाते खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. २	
३.४१	टिमिल्सेन लिफ्ट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. १	
३.४२	भैरी खर्क खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. २	
३.४३	कुनपानी मुहान बडापाटा खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ३	
३.४४	चारपानी मुहान जुति खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ३	
३.४५	झाकीसल्ला लिफ्ट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. ३	
३.४६	बुढासैन लिफ्ट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. ३	
३.४७	कापडी खोला मुहान धामीपाडा, जगपाडा खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	५	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ३	
३.४८	तल्लो पाल्त खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ४	
३.४९	कुल्लीमोड भिरमोड खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	५	०	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. ४	

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
३.५०	कोटाले बास्कोट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ५	
३.५१	मासलेख खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ५	
३.५२	कोडापानी मैकाडाँडा खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	५	०	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. ५	
३.५३	डोप्रामैका लिफ्ट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	५	०	५	५	५	पालिका	बडा नं. ५	
३.५४	पतुरा खोला रयानमन्दिर लिफ्ट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	बडा नं. ५	
३.५५	अमरगाउँ खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ६	
३.५६	मोपकाँडा खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ६	
३.५७	ओडार खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	५	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ६	
३.५८	लाम्पाटा खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	५	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ६	
३.५९	पानीखोला मल्लोटिमु लिफ्ट खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	१०	०	०	१०	१०	पालिका	बडा नं. ७	
३.६०	धारा खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ७	
३.६१	थारम खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ७	
३.६२	टिमु खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	५	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ७	
३.६३	बडाङुफा खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	०	५	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ७	
३.६४	दहमुहान कासेगडा खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ८	
३.६५	धाराखाल बास्कोला खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	५	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ८	
३.६६	माथिल्लो खोला टुनीसैन कालिकास्थान खानेपानी आयोजना	सख्या	०	१	०	५	०	०	०	५	५	पालिका	बडा नं. ८	

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार बर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र वार्षिक रकम							प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
३.६७	सैनबजार लिफ्ट खानेपानी आयोजना	संख्या	०	१	०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	वडा नं. १	
	जम्मा									४७७				
४	जल श्रोत विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा													
४.१	विद्युत उत्पादन सम्भाव्यता अध्ययन	संख्या	०	१	०	१०	०	०	०	१०	१०	आफै	पालिका	
४.२	वडा कार्यालय विद्यालय र स्वास्थ्य केन्द्रमा सोलार व्यवस्था	संख्या	०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	१००	५	आफै	सबै वडा	
४.३	केन्द्रीय लाइन विस्तार	वडा	०	८	२	२	२	२	२	१०	०.०२	विद्युत प्राधिकरण	पालिका	
४.४	सुधारिएको चुलो अनुदान कार्यक्रम	घरधुरी	०	२५००	०	२.५	२.५	२.५	२.५	१०	०.०४	आफै	सबै वडा	
४.५	जलस्रोत नीति तयारी	संख्या	०	१	०	०	१०	०	०	१०	१०	पालिका	पालिका	
४.६	वैकल्पिक ऊर्जा अनुदान	संख्या	०	१००	२	२	२	२	२	१०	०.०१	पालिका	पालिका	
४.७	सोलर पावर जडान	घर	०	५०				१०		१०	०.२	पालिका	पालिका	
	जम्मा									१६०				
५	सूचना, संचार तथा प्रविधि													
५.१	संचार पहुँच (Tower) निर्माण	संख्या	०	१								संघिय सरकार (Nepal Telecom)	पालिका	
५.२	मुख्य चौक तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा सिसि टिर्भी व्यवस्था गर्ने	संख्या	०	१०	१	१	१	१	१	५	०.५	आफै	सबै वडा	
५.३	सार्वजनिक सूचना केन्द्र निर्माण	संख्या	०	८	०.२५	०.२५	०.२५	०.२५	०.२५	२	०.५	आफै	सबै वडा	

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम						प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा			
५.४	सार्वजनिक स्थलहरूमा इन्टरनेटको व्यवस्था	संख्या	०	१०	०.५	०.५	०.५	०.५	०.५	२.५	०.२५	आफै	सबै वडा
	जम्मा									९.५			
	पूर्वाधार क्षेत्र जम्मा लागत									२३८२.५			

वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. लाखमा)						प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)	
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
१	बन तथा जैविक विविधता													
१.१	निजि तथा सामुदायिक बनमा फलफुल खोति गर्ने	रोपनी	०	२५००	१०	१०	१०	१०	१०	५०	२	आफै	सबै वडा	
१.२	हेरालु कर्मचारी व्यवस्थापन गर्ने	संख्या	०	८	९.६	९.६	९.६	९.६	९.६	४८	०.१	आफै	सबै वडा	
१.३	बन तथा फलफुल जन्य बहूउद्देसिय नर्सरी स्थापना गर्ने	संख्या	०	१	०	७.५	०	०	०	७.५	७.५	आफै	पालिका	
१.४	सामुदायिक बन कार्यालय स्थापना	संख्या	०	१	३	३	३	३	३	१५	०.२५	प्रदेश सरकार	सबै वडा कार्यालय नजिक	
१.५	बृक्षारोपण कार्यक्रम संचालन (खारखोला, कालिकास्थान, कापडा)	विरुद्ध	०	४५०००	९	९	९	९	९	४५	०.००१	आफै	सबै वडा	
	जम्मा									४८७.५				

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार बर्पको स्थानस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. लाखमा)						प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)	
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
२	भू संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन													
२.१	सार्वजनिक जग्गाको लागत विवरण अध्यावधिक कार्यक्रम	पटक	०	१	२.५	२.५	२.५	२.५	२.५	१२.५	१२.५	आफै	सबै वडा	
२.२	चाइरा खोला तटबन्धन (पालिका गौरवको योजना)	पटक	०	१	२०	२०	२०	२०	२०	१००	१००	आफै	सबै वडा	
२.३	बाउले खोला तटबन्धन (पालिका गौरवको योजना)	पटक	०	१	२०	२०	२०	२०	२०	१००	२५	आफै	सबै वडा	
२.४	खानेपानी मुहान संरक्षण	संख्या	०	२५	५	५	५	५	७	२५	१	आफै	सबै वडा	
जम्मा										२३७.५				
३	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन													
३.१	फोहोरमैला संकलन तथा व्यवस्थापन केन्द्र (Landfill Site) खोजी कार्य गर्न	संख्या	०	१	१०	१०	१०	१०	१०	५०	५०	प्रदेश सरकार	वडा न ५	
३.२	सरसफाई तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन अभियान संचालन	पटक	०	५	२	२	२	२	२	१०	०.२५	आफै	सबै वडा	
३.३	डस्टबिन राख्ने (कुहिने, नकुहिने) छुट्याएर	वटा		२०	०	०	२	०	०	२	०.१	पालिका	वडा १/६	
३.४	सेफ्टी ट्यांकी अनुदान	घर		२५००	५	५	५	५	५	२५	०.१	पालिका		
३.५	ढल निकास	स्थान			१०	१०	१०	१०	१०	५०		आफै	सबै वडा	
जम्मा										१३७				
४	विपद, जोखिम न्यूनीकरण र बेबस्थापन तथा जलवायु उत्थानासिलाता													

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको प्रवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. लाखमा)						प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा			
४.१	जोखिम क्षेत्र पहिचान तथा न्यूनीकरण कार्यक्रम (DRR Report)	पटक	०	१	०	०	२५	०	०	२५	२५	आफै	सबै वडा
४.२	राहत तथा उद्धार सामग्री व्यवस्थापन	संख्या	०	०	५	५	५	५	५	२५	०	आफै	सबै वडा
४.३	जोखिम वस्ती अन्यत्र सार्ने	घरधुरी		१००	१०	१०	१०	१०	१०	५०	०.५	पालिका	पालिका
४.४	उद्धारकार्य तयारी तालिम	संख्या		५	५	५	५	५	५	२५	५	पालिका	पालिका
जम्मा										१२५			
बन बातावरण तथा विपत्ति व्यवस्थापन क्षेत्र जम्मा लागत										९९५			

संस्थागत विकास, सेवाप्रवाह र सुशासन क्षेत्र

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको प्रवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. लाखमा)						प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)	
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
१	सेवा प्रवाह तथा सुशासन													
१.१	पालिकामा संचालित कार्यक्रमको वडासम्म सूचना प्रवाह हुने व्यवस्था	संख्या	०	८	४	४	४	४	४	२०	०.५	पालिका	पालिका	
१.२	हरेक ३ / ३ महिनामा वडा र पालिकास्तरमा नियमित सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक सुनुवाइ सञ्चालन	संख्या	५	२०	०	०	०	०	०	१०	०.५	पालिका	पालिका	
१.३	सबै कार्यालयमा नागरिक वडापत्रको व्यवस्था र सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन	संख्या	०	९	०.२५	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	२.२५	०.२५	पालिका	पालिका	

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	प्राधार वर्षको प्रवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. लाखमा)						ति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा			
१.४	पालिका भित्र कम्तिमा एक ठाउँमा सुरक्षा केन्द्र (Police post) स्थापना गर्ने	संख्या	०	१	०	०	०	५५	०	५५	५५	संघिय सरकार	पालिका
१.५	मंदिरा तथा धुम्रपान जन्य उत्पादन तथा विक्री वितरण कार्यविधि निर्माण	संख्या	०	१	०	०	५	०	०	५	५	पालिका	पालिका
	जम्मा										९२.२५		
२	भौतिक स्रोत साधन व्यवस्थापन												
२.१	गाउँपालिकाका शाखागत वडा कार्यालयहरूको भवन लगायत भौतिक पूर्वाधार निर्माण, सुधार तथा विस्तार	संख्या		४		४०	४०	४०	४०	१६०	४०	पालिका	पालिका
	जम्मा										१६०		
३	नीति योजना ऐन कार्यविधि तयारी												
३.१	विषयगत रणनीतिक योजना निर्माण	संख्या		४	०	५	५	५	५	२०	५	पालिका	पालिका
३.२	गाउँपालिकाको लैंड्रिक बजेट तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति तयारी	संख्या		१	०	०	०	५	०	५	५	पालिका	पालिका
३.३	विषयगत समिति (संचालन तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि तयारी	संख्या		१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	पालिका
३.४	उपभोक्ता समिति गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि तयारी	संख्या		१	०	०	०	२.५	०	२.५	२५०	पालिका	पालिका
३.५	पूर्णसरसफाइका लागि मापदण्ड तयारी	संख्या		१	०	०	०	०	२.५	२.५	२.५	पालिका	पालिका
३.६	उत्थानशील स्थानीय समुदायका लागि रणनीति तयार	संख्या		१	०	०	०	०	३	३	३	पालिका	पालिका
३.७	बालकल्याण गृह कार्यविधि तयारी	संख्या		१	०	०	०	२	०	२	२	पालिका	पालिका
३.८	सडक बालबालिका व्यवस्थापन खर्च कार्यविधि	संख्या		१	०	०	०	०	२	२	२	पालिका	पालिका

उद्देस्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	प्राधार वर्षको प्रवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. लाखमा)						तिएकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा			
३.९	वातावरण, जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन नीति	संख्या		१	०	०	०	०	३	३	३	पालिका	पालिका
३.१०	दिगो विकास लक्ष्यको स्वेच्छिक पुनरावलोकन	संख्या		१	१०	०	०	०	१०	१०	१०	पालिका	पालिका
	जम्मा									५५			
४	मानव संसाधन तथा संस्थागत क्षमता विकास												
४.१	कर्मचारी नयाँ सिप ज्ञान लिन बार्षिक भ्रमणको बेवास्था	पटक	०	५	२	२	२	२	२	१०	२	पालिका	पालिका
४.२	कर्मचारीको क्षमता विकासका लागि नियमित तालिमको व्यवस्था	पटक	०	१०	३	३	३	३	३	१५	१५	पालिका	पालिका
४.३	क्षमता अभिवृद्धि योजना तयार	संख्या	०	१	०	०	१०	०	०	१०	१०	पालिका	पालिका
४.४	कृषि तथा पशु विमा सहजकर्ता लजिष्टिक सहयोग	संख्या	०	१	०	०	०	०	२.५	२.५	२.५	पालिका	पालिका
४.५	गाउँपालिका स्तरीय बहुसाझेदार मन्च गठन तथा संचालन	संख्या	०	१	०	०	०	०	१.५	१.५	१.५	पालिका	पालिका
४.६	गाउँपालिका र विकास साझेदारहरू बीच अन्तरक्रिय	संख्या	०	१	२	०	०	०	०	२	२	पालिका	पालिका
	जम्मा									३१			
५	निर्वाचित पदाधिकारीका लागि												
५.१	स्थानीय शासन सम्बन्धी नीति कानून र सार्वनिक प्रशासन बारे कार्यपालिका र बडा समितिका पदाधिकारीहरूलाई प्रशिक्षण (४० जनाको समूह)	संख्या	०	२	५	०	५	०	०	१०	१०	प्र.प्र.अ., प्रशासन शाखा	पालिका

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	प्राधार वर्षको प्रवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. लाखमा)							तिएकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
५.२	न्याय सम्पादन तथा मध्यस्थता बारे न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरूलाई प्रशिक्षण	संख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	प्र.प्र.अ., प्रशासन शाखा	पालिका	
५.३	नतिजामा आधारित योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीबारे कार्यपालिका सदस्य, कर्मचारी र वडा समितिलाई तालिम (५० जनाको समूह)	संख्या	०	१	२	०	०	०	०	२	२	योजना शाखा	पालिका	
५.४	भूउपयोग नीति बारे कार्यपालिका तथा वडाका पदाधिकारी र विषयगत शाखा प्रमुखलाई अभिमुखीकरण (६० जनाको समूह)	संख्या	०	१	०	२	०	०	०	२	२	शाखा	पालिका	
५.५	भवन सिंहता बारे कार्यपालिका तथा वडा समिति र कर्मचारीलाई अभिमुखीकरण	संख्या	०	१	०	२	०	०	०	२	२	प्र.प्र.अ., सामाजिक शाखा	पालिका	
५.६	लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण बारे कार्यपालिका र वडा समितिका पदाधिकारीलाई प्रशिक्षण (५० जनाको समूह)	संख्या	०	१	४	०	०	०	०	४	४	प्र.प्र.अ., सामाजिक शाखा	पालिका	
५.७	पूर्णखोप, सरसपफाइ, बालविवाह, घटना दर्ता तथा छुवाछुत, भेदभाव, दाइजो, छाउपडी, बोकसी जस्ता विकृतिबारे जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र टोल विकास संस्थालाई तालिम (५० जनाको समूह)	संख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	प्र.प्र.अ., सामाजिक शाखा	पालिका	

उद्देस्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	प्राधार वर्षको प्रवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. लाखमा)							तिएकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
५.८	अनुगमन, मूल्यांकन, प्रतिवेदन प्रणाली बारे अनुगमन समिति, कर्मचारीहरू र प्रशिक्षण समितिका पदाधिकारीहरूलाई प्रशिक्षण	संख्या	०	१	३	०	०	०	०	३	३	प्र.प्र.अ., योजना शाखा	पालिका	
५.९	संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बीच समन्वय बैठक र अन्तरक्रिया गोष्ठी	संख्या	०	१	२	०	०	०	०	२	२	कार्यपालिका	पालिका	
५.१०	नवनिर्चाचित पदाधिकारीहरूको लागि स्थानीय सरकार संचालन ऐन र सुशासन सम्बन्धी तालिम	पटक	०	२	२	२	०	०	०	४	४	कार्यपालिका	पालिका	
	जम्मा									३२				
६	कर्मचारीका लागि													
६.१	स्थानीय शासन सम्बन्धी नीति, कानून र सार्वजनिक प्रशासन बारे गाउँपालिकाका अधिकृत र वडा सचिवहरूलाई प्रशिक्षण	पटक	०	२	२	२	०	०	०	४	२	प्र.प्र.अ. प्रशासन शाखा	पालिका	
६.२	सामाजिक उत्तरदायित्व र जवाफदेहिताको अवधारणा, औजारहरू र उपयोग सीप बारे पदाधिकारी र कर्मचारीलाई तालिम (५० जनाको समूह)	संख्या	०	१	५	०	०	०	०	५	५	प्र.प्र.अ., सामाजिक विकास शाखा	पालिका	
६.३	लैगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण बारे कार्यपालिका र वडा समितिका पदाधिकारीलाई प्रशिक्षण	पटक	०	१	४	०	०	०	०	४	४	प्र.प्र.अ., सामाजिक शाखा	पालिका	
६.४	दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण तालिम	पटक	०	१	०	३	०	०	०	३	३	प्र.प्र.अ. सामाजिक शाखा	पालिका	

उद्देस्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	प्राधार वर्षको प्रवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. लाखमा)							तिएकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)	
					०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा					
६.५	बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी तालिम	पटक	०	२	३	३	०	०	०	६	३	प्र.प्र.अ. सामाजिक शाखा		पालिका	
६.६	लेखा व्यवस्थापन, आन्तरिक लेखा परीक्षण, बेरुजु फर्छोट बारे लेखा शाखाका कर्मचारी र प्र.प्र.अ.लाइ प्रशिक्षण	पटक	०	१	०	२	०	०	०	२	२	प्र.प्र.अ. लेखा, राजस्व, आन्तरिक शाखा		पालिका	
जम्मा															
७	समिति उपसमितिका सदस्यका लागि											२४			
७.१	विषयगत समितिको सकृदयताको बैठक	पटक	०	२५	१	१	१	१	१	५	०.२	प्र.प्र.अ., योजना शाखा		पालिका	
७.२	विषयगत समितिको लागि क्षमता विकास तालिम	पटक	०	१	३	०	०	०	०	३	३	प्र.प्र.अ., योजना शाखा		पालिका	
जम्मा															
८	सेवाग्राही क्षमता विकास											८			
८.१	ग्रामीण कृषि प्राविधिक २१ दिने तालिम	पटक	०	१	०	५	०	०	०	५	५	कृषि शाखा		पालिका	
८.२	ग्रामीण पशु प्राविधिक २१ दिने तालिम	पटक	०	१	५	०	०	०	०	५	५	कृषि शाखा		पालिका	
८.३	बालकलव, बालसंजालको लागि क्षमता विकास तालिम	पटक	०	२	३	०	३	०	०	६	३	सामाजिक शाखा		पालिका	
जम्मा															
९	साझेदार क्षमता विकास											१६			
९.१	स्थानीय स्वास्थ चौकीका कर्मचारीलाई स्वास्थ्य सेवाको डिजिटल विधिबाट एकिकृत अभिलेख तालिम	पटक	०	१	०	३	०	०	०	३	३	सूचना शाखा		पालिका	

उद्देस्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार वर्षको प्रवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. लाखमा)						ति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८१/८२	०८२/८३	०८३ /८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा			
९.२	स्थानीय सहकारीहरूलाई कृषि उद्यमबाटे प्रशिक्षण	पटक	०	२	०	४	०	०	४	८	४	कृषि सामाजिक शाखा	पालिका
९.३	उपभोक्ता समितिलाई कार्य संचाचन सम्बन्धी तालिम	पटक	०	२	२	०	२	०	०	४	२	पालिका	पालिका
	जम्मा									१५			
१०	योजना शाखा												
१०.१	टोल विकास संस्था, नागरिक समाज संस्थाको लागि सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरू सम्बन्धी तालिम	पटक	०	१	२	०	०	०	०	२	२	योजना शाखा	पालिका
	जम्मा									२			
११	तथ्याङ्क प्रणाली												
११.१	तथ्याङ्क सङ्कलन सम्बन्धी नीति निर्माण	संख्या	०	१	०	०	०	०	५	५	५	पालिका	पालिका
११.२	गाउँपालिका हरेक क्षेत्रका तथ्यांक संकलन	संख्या	०	१	४	४	४	४	४	२०	२०	पालिका	पालिका
११.३	तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन र विश्लेषणको लागि कर्मचारी तथा विज्ञहरूको क्षमता र दक्षता बढाइ	संख्या	०	५	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५	७.५	१.५	पालिका	पालिका
	जम्मा									३२.५			
१२	शासकीय सुधार												
१२.१	नियमित वेवसाइट अध्यावधिक तथा व्यवस्थापन परीक्षण	संख्या	०	५	१	१	१	१	१	५	१	पालिका	पालिका
१२.२	कर्मचारीहरूको मनोवैज्ञानिक उत्प्रेरणा अभिवृद्धि गर्न कर्मचारीका लागि तालिम, आवास, स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम सञ्चालन (हरेक वर्ष)	संख्या	०	१	२	२	२	२	२	१०	१०	पालिका	पालिका
	जम्मा									१५			

उद्देश्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	प्राधार वर्षको प्रवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. लाखमा)						तिएकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)	
					०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	जम्मा				
१३	वित्तीय सुशासन													
१३.१	विद्युतीय आर्थिक कारोबार प्रणालीको सुदृढीकरण	संख्या	०	१	१	०	०	०	०	१	१	पालिका	पालिका	
१३.२	लेखा प्रणाली सुदृढीकरण तालिम सञ्चालन	पटक	०	५	१	१	१	१	१	५	१	पालिका	पालिका	
	जम्मा									६				
	सुशासन क्षेत्र जम्मा लागत									४८९				

सन्दर्भ सामग्री

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- नेपालको संविधान, २०७२
- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, राष्ट्रिय जनगणना, २०७८
- ढाकारी गाउँपालिकाको पाश्वचित्र, २०७५
- नापी विभाग, टोपोग्राफिक नक्शाहरु, १९९२
- ढाकारी गाउँपालिकाको आर्थिक प्रतिवेदन, २०७६/७७, ७८
- गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय पुस्तिका, २०७४
- Geographical Coding of States, Districts and Local units : NPC/CBS, 2017
- NEPAL Multidimensional Poverty Index, 2018: National Planning Commission
- A study on Foreign Aid Mobilization in Federal Nepal, Dec. 2017: Ministry of Finance
- सुदूरपश्चिम प्रदेशको आर्थिक सर्वेक्षण, २०१८
- नेपालको पन्थाँ आवधिक विकास योजना (२०७६/७७-२०८०/८१)
- सहस्राब्दी विकास लक्ष्य
- सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३
- सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४
- आर्थिक वर्ष २०७० को बजेट वक्तव्य, २०८०: अर्थ मन्त्रालय
- राजस्व परामर्श समितिको प्रतिवेदन, २०७४: अर्थ मन्त्रालय
- अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण, आर्थिक वर्ष २०७५/७६: अर्थ मन्त्रालय २०७५
- कार्य सञ्चालन निर्देशिका, २०७३: अर्थ मन्त्रालय
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७४
- आर्थिक वर्ष २०७९/७६ का लागि प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहमा हुने सवारी साधन
- कर बाँडफाँट सम्बन्धी सिफारिस, २०७५: राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग
- आर्थिक सर्वेक्षण २०७४/७५: अर्थ मन्त्रालय
- दिगो विकास लक्ष्य २०३०: राष्ट्रिय योजना आयोग २०७३